

”זה הקטן - גדול יהיה”: ניבוי התקדמות שיפוטית באמצעות משוב השופטים

מאת

אריאל רוזנברג*

במחקר זה נבחנת השאלה האם ציון משוב השופטים של לשכת עורכי הדין משנת 2002 יכול לנבא התקדמות בקריירה השיפוטית בישראל. המחקר מתבסס על נתוני משוב השופטים הראשון שנערך במתכונת ארצית, ובוחרן 230 שופטים מבתי המשפט השלום והמחוזי. לצורך המחקר הוגדרו שני מדדי הצלחה בקריירה: מספר הערכאות אליהן התמנה השופט ומהירות הקידום בין הערכאות. במקביל, נקבעו משתנים מסבירים נוספים לכל שופט: גיל המינוי לכל ערכאה, סיום תואר ראשון בהצטיינות, התמחות בבית המשפט העליון, מוסד הלימודים האקדמי, וותק בעת קיום המשוב ומשתנים דמוגרפיים. ניתוח באמצעות מודלי רגרסיה בשיטות שונות העלה כי ציון המשוב מנבא בצורה מובהקת סטטיסטית התקדמות של שופט מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי, הן ביחס לסיכוי המינוי עצמו (עלייה של 13.7% לכל נקודת ציון) והן ביחס למהירות המינוי (קיצור של כ-3 שנים בכהונת שופט בבית המשפט השלום לכל נקודת ציון). ניתוח הישרדות (Survival Analysis) חיזק את הממצאים והמחיש את יכולת הניבוי של ציון המשוב. נמצא, כי עבור כל עליה של נקודה אחת בציון, ההסתברות החזויה לקידום עבור כל שופט, בכל רגע נתון, כמעט והכפילה את עצמה. ממצא מפתיע ומשמעותי נוסף נוגע לסיום התואר בהצטיינות: בעוד משתנה זה לא הגדיל את יכולת הניבוי של המודל ביחס לעצם הסיכוי לקידום, הוא מהווה את המנבא החזק ביותר לניבוי מהירות הקידום (יחס סיכוי לקידום של פי 2.6 בכל רגע נתון). עוד נמצא כי גיל המינוי לבית המשפט השלום מהווה מנבא חזק במיוחד להתקדמות בקריירה, לעתים חזק יותר מציון המשוב עצמו. ביחס למינויים לבית המשפט העליון, נמצא כי כוח הניבוי של המשוב נחלש. ניתוח מסקנות אלו מלמד מספר עניינים כאשר בראש ובראשונה מתוצאות המחקר עולה שיש מתאם בין הערכה של עורכי הדין לשופט ובין הקריירה בפועל של אותו השופט, זאת, מבלי לטעון בהכרח לקשר סיבתי ישיר. יבוקש לקיים דיון בהשלכות ממצא זה על המחלוקת שהתעוררה בין לשכת עורכי הדין וקהילת השופטים בנוגע להשפעות המשוב, וכן בנוגע לשיקולים הקשורים בקידום שופטים, הן לבית המשפט המחוזי והן לבית המשפט העליון. לסיום, יוצע הסבר הלקוח מהניתוח הכלכלי של המשפט לפער שנמצא בין הגורמים המשפיעים על עצם הקידום, לבין אלו המשפיעים על מהירות הקידום.

מבוא. א. רקע. 1. משוב בישראל. 2. טענות לשכת עורכי הדין. 3. טענות השופטים. **ב. הצגת המחקר.** 1. השערת המחקר. 2. סקירת ספרות. 3. נתוני המשוב. 4. בחירת הנתונים. 5. הוספת משתנים – משתנה מוסבר. 6. הוספת משתנים – משתנים מסבירים. 7. בחינת המתאם בין המשתנים. 8. משתנים מפקחים שלא נכנסו למודל. 9. מגבלות המחקר. 10. קידוד הנתונים. **ג. הצגת הנתונים. ד. ממצאי המחקר.** 1. סיכוי שופט בית המשפט השלום להתמנות לבית

* פרקליט במחלקה האזרחית בפרקליטות המדינה ודוקטורנט בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים. בעל תואר מוסמך ותואר בוגר במשפטים, וכן תואר בוגר בכלכלה ובפילוסופיה, כולם מן האוניברסיטה העברית בירושלים. לימודי התואר הראשון נערכו במסגרת תוכנית “מכפיל”. תודתי נתונה לפרופ’ יהונתן גבעתי על ההנחיה והליווי המקצועי לאורך הדרך. תודה לפרופ’ קרן וינשל (מרגל) ולפרופ’ וורון טייכמן על הערותיהם החשובות והמעמיקות. תודה מיוחדת למערכת כתב העת “משפטים”, ובפרט למיכל מסובי שטיינברג, על עבודת העריכה היסודית והמקצועית. כל הטעויות וההשמטות הן באחריותי בלבד. האמור במאמר זה מייצג את עמדת המחבר בלבד.

המשפט המחוזי. 2. משך הכהונה בבית המשפט השלום. 3. פונקציית קצב הסיכוי של שופט בית המשפט השלום לקידום לבית המשפט המחוזי. 4. סיכוי שופט בית המשפט השלום ו/או בית המשפט המחוזי להתמנות לבית המשפט העליון. ה. **דיון בתוצאות**. 1. ערך המשוב. 2. שיקולי הוועדה לבחירת שופטים. 1. **סיום**.

מבוא

מחקר זה בוחן קיומו של מתאם בין הציון המוענק לשופט במשוב לשכת עורכי הדין (להלן: **"משוב לשכת עורכי הדין"** או **"משוב השופטים"**) לבין קידומו המקצועי. משוב זה, המכונה גם משוב השופטים, הוא סקר הנערך על ידי לשכת עורכי הדין, ובמסגרתו מעריכים עורכי דין המופיעים בקביעות בבתי המשפט (להלן: **"עורכי הדין"**) את תפקודם של השופטים שדנו בתיקיהם. הסקר נערך מספר פעמים לאורך השנים כאשר הסקר הראשון שנערך בצורה ארצית היה בשנת 2002. בסקר זה, עורכי הדין העניקו ציונים פרטניים לכל השופטים שהופיעו בפניהם בנוגע למספר פרמטרים. בהמשך, תוצאות המשוב פורסמו לגבי כל שופט בנפרד. כיום, 24 שנה לאחר פרסום התוצאות, כבר ידוע כיצד התקדמה הקריירה של שופט המוערך במשוב בשנת 2002. לאור זאת, נשאלת השאלה האם המשוב, בשילוב פרמטרים נוספים, יכול היה לנבא התקדמות שיפוטית בישראל, הן ביחס למספר הערכאות אליהן מונה השופט המוערך והן ביחס למהירות הקידום שלו לכל ערכאה (להלן: **"התקדמות בקריירה"**).

בפתח הדברים, ראוי להקדים סייג מחקרי מהותי. מחקר זה, הבוחן את מנגנוני הקידום השיפוטי, נדרש להמיר מסכת חיים מקצועית עשירה ומורכבת של כל שופט ושופטת למשתנים מדידים ולעיתים בינאריים. מהלך זה הכרחי לצורך זיהוי דפוסים מערכתיים ולניתוח אמפירי, אך מטבעו הוא מצמצם את עבודת השפיטה לממד כמותי ואינו יכול לשקף את מלוא מורכבותה. יתרה מכך, עצם בחינתה של התקדמות שיפוטית כקטגוריה מחקרית אינה מתיימרת ללכוד את מלוא מהותה של עבודת השפיטה. עבור המתדיין באולם, שאלת הקידום העתידי של השופט אינה מקבלת משקל כלל. עניינו נתון להכרעה הוגנת, עניינית ומקצועית בהליך שלפניו. במובן זה, ניתוח קידום שופטים אינו משקף את ערכה של השפיטה מנקודת מבטם של הצדדים להליך ואינו מתיימר למצות היבטים רבים מעבודת השפיטה. בהתאם, הממצאים המוצגים במחקר זה מציעים נקודת מבט מערכתית רחבה על דפוסי קידום, ואינם מהווים כלי להערכה פרטנית של שופט מסוים או להבעת עמדה ביחס לאיכות עבודתו. כפועל יוצא, מוצג כאן חלק אחד בלבד מן התמונה הכוללת – כזה המזמין מחקרי המשך שיבחנו היבטים נוספים של העשייה השיפוטית.

משוב השופטים הוא מאגר ייחודי ויוצא דופן שעד כה לא נעשה שימוש בממצאיו ויבוקש לראשונה לבחון במבט צופה פני-עבר את תוצאותיו, בין היתר, את השאלה האם המשוב הצליח לנבא בצורה מובהקת התקדמות עתידית של שופט. בעניין זה יש לציין כי הייחודיות של מאגר זה נובעת, בין היתר, מכך שהוא למיטב ידיעתי המאגר היחיד שמאפשר לקבל מידע איכותני ביחס לשופטים ספציפיים. כך, רוב מוחלט של הנתונים המתפרסמים ביחס לשופטים הוא מידע כללי בנוגע לקבוצת שופטים, ללא נתינת משקל לציונים פרטניים לכל שופט.

שימוש בכלים סטטיסטיים שונים לצורך בחינת הקשר שבין ציוני המשוב להתקדמות בקריירה השיפוטית מעלה כי ציון גבוה במשוב מתואם בצורה חזקה עם התקדמות בקריירה שיפוטית, הן ביחס למהירות הקידום והן ביחס למספר הערכאות אליו מונה השופט. כמו כן, נמצא כי ישנם פרמטרים נוספים היכולים לנבא התקדמות בקריירה השיפוטית כאשר לסיום

התואר בהצטיינות השפעה חזקה במיוחד על מהירות הקידום של שופט בית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי. בהתאמה, ממצאי המחקר מובילים לדיון בשאלות שונות שהתעוררו לגבי עריכת משוּב השופטים במשך השנים.

חלק א' של המאמר סוקר את הרקע לעריכת המשוב והרציונליים שמאחוריו תוך הצגת המחלוקת שבין השופטים ועורכי הדין ביחס אליו. חלק ב' מוקדש לתשתית המתודולוגית: בו יוצג המודל שנבנה לצורך בירור שאלת המחקר, לרבות משתני הבקרה שנכללו בו במטרה להבטיח את מהימנות הממצאים ולנטרל הטיות אפשריות. חלק ג' פורס את מסד הנתונים שנאסף, וחלק ד' מנתח את ממצאי המודל ומציע הסברים אפשריים לתוצאות העולות ממנו. המאמר נחתם בחלק ה', שבו תיבחן השאלה האם תוצאות המחקר שופכות אור חדש על המחלוקת בין השופטים ללשכה, ואילו תובנות ניתן להפיק מהן בנוגע למדיניות הקידום של הוועדה לבחירת שופטים.

א. רקע

1. משוב בישראל

משוב לשכת עורכי הדין הוא מנגנון נפוץ במדינות רבות,¹ בו עורכי הדין מתבקשים לתת ציונים לשופטים שהופיעו בפניהם.² המנגנון יובא לישראל לראשונה ב-2001 ונקרא בשם "משוב השופטים".³ בשנה זו, תחילה, לשכת עורכי הדין בישראל ערכה את המשוב בפילוט שנערך במחוז תל-אביב.⁴ שנה לאחר מכן, לאחר תהליך הפקת לקחים מסודר, לשכת עורכי הדין ביקשה ליישם את המשוב בהיקף ארצי והתחילה לארגן את יישומו.⁵ תכנון וארגון המשוב עוררו כעס רב בקרב קהילת השופטים והובילו להתנגשות רבתי בין לשכת עורכי הדין ובין נציגי השופטים.⁶ חרף התנגדות השופטים, בשנת 2002 משוב השופטים יצא לדרך במתכונת ארצית.⁷ בהמשך, המשוב הושהה למשך שנה אחת (2003) וחזר בשנית בשנים

¹ סקירה על היישומים השונים בארצות הברית ראו Jennifer K. Elek et al., *Judicial Performance Evaluation: Steps to Improve Survey Process and Management*, 65, 66 JUDICATURE 96 (2012). לדיון בהיותו של המנגנון נפוץ בשיטות משפט שונות, וכן ברציונליים ובדרכי הביצוע ראו Joe McIntyre, *Evaluating Judicial Performance Evaluation: A Conceptual Analysis*, 4 OÑATI SOCIO-LEGAL SERIES 898, 901–04 (2014); Marla N. Greenstein et al., *Improving the Judiciary Through Performance Evaluations*, in THE IMPROVEMENT OF THE ADMINISTRATION OF JUSTICE 233 (Gordon M. Griller & E. Keith Stott Jr. eds., 7th ed. 2002).

² לשכת עורכי הדין **משוב השופטים הארצי 2002 – דוח מסכם** (2002).

³ ראו לימור זר-גוטמן "מישורי הביקורת על התנהלות שופטים בישראל" **משפט וממשל** ט 358, 329 (2006).

⁴ בעקבות הפילוט, נערך יום עיון בהשתתפות עורכי דין, שופטים ואנשי אקדמיה במכון הישראלי לדמוקרטיה. יום עיון זה סוכם, נערך והודפס בתור ספר. ראו המכון הישראלי לדמוקרטיה **תפקוד שופטים: בקרה והערכה** 67 (2001) (להלן: **יום עיון תפקוד שופטים**).

⁵ הדס מגן "יורחב הפילוט של משוב השופטים" **גלובס** (08.05.2000).

⁶ משה גורלי "השופטים תובעים מעורכי הדין שלא לקיים משוב שפיטה" **TheMarker** (9.12.2001); בן-ציון ציטרן "מוטי מורל ינהל את הקמפיין של השופטים נגד המשוב שמקיימת לשכת עורכי הדין" **TheMarker** (02.02.2004); לימור זר-גוטמן, לעיל ה"ש 3, בעמ' 362.

⁷ לעיל ה"ש 2, בעמ' 2.

2004 ו-2005.⁸ בעקבות פרסום המשוב ב-2004, הטילו השופטים חרם רשמי על לשכת עורכי הדין.⁹ חרם זה נמשך שנתיים עד שהופסק בחתימת הסכם ב-2006 בין השופטים ועורכי הדין בנוגע להקמת צוות משותף לבקרה על התנהלות שופטים.¹⁰ כחלק מעניין זה, הצדדים הסכימו שהצוות המשותף יעבוד במשך שנה כשבתקופה זו החרם של השופטים ייפסק והמשוב לא ייערך במקביל. בסיום שנה זו, לא נרשמה הסכמה בין הצדדים אך בכל זאת המשוב נגזז.¹¹ במשך השנים, היו מספר ניסיונות לחדש את משוב השופטים שלא צלחו.¹² לבסוף, ב-2014, המשוב נערך פעם נוספת.¹³ עניין זה עורר מחדש חרם מצד השופטים והמשוב הופסק.¹⁴ ממועד זה ועד היום, משוב השופטים לא נערך שנית.

2. טענות לשכת עורכי הדין

לעמדת לשכת עורכי הדין, משוב על שופטים מכהנים הוא כלי הכרחי וחשוב ליעול השפיטה בישראל.¹⁵ עניין זה נובע מהעובדה שאין מספיק מנגנוני בקרה כנגד שופטים שאינם עומדים בסטנדרטים המקצועיים הנדרשים.¹⁶ פיטורי שופט זהו דבר נדיר שבנדירים,¹⁷ אין גוף שמבקר את השופטים בצורה סדורה (נכון לאותה העת) והשופטים לא נמצאים תחת ביקורת צמודה של ההיררכיה השיפוטית שמעליהם.¹⁸ לפיכך, ובלית מנגנון אחר, יש לייצר מנגנון פומבי שיתמרץ ויבקר את השופטים. עוד טענה לשכת עורכי הדין כי המנגנונים המעטים שקיימים כיום, כגון, הדין המשמעתי,¹⁹ אינם עומדים לרשותם של עורכי הדין, המשתמשים הנפוצים ביותר במערכת המשפט, לכן, יש לייצר מנגנון שיאפשר לעורכי הדין להביע את עמדתם ולקחת חלק בטיוב ושיפור השפיטה בישראל.²⁰ לטענת הלשכה, מטרת הסקר היא לא להעניק

⁸ "משוב השופטים יחודש ב-2004 לאחר הפסקה של שנה" **הארץ** (27.10.2003).

⁹ בן-ציון ציטרין "כחלק מההתנגדות למשוב: חרם השופטים על לשכת עורכי הדין יחל ב-1 במרס" **וואלה** (25.01.2004).

¹⁰ נועם שרביט "סוף לחרם השופטים על לשכת עורכי הדין: ועדה מיוחדת תגבש דרכי בקרה על התנהלות שופטים" **גלובס** (29.1.2006). לנוסח ההסכם ראו "נוסח ההסכם עם השופטים" **עורך הדין** 57, 15 (2006).

¹¹ יובל יועז "יזומה בלשכה: במקום משוב השופטים – סקר על איכות הדין" **גלובס** (6.7.2010). להרחבה ראו ראין עם יו"ר נציגות השופטים בוועדה, השופטת ורדה אלשיך, אצל נעם שרביט "מפרקת אותם" **גלובס** (24.5.2007).

¹² ראו לדוגמה משה גורלי "משוב שופטים ללא הסכמתם אינו ראוי" **כלכליסט** (17.10.2011).

¹³ יסמין גואטה "על אף ההתנגדות בבתי המשפט: לשכת עורכי הדין מחזירה את משוב השופטים" **TheMarker** (26.6.2014); חן מענית "משוב השופטים יחל היום למרות התנגדות מערכת המשפט" **גלובס** (25.11.2014).

¹⁴ חן מענית "משוב השופטים: הנהלת בתי המשפט הודיעה על חזרת ראש הלשכה" **גלובס** (29.6.2014).

¹⁵ ראו לדוגמה איתמר לוין "על משוב ותחפושות" **גלובס** (12.06.2000); דרור ארד-איילון "דווקא השופטים צריכים להיות בעד המשוב" **גלובס** (16.3.2000).

¹⁶ ראו לדוגמה זאב סגל "מחסום השררה של משוב השופטים" **הארץ** (9.2.2002).

¹⁷ לימור זר-גוטמן, לעיל ה"ש 3, בעמ' 339. ראו עוד בעניין זה משה בר ניב ורון לחמן "שביעות רצון עורכי הדין מתפקוד בתי המשפט בהיבט של שלושה עשורים" **הפרקליט** נד 442, 413 (2016).

¹⁸ לימור זר-גוטמן, לעיל ה"ש 3, בעמ' 330; וכן ראו מיכל אגמון-גונן "אי-תלות שיפוטית? האיום מבפנים?" **המשפט** י 213 (2005).

¹⁹ ראו לדוגמה חוק-יסוד: השפיטה, סע' 13.

²⁰ ראו לדוגמה נירה גולן "מכתבים למערכת: עורכי הדין הם המתאימים ביותר" **הארץ** (11.3.2004); ראו והשוו את עמדתו של השופט שלמה לוין **ביום עיון תפקוד שופטים**, לעיל ה"ש 4, בעמ' 43.

ציון לתוכן ההחלטות השיפוטיות אלא אך ורק לאופן ההתנהלות של השופטים.²¹ בעניין זה יש להדגיש שאין חולק כי טיעוני הלשכה שתמכו בעריכת המשוב התמקדו בשיפור השירות ויעילות ולא נגעו לשאלת קידום של השופטים המוערכים.²² לפיכך, משוב השופטים בישראל לא נועד לצורך הבעת עמדה בשאלת קידום השופט, אלא המשוב נועד לשמש בתור מנגנון ביקורת על השופטים. יתרה מכך, למיטב ידיעתי, לא עלתה טענה מצד הלשכה שמשוב לשכת עורכי הדין יוכל גם לשמש את הוועדה לבחירת שופטים בתור פרמטר לקידום. עם זאת, כן ראוי לציין שב-2014, גורמים בלשכה ציינו שהם מחזירים את המשוב בגלל שלא נותנים מספיק משקל לעמדת חברי הלשכה בוועדה לבחירת שופטים ומקדמים מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי שופטים שלפי דעתם לא ראויים לכך.²³ עם זאת, מדובר בהקשר אחר של טיעון זה.

מעבר לטיעונים האמורים, נדמה שאפשר להוסיף עוד טיעון שתומך בקיום המשוב. גם אם נניח שישנם מספיק מנגנוני בקרה על השופטים ומידע כמותי המתמרים את השופטים לעבוד היטב, למשוב יש ערך בפני עצמו. הטעם לכך הוא שב"סקר משתמשים" עלולות דקויות ביחס לאיכות השופט, אשר אינן נתפסות בבחינת נתונים כמותיים בלבד. בהקשר זה, לסקר יש חשיבות כיוון שהוא משקף את האופן שבו אחרים חווים את איכות השפיטה, חוויה שהיא בעלת משמעות כשלעצמה.²⁴

3. טענות השופטים

מנגד, השופטים תקפו את המשוב בשני מישורים. ראשית, במישור המהותי, נטען שהמשוב מהווה פגיעה קשה בעצמאות השפיטה ואינו מאזן כראוי בין הצורך ליעול השפיטה ובין הפגיעה המוזכרת.²⁵ בעניין זה יצוין כי עצמאות השפיטה מהווה עיקרון יסודי באתוס השיפוטי, כאשר נקודת ההנחה היא ששיפוט ללא עצמאות שיפוטית מהווה כלי עקר. לעמדת השופטים החשש מפני קבלת ציון נמוך במשוב יכול להוביל לתוצאה לא-צודקת משפטית אך יותר פופולארית.²⁶ לפי עמדה זו, יצירת מנגנוני בקרה חיצוניים על שופטים, אשר לפי דין, כפופים אך ורק לחוק, תפגע בעצמאות השיפוטית שלהם. בפרט, כחלק מעניין זה, העובדה שהפגיעה בעצמאות השפיטה נעשית בידי הלקוחות המרכזיים של מערכת בתי המשפט,

²¹ מאמר מערכת "משוב השופטים 2004" Psakdin (06.07.2004); עמית בן-ארויה "משוב לשכת עורכי הדין: שופטים צעירים זוכים להערכה גבוהה יותר מעמיתיהם הוותיקים" הארץ (13.7.2005).

²² ראו לדוגמה דברי הנשיאה אסתר חיות בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים (15.11.2020): "משוב השופטים אינו חומר שמונח לפני הוועדה... משוב השופטים אינו חומר רלוונטי".

²³ יסמין גואטה ועידו באום "משוב השופטים התפוצץ לעורכי הדין בפנים" TheMarker (28.6.2014). ראו בנוגע לדרישה דומה אך שונה של הלשכה להשתתף בקורס הכנה של הוועדה לבחירת שופטים: "אנו סבורים כי נציגי לשכת עורכי הדין צריכים להיות מעורבים בקורס, לא כמשקיפים ללא עמדה אלא כמי שיכולים לצרף עמדתם לעמדת מנחי הקורס" (דברי עו"ד אילנה סקר בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 9.8.2015).

²⁴ Stephen J. Choi et al., *Judicial Evaluations and Information Forcing: Ranking State High Courts and Their Judges*, 58 DUKE L.J. 1313, 1318 (2009).

²⁵ ראו לדוגמה יובל יעז "ברק: משוב השופטים לא ישפיע על החלטותי והמלצותי" TheMarker (6.7.2004); דברי השופטת (כתוארה אז) דורית ביניש ביום עיון: תפקוד שופטים, לעיל ה"ש 4 עוד לגבי טענה דומה ראו Choi et al., לעיל ה"ש 24, בעמ' 1317.

²⁶ הדס מגן "צחק זמיר: משוב השופטים גורם נזק חמור להליך השפיטה" גלובס (15.03.2004); השופט לויין ביום עיון תפקוד שופטים, לעיל ה"ש 4, בעמ' 44.

יוצרת חשש כבד אף יותר לפגיעה זו. זאת, כאשר עורכי הדין יכולים להטיל מורא על שופטים שאינם פוסקים לטובתם בנקמה בצורת ציון גרוע במשוב,²⁷ אך ורק בגלל שהשופט פוסק נגדם, הגם שפסיקה זו היא התוצאה המשפטית הראויה.²⁸ השופטים עמדו גם על כך שלצורך הגשמת תכלית המשוב, אפילו לטענת עורכי הדין, אין צורך בפרסום פומבי של שמות השופטים. לעמדתם, מדובר בכיוש שלא לצורך כאשר ישנם דרכים יעילות יותר להשתמש בתוצאות המשוב.²⁹ לדוגמה, העברת השמות לוועדה לבחירת שופטים בלבד, ללא צורך בפרסום השמות בציבור.³⁰ כחלק מעניין זה, השופטים טענו שפרסום המשוב יכול לפגוע באמון הציבור במערכת המשפט.³¹ כך, שני מתדיינים שמגיעים לאולם של שופט שקיבל ציון נמוך במשוב, יתקשו לתת אמון בפסק הדין.³² ביקורת נוספת שעלתה מצד מערכת בתי המשפט היא שהמשוב מכניס "תרבות רייטינג" לאולם בתי-המשפט, דבר המהווה נטע זר

²⁷ חשש דומה אך שונה צף בעתירה בנוגע למקומם של לשכת עורכי הדין בוועדה לבחירת שופטים ויפים דבריו של כב' השופט עמית בעניין זה בבג"ץ 10145/17 עו"ד אבי שינדלר נ' שרת המשפטים (נבו 23.1.2018). .. העותר [הביע] חשש לא רק למראית עין, אלא שמא גם חשש אמיתי כי שופט או רשם בכיר המעוניין בקידום יטה משפט על מנת לשאת חן בעיני המשיב או מי מאנשי משרדו. דומה כי העותר חוטא באי הכרה של הדנ"א השיפוטי, וחוטא אף ליושרתם של עורכי הדין. אכן, שופט הוא בן אדם ולא מלאך. אך על כס השיפוט, השופט לומד כיצד "לנטרל" רעשים חיצוניים כמו מידת החיבה או חוסר החיבה שהוא רוחש לעורך דין פלוני או אלמוני. נער הייתי אך טרם זקנתי על כס השיפוט, ומניסיוני למדתי כי עורכי הדין מעריכים את השופט המקצועי שהשיקולים הענייניים והמשפטיים נגד עיניו. לכן, דווקא שופט שביקש לשאת חן וחסד בעיני עורך דין זה או אחר, משיקולים זרים, לא יזכה להערכתו של אותו עורך דין".

²⁸ בועז סנג'ור "מי ישפוט את השופטים? תשובה לפרופ' יצחק זמיר" **ידיעות אחרונות** (17.7.05); דברי הנשיא ברק **ביום עיון תפקוד שופטים**, לעיל ה"ש 4, בעמ' 90; גורלי, לעיל ה"ש 6.

²⁹ דברי הנשיא ברק **ביום עיון תפקוד שופטים**, לעיל ה"ש 4, בעמ' 32; הדס מגן "לינדנשטראוס נגד 'מגפת' המשוכים: מבאשים את ריחם של השופטים" **גלובס** (15.10.2001).

³⁰ ראו לדוגמה את התייחסותו של עו"ד שלמה כהן **ביום עיון תפקוד שופטים**, לעיל ה"ש 4, בעמ' 36.

³¹ עוד על טענה זו, ראו דפנה אבניאלי "מי יבקר את השופטים וכיצד" **משפט וממשל** ט 387 (2006); דברי הנשיא ברק **ביום עיון תפקוד שופטים**, לעיל ה"ש 4, בעמ' 32; תגובת הרשות השופטת למשוב השופטים ב-2014 באפרת ניומן "הפתעה במשוב השופטים: את מי דירגו עורכי הדין במקום האחרון בביהמ"ש העליון?" **TheMarker** (12.1.2015). מנגד, ראו את דבריו של עו"ד איל רוזובסקי **ביום עיון תפקוד שופטים**, לעיל ה"ש 4, בעמ' 44.

³² ראו והשוו טענה דומה אך שונה בדיון בוועדה לבחירת שופטים, שבו הביע השופט עמית חשש לגבי פרסום ציוני הקורס: "עו"ד שנתתי לו 4 בתפיסה משפטית הוא מופיע אצלי ומחר ותהיה פסילה. הוא יגיד – אתה חושב שאני שווה 4..." (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 22.3.2022); וכן עמדת הנשיאה דורית ביניש שלפיה אין לפרסם את הדיונים הפרטניים בוועדה: "כאשר דנים על השופט מכהן, ואני אומר את דעתי, מחר בעיתון יופיע שהשופט הזה לא מתאים או חלש, מה יאמר הציבור שבא בפניו?" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 6.1.2012).

למערכת המשפט.³³ לעמדתם, יש דרכים טובות יותר לבירור עניינים אלו, וחלוקת ציונים לשופטים איננה הדרך לעשות זאת.³⁴

במישור השני, הטכני, השופטים תקפו את מתודולוגית המשוב. לטענתם, תוצאות המשוב אינן אמינות מפני שעורכי הדין שוקלים שיקולים הקשורים לתפיסות עולם ולאור זאת תוצאות הסקר לא משקפות הערכה אמיתית כלפי השופטים. כמו כן, קיים חשש אמיתי, עקב מספר עורכי הדין הלא-גדול שענה על המשוב, שקבוצות לחץ של עורכי דין יטו את התוצאות, ממניעים שונים, בצורה לא ראויה בעקבות תיאום עמדות בין חברי הקבוצה. כפי שאראה בהמשך, על מנת לקבל ציון לגבי שופט מסוים די בהצהרה של עורך הדין שהוא הופיע בפני אותו שופט, ודי ב-26 תשובות בלבד בכדי לכלול את אותו שופט במשוב ולפרסם את הציון שלו בפומבי. לפיכך, מספיק מספר קטן יחסית של עורכי דין העונים על המשוב בתיאום, על מנת לפגוע פגיעה משמעותית בשופט.³⁵ בנוסף, לעמדת השופטים, המשוב לא בוחן את השאלות הראויות ומתמקד בעיקר בשאלות סגנונית שלא עונות על השאלה האם מדובר בשופט טוב.³⁶ בעקבות האמור, השופטים הכריזו בצורה חד-משמעית שלא יתנו משקל כלל לתוצאות המשוב.³⁷

בהקשר זה אפשר לחזק את התנגדות השופטים במספר טיעונים. ראשית, כפי שיוצג בחלק של סקירת הספרות, ישנם מספר מחקרים העומדים על הטיות שונות בסקרי עורכי הדין, בין היתר, בנוגע להבדלי מגדר וגזע או לחלופין על בסיס הבדלי אידאולוגיה.³⁸ שנית, אפילו גם ללא קבלת מסקנה זו בנוגע להטיה בציון שניתן על ידי עורכי הדין, במחקר עלתה גם טענה שעורכי הדין מעניקים משקל בשאלה "מיהו שופט טוב" לעניינים שחשובים להם – כמה מהר השופט קולט את הטיעון שלהם, האם הוא מאפשר ללקוח להתרשם מעורך הדין וכיוצא בזה. מנגד, עורך הדין כלל לא נותן משקל לשאלות שמאחורי הקלעים, כמו לדוגמה, קולגיאליות בין שופטים וקידום שיקולים מערכתיים נוספים.³⁹ לאור זאת, אין בהכרח הלימה בין תוצאות הסקר והערכת השופט בקרב עורכי הדין ובין איכות השופט כפי שהוא מוערך בצורה פנים-מערכתית. טיעון נוסף אפשרי הוא שמדובר בשאלון בו רמת המלל לא גבוהה לפיכך אין

³³ זוהר שחר לוי "בעקבות משוב השופטים: הנהלת בתיהמ"ש מנתקת קשר עם יו"ר לשכת עוה"ד" כלכליסט (26.06.2014). ראו חשש דומה אך שונה של השופט עמית בוועדה לבחירת שופטים מיום 11.04.2022 בנוגע לשידור של ראיונות ועדות המשנה לבית המשפט העליון: "יש גם חשש מסוים, שאנחנו צריכים להיות ערים לו, של "כוכב נולד" או "שופט נולד.. כמו שאמר לנו אחד המועמדים – אני השופט הבכיר – אני גם יפה" – זה הוא לא אמר אבל אני מוסיף.. תורתו – אומנתו של השופט [...] היא על פי רוב בכתבתו, ולא בהופעתו או ביופי תוארו או בצחות לשונו, אנחנו צריכים לזכור.. (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 11.04.2022).

³⁴ דורון אביגד "מרים נאור: משוב השופטים – תרבות של רצון לשאת חזן" גלובס (10.2.2015).

³⁵ עוד על טענה זו, ראו לעיל ה"ש 26.

³⁶ אמיר הלמר "מיכה לינדנשטראוס: תוצאות המשוב האנונימי חסרות משמעות לחלוטין" וואלה (2.7.2002).

³⁷ ראו את עמדתו של הנשיא ברק לעיל ה"ש 25.

³⁸ לדוגמה, מחקר הראה בצורה אמפירית כי בהערכת עורכי הדין יש משקל משמעותי לשאלת השקפת העולם של המערך והמוערך וכי ישנה הטיה שלילית כלפי שופטים שחורים או נשים. ראו Rebecca D. Gill et al., *Are Judicial Performance Evaluations Fair to Women and Minorities? A Cautionary Tale from Clark County, Nevada*, 45 LAW & SOC'Y REV. 731 (2011).

³⁹ David C. Vladeck, *Keeping Score: The Utility of Empirical Measurements in Judicial Selection*, 32 FLA. ST. U. L. REV. 1415, 1034-1040 (2005). בתיק ואינם חשופים, למשל, לתרומת השופט לקולגיאליות ולעבודת הצוות השיפוטית.

אפשרות להעביר הערכות בנוגע לשופט בצורה מורכבת בעוד שיפוט בהגדרה כולל אספקטים רבים שלא ניתנים להפשטה בציון מספרי בלבד. לבסוף, יש לציין כי תחקיר עיתונאי העלה מספר כשלי אבטחה וזיהוי במשוב, כך שכל אדם יכול להזדהות בתור עו"ד ולזהם את תוצאות המשוב.⁴⁰

ב. הצגת המחקר

1. השערת המחקר

שאלת המחקר המרכזית בחיבור זה היא האם קיים מתאם בין ציון המשוב שניתן לשופט לבין קצב ואופי התקדמותו בקריירה השיפוטית בישראל. מטרתו הראשונית של המחקר היא לספק תשתית אמפירית לבחינת הקשר שבין הערכות עורכי הדין לבין המינויים בפועל, תוך שימוש במדדי התקדמות אובייקטיביים כגון סיכויי מינוי לערכאה גבוהה ומהירות המינוי. בשלב השני של הניתוח, לאחר ביסוס הממצאים האמפיריים, יבוקש לבחון את השלכותיהם של מתאמים אלו על המחלוקת העקרונית שבין השופטים לקהילת עורכי הדין. בדרך זו, הממצאים האמפיריים משמשים ככלי להעשרת הנימוקים של העמדות השונות במחלוקת, מבלי להתיימר להכריע בה באופן נורמטיבי בלעדי.

מציאת מתאם מובהק בין ציוני המשוב לבין מסלולי הקידום עשויה ללמד על מספר דברים. ראשית, היא תצביע על כך שלמשוב יש ערך ממשי כמדד לביצועים שיפוטיים שהמערכת מעריכה בפועל, ובכך תספק תיקוף לעמדת הלשכה אל מול הביקורת שהושמעה נגד הכלי. שנית, המחקר מבקש לחדד את יכולת הניבוי ולבחון האם קיימים אינדיקטורים כמותיים המאפשרים לחזות את סיכויי הקידום ואת מהירות הקידום. בכך, מעבר להתרשמות סובייקטיבית, יימצא כלי מדידה אובייקטיבי המאפשר לזהות שופטים בעלי פוטנציאל קידום מואץ כבר בשלבים המוקדמים של הקריירה.

לחלופין, היעדר מתאם מובהק בין תוצאות המשוב לבין התקדמות בקריירה השיפוטית יכול ללמד אף מספר עניינים. ראשית, ייתכן שקיים פער אינהרנטי בתפיסת 'המקצועיות': בעוד עורכי הדין מעניקים משקל רב למזג השיפוטי וליעילות ניהול הדיון, הוועדה לבחירת שופטים עשויה לתעדף כישורים אחרים שאינם נלכדים במשוב, כגון עומק מחקר, קולגיאליות מערכתית או יכולת כתיבה בסוגיות משפטיות סבוכות. שנית, במינויים לערכאות בכירות, ובפרט לבית המשפט העליון, נשקלים לעיתים שיקולים מערכתיים וייצוגיים רחבים, כגון גיוון דמוגרפי, שיוך מגזרי או איוון אידאולוגי-שעשויים 'למסך' את השפעת הביצועים המקצועיים כפי שהם משתקפים במשוב. שלישית, אפשר שהיות שכלל השופטים במדגם כבר עברו את מסננות המינוי הקפדניות למינוי לבית המשפט השלום, מדובר בקבוצה הומוגנית של משפטנים מצטיינים. היעדר שונות מספקת בתוך קבוצת האיכות הזו עלול להקשות על זיהוי מתאם סטטיסטי מובהק, גם אם קיים קשר תיאורטי בין המשתנים. לבסוף, היעדר קשר עשוי לתמוך בביקורת העקרונית של חבר השופטים, לפיה המשוב סובל מהטיות

⁴⁰ אלון שני "חשיפה: משוב השופטים פרוץ לחלוטין" Mako (14.12.2014).

מתודולוגיות, כגון תיאום עמדות בין קבוצות לחץ או דגש על פופולריות במקום על מהות, ההופכות אותו לכלי הערכה שאינו משקף נאמנה את איכות השפיטה בפועל. ההשערה המרכזית שתיבחן היא קיומו של מתאם מובהק בין ציון המשוב של שופט (כמשתנה בלתי-תלוי) לבין דפוסי התקדמותו בקריירה השיפוטית (כמשתנה תלוי), כפי שזו נמדדת בשני ממדים: (א) הסיכוי למינוי לערכאה גבוהה יותר, ו- (ב) מהירות המינוי לערכאה גבוהה יותר. המחקר יבקש לבדוק האם קיים קשר סטטיסטי מובהק בין ציון המשוב ובין מדדי ההתקדמות, וזאת בפיקוח על משתנים אחרים העשויים להשפיע על התקדמות שיפוטית. בדרך זו, המחקר שואף לאמוד את הקשר הייחודי של ציון המשוב להתקדמות בקריירה השיפוטית, תוך ניסיון לנטרל השפעות של משתנים אחרים. עם זאת, ראוי לסייג ולהדגיש כי בידוד משתנים מוחלט במחקר מסוג זה הוא יעד בלתי-ניתן להשגה, כאשר תמיד ייתכן שקיימות תכונות איכותניות בלתי-נצפות המהוות גורם משותף: אותן תכונות שבגינן זכו השופטים להערכה גבוהה מצד עורכי הדין עשויות להיות בדיוק אותן התכונות שהביאו את הוועדה להחליט על קידומם. לפיכך, המודל אינו מתיימר להוכיח סיבתיות בלעדית, אלא להצביע על עוצמת המתאם והקשר הסטטיסטי תחת המגבלות המתודולוגיות המקובלות. מתוך ההשערה המרכזית ייגזרו השערות-משנה נוספות שתיבחנה במסגרת המחקר, הנוגעות להשפעה הדיפרנציאלית של המשוב על סוגים שונים של מעברים בין ערכאות, ולאיינטראקציה בין המשוב למשתנים מסבירים אחרים.

בשלב זה, חשוב לציין בתור נקודת פתיחה למחקר זה, כי המחקר מניח שהמשוב אמין מבחינה מתודולוגית-סטטיסטית; קרי, שהתוצאה אליה הגיעו עורכי המשוב משקפת נאמנה את הדירוגים שהתקבלו בפועל. הנחה זו נשענת על כך שהמשוב נערך על ידי סטטיסטיקאים מוסמכים והנתונים עמדו במבחנים המחקריים המקובלים. בעניין זה יצוין כי על מנת להתמודד עם הטענה שעורכי הדין מטים את התוצאות בהתאם לשיקולים נוספים, עורכי המשוב עשו מספר בדיקות איכותניות על הנתונים ונמצא כי התוצאות אמין ולא מוטות.⁴¹ בהתאם, מחקר זה מניח כי המשוב משקף בצורה מהימנה את עמדותיהם והעדפותיהם של עורכי הדין – יהיו המניעים להן אשר יהיו.

2. סקירת ספרות

בספרות, אפשר למצוא מספר מחקרים רלוונטיים לעניינו. עם זאת, חשוב לציין בשלב זה שהיקף של תוצאות מחקרים אחרים לשאלה שלפנינו יש לעשות בזהירות. זאת, מפני שהמחקר מתמקד בשני מנגנונים שכל אחד מהם ייחודי לישראל. כך, הגם שמשוב לשכת עורכי הדין והוועדה לבחירת שופטים, וכן המתח בנוגע לתיאוריות המוזכרות לעיל, קיימים בארצות רבות, שאלת הקשר ביניהם מושפעת ישירות מהפרטיים הקטנים של כל אחד מהמנגנונים האמורים. מטבע הדברים, לכל מדינה יש הבדלים שונים ביחס לשני עניינים אלו, והשלכה של ממצא כזה או אחר ממחקרים אלו למחקר זה בעייתית. מעבר לכך, לגופם של דברים, לא נמצא בספרות מחקר שבוחן בצורה ישירה שאלה דומה אלא רק מחקרים שבוחנים סוגיות משיקות לשאלה המרכזית שבפנינו. כך, ישנם מחקרים שבוחנים האם קיימים משתנים

⁴¹ לשכת עורכי הדין לעיל ה"ש 2, בעמ' 151-144.

המנבאים הצלחה בעבודת השיפוט, אך לא ביחס למשוב לשכת עורכי הדין,⁴² וכן מחקר בחן באמצעות מספר כלים האם מגדר משפיע על סיכויי ומהירות הקידום של שופטות במערכת המשפט הספרדית.⁴³ במקביל, ישנם מחקרים שבוחנים את אמינות תוצאות המשוב בדרכים אחרות כאשר החשש הוא שהסקרים בוחנים פופולאריות ולא דווקא מקצועיות.⁴⁴ לדוגמה, מחקר מצא כי בסקר עורכי דין התוצאות מושפעות ממגדר וגזע, ורוב המשקל בסקר הולך אחר העניינים הפרוצדוראליים- ניהול הדיון, עמידה בזמנים וכיוצא בזה, ולא לגבי השאלות המהותיות בנוגע לטיב עבודת השופט.⁴⁵ ראוי לציין כי עורכי המשפט התייחסו לסוגיה זו בדוח המסכם שלהם.⁴⁶

במקביל קיים דיון ער בספרות בשאלה מהם הגורמים שיש לקחת בחשבון בקידום שופט כאשר מחקרים שונים הציעו מספר פרמטרים.⁴⁷ בין היתר, מחקר אחד הציע מספר מדדים שלדעתו ראוי לקחת בחשבון במינוי שופטים.⁴⁸ מחקר המשך בחן האם המדדים שהציע המחקר הראשון יכולים היו לנבא הצלחה בתפקיד של שופט בית משפט עליון ומצא כי המדדים שהוצעו לא מנבאים בצורה טובה תפקוד בפועל.⁴⁹ במקביל, נמצא כי וועדת עורכי דין מקצועית הבוחנת תפקוד של שופטים ומעניקה ציון בנוגע לשאלה האם ראוי לקדם, מצליחה לנבא את סיכויי המינוי של אותו השופט.⁵⁰ עם זאת, הציון לא מצליח לנבא את כמות הפעמים שהופכים החלטה של אותו שופט מה שלטענת מחברי המחקר מלמד שהוועדה לא מנבאת מי יהיה שופט טוב. שם, מדובר על וועדת עורכי דין מקצועית ולא על סקר כמו במקרה שלנו, וכן מדובר בסקר שנערך כחלק מהליך המינוי ולבקשת הגורם הממנה, לאור זאת, קשה ללמוד ממחקר זה לעניינו. ממצא מעניין נוסף של מחקר זה הוא שכאשר מועמד

⁴² לדוגמה, מחקר בחן האם ישנם משתנים שיכולים לנבא הצלחה בתפקיד שופט בית המשפט העליון בארצות הברית. עורכי המחקר נתנו ל-100 פרופ' למשפטים לדרג את שופטי בית המשפט העליון בארצות הברית ובחנו האם משתנים כגון ניסיון שיפוטי ותחומי עיסוק יכולים להסביר ציון גבוה באותו המשוב. המסקנה במחקר הייתה שאי אפשר לנבא מי יהיה שופט טוב באמצעות משתנים קודמים למינוי. עם זאת, חשוב לציין שבארצות הברית המינויים לעליון הם פוליטיים בהגדרה, כך שקשה להקיש מתוצאות אלו לעניינו. ראו להרחבה William E. Hulbary & Thomas G. Walker, *The Supreme Court Selection Process: Presidential Motivations and Judicial Performance*, 33 W. POL. Q. 185 (1980).

⁴³ Vallbé, Joan-Josep and Ramírez-Folch, Carmen and Lozano, Luis Mario, Glass ceiling or merit? The politics of judicial promotion in a civil law system (July 26, 2024). This paper was presented at the Annual Meeting of the Midwest Political Science Association (MPSA) - Chicago 2023, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4997071>

⁴⁴ לדוגמה ראו לעיל ה"ש 38.

⁴⁵ Thomas J. Miles, *Do Attorney Surveys Measure Judicial Performance or Respondent Ideology - Evidence from Online Evaluations*, 44 J. LEGAL STUD. S231 (2015).

⁴⁶ לעיל ה"ש 2, בעמ' 144-151.

⁴⁷ ראו לדוגמה: Stephen J. Choi & G. Mitu Gulati, *Choosing the Next Supreme Court Justice: An Empirical Ranking of Judge Performance*, 78 S. CAL. L. REV. 23, 30-32 (2004)

⁴⁸ Stephen Choi & Mitu Gulati, *A Tournament of Judges*, 92 CALIF. L. REV. 299 (2004).

⁴⁹ James J. Brudney, *Foreseeing Greatness - Measurable Performance Criteria and the Selection of Supreme Court Justices*, 32 FLA. ST. U. L. REV. 1015, 1034 (2005).

⁵⁰ Maya Sen, *How Judicial Qualification Ratings May Disadvantage Minority and Female Candidates*, 2 J.L. & CTS. 33 (2014).

מקבל ציון של "לא כשיר", אזי יש השפעה משמעותית מאוד לציון בסקר על סיכויי הקידום.⁵¹ במקביל, המחקר בחן גם את השאלה האם ישנם משתנים שמשפיעים על הוועדה שמדרגת את השופטים ומצא כי התשובה לכך חיובית, בין היתר, יש משקל למגדר וגזע. מחקר זה מבקש להוסיף קומה נוספת על המחקרים הנ"ל ולבחון את הקשר שבין משוב השופטים לקידום השופטים. בעניין זה יש לציין כי מחקר זה שונה מהמחקרים שנערכו עד כה. ראשית, המחקרים הנ"ל התמקדו בשאלה מהם הפרמטרים שיכולים לנבא הצלחה בביצועי השופט ולא התמקדו בשאלת התקדמות הקריירה של השופט (למעט המחקר שבחן את ציוני הוועדה המקצועית אך כזכור, לא מדובר בסקר עורכי הדין ולכן מדובר במחקר שונה במהותו). בבחינה שלפנינו, המוקד אינו בשאלה האם השופט יהיה שופט טוב, אלא האם המערכת תקדם אותו. לפיכך, המוקד הוא לא רק בתפקוד השופט אלא גם בשיקולים שעומדים בבסיס קידום שופטים בישראל. לאור זאת, העובדה שבישראל אין מחקר דומה משמעותית מפני שברור ששאלה זו קשורה בקשר ישיר למאפיינים הייחודיים של הוועדה לבחירת שופטים בישראל.⁵² שנית, המוקד במחקרים האחרים הוא בתוצאות המשוב. כך, המחקרים מנסים להסביר את ציון המשוב באמצעות משתנים שונים. במקרה שלפנינו, הכיוון המחקרי הוא הפוך - מבוקש להשתמש בנתוני המשוב בתור משתנה מסביר לסוגיות אחרות. מעבר לכך, המחקר שבפנינו ייחודי משתי בחינות. ראשית, למיטב ידיעתי, עד כה לא נערך אף מחקר אקדמי בישראל שעוסק בניבוי התקדמות שיפוטית בישראל. שנית, זו הפעם ראשונה שמתבצע מחקר אמפירי על בסיס הנתונים של משוב השופטים. אם כן, כעת יוצג המודל בו אבחן את שאלה זו. תחילה, תוצג דרך איסוף הנתונים של המשוב.

3. נתוני המשוב⁵³

המשוב שנבחר לבחינה הוא המשוב שנערך בשנת 2002, כאשר בהמשך יוסבר בהרחבה מדוע נבחר דווקא משוב זה, וכן יעשה שימוש במספר כלים סטטיסטיים לצורך הוכחת תקפות הנתונים באמצעות משוב אחד "בלבד". המשוב נערך כסקר דואר במהלכו נשלחו 24,685 שאלונים לכל עורכי הדין הרשומים בלשכת עורכי הדין. עורכי הדין התבקשו להעריך עד שמונה שופטים המכהנים בבתי המשפט בכל המחוזות ובכל הערכאות שבפניהם הופיעו בשנה החולפת במספר הרב ביותר של דיונים. עורכי הדין התבקשו להעניק לכל שופט ציון בסקאלה של אחת עד חמש לגבי שבע שאלות המחולקות לשלוש קבוצות. בעניין זה יש לציין ששופטי בית המשפט העליון לא לקחו חלק בשאלון זה ולגביהם נערך סקר מקיף יותר ומסוג שונה.⁵⁴ לפיכך, יושמטו שופטי בית המשפט העליון והמודל יתייחס אך ורק לשופטים בערכאות נמוכות יותר.

הקבוצה הראשונה בשאלון כללה שאלות בנוגע למימד המהותי של מלאכת השפיטה ובה היו שאלות בנוגע להערכת עורך הדין את השופט בנוגע לעניינים הבאים: בקיאות השופט בדין הרלוונטי, מידת ההיכרות של השופט את העובדות בתיק ומידת ההתאמה של ניסיונות

⁵¹ Maya Sen שם, בעמ' 53-54.

⁵² ראו לדוגמה גד ברזילי "מינויים שיפוטיים בישראל ובעולם – מדוע שיטת בחירת שופטים ושופטות כה חשובה" ספר אשר גרוניס 39 (קרן אזולאי ואח' עורכים 2022).

⁵³ לעיל הדוח המסכם, ה"ש 2.

⁵⁴ שם, בעמ' 119.

הפשרה של השופט לנסיבות המקרה. הקבוצה השנייה כללה שאלות בנוגע למימד הסגנוני של מלאכת השפיטה ובה היו שאלות בנוגע להערכת עורך הדין את השופט בנוגע לעניינים הבאים: יחס נאות של השופט לעדים, יחס נאות של השופט לעורכי הדין וניהול הדיון בייעילות. הקבוצה השלישית ביקשה לבחון **הערכה כללית** של השופט ובה שאלה אחת בלבד – כיצד עורך הדין מעריך באופן כללי את תפקוד השופט.⁵⁵

3,872 שאלונים הושבו ע"י עורכי הדין והם סיפקו 23,672 הערכות ביחס ל-635 שופטים. על מנת לשמור על אמינות התוצאות, בהתאם לנוסחת גודל המדגם והסטנדרט המחקרי הנהוג במחקרים מסוג זה, הלשכה פרסמה הערכות פרטניות של שופטים רק לגבי מי שקיבל 26 הערכות או יותר.⁵⁶ בסופו של דבר, 306 שופטים מכלל הערכאות קיבלו מעל 26 הערכות בהתאם לפירוט הבא: 17 שופטי בית המשפט העליון, 77 שופטי בית המשפט המחוזי, 158 שופטי בית המשפט השלום, 32 שופטי בית משפט לענייני משפחה, 17 שופטי בית הדין האזורי לעבודה, 6 שופטי בית משפט לתביעות קטנות ושופט אחד מבית משפט לענייני תעבורה. נתוני המשוב פורסמו באינטרנט באתר הלשכה.⁵⁷

4. בחירת הנתונים

לטובת מחקר זה, נבנה מאגר ובו השופטים הרלוונטיים לצורך בחינת השערת המחקר (להלן: **המאגר**),⁵⁸ כאשר בהמשך יובהר מדוע מחקרית מאגר זה מאפשר לענות על שאלת המחקר למרות שהוא לא מקיף את כלל המשובים וכן המאגר לא כולל את כלל השופטים שכינהו בשנת 2002.

בשלב הראשון, התבצע סינון בנוגע לערכאת השופט. תחילה, כאמור, הושמטו שופטי בית המשפט העליון, מפני שאין דרך מקובלת ואמפירית לבדוק התקדמות בקריירה של שופט בית המשפט העליון וכן מפני שהסקר שנערך לגביהם שונה משאר הערכאות. בשלב הבא, כהחלטה של מדיניות, הוחלט להתמקד אך ורק בשופטי בית המשפט השלום והמחוזי ולא בשופטים בערכאות האחרות (תעבורה/משפחה/עבודה/תביעות קטנות). הסיבה המרכזית לעניין זה היא שמטרת המחקר לבדוק קידום משפטי כחלק מרצף היררכי ברור. בחינת הערכאות שהושמטו מעלה כי לא ברורה ההיררכיה בין הערכאות מבחינת התקדמות שיפוטית. בעניין זה יש להעיר כי אפשרות אחת להתמודד עם בעיה זו הייתה למיין את ערכאות אלו בהתאם לקריטריונים של הוועדה לבחירת שופטים. כך, לדוגמה, תנאי הכשירות למינוי שופט בית משפט לענייני עבודה, לפי חוק, זהים לשופט בית משפט השלום.⁵⁹ במקביל, שופט בית הדין האזורי לעבודה נדרש לתנאי כשירות של שופט בית המשפט המחוזי.⁶⁰ לאור זאת, היה מקום תיאורטית להשוות את ערכאות אלו לערכאה המקבילה להם. עם זאת, השוואת ערכאות אלו לערכאה המקבילה לתנאי הכשירות אינה מתאימה למסגרת

⁵⁵ יובהר כי הציון בנוגע להערכה הכללית עומד בפני עצמו, ולא קשור בהכרח לציונים שניתנו על ידי עורך הדין במימד המהותי והסגנוני.

⁵⁶ להרחבה ראו לעיל ה"ש 2, בעמ' 15.

⁵⁷ במהלך השנים, לאור שינוי מדיניות הלשכה בקשר למשוב, הוסרו העמודים הרלוונטיים מהאתר שבאוויר. עם זאת, בפנייה ללשכת עורכי הדין התקבלו הנתונים כפי שהתפרסמו בעת ההיא.

⁵⁸ את המאגר אפשר לקבל בפנייה לכתובת המייל הבאה: arielzro@gmail.com.

⁵⁹ סעיף 26 לפקודת התעבורה [נוסח חדש] וכן סעיף 4 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984.

⁶⁰ סעיף 3 לחוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט-1969 וכן סעיף 3 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984.

המחקר הנוכחי. זאת, הן מבחינת השוני במורכבות והיקף העבודה של תיקים בבתי משפט אלו ביחס לערכאה המקבילה והן מפני שבמציאות אפשר לראות שפעמים רבות שופטי ערכאות אלו, לאחר מספר שנים, מתמנים לבית המשפט שלכאורה מקביל אליהם.⁶¹ כך, נדמה כי מינוי לבית המשפט השלום או בית המשפט המחוזי מערכאות אלו מהווה קידום בקריירה וקשה להשוות את ערכאות אלו לבית המשפט השלום או בית המשפט המחוזי. כמו כן, אלו ערכאות עם התמחות מסוימת כך שיש חשש שציון בנוגע לאותה ערכאה לא בהכרח יהווה מנבא בנוגע למינוי לערכאה אחרת העוסקת בסוגיות אחרות. בנוסף, יש לציין כי הערכאות המרכזיות בקריירה השיפוטית, המהוות את ליבת המערכת המשפטית, הן בתי המשפט השלום והמחוזי. לאור זאת, הוחלט להתמקד אך ורק בשופטי ערכאות אלו. כמו כן, הושמטה שופטת אחת שתוך נקיטת אמצעים סבירים לא צלח איתור חלקים משמעותיים בקורות חייה,⁶² וכן שלוש רשמות אשר הוערכו במועד המשוב, אך לא התמנו לשיפוט בסופו של דבר.⁶³ על בסיס ההגדרות האמורות, נבנה מאגר נתונים הכולל 230 שופטים. לגבי כל אחד מהשופטים הנ"ל, קודדו מספר פרמטרים בצורה פרטנית בהתאם לשיקולים שיוצגו כעת.

5. הוספת משתנים – משתנה מוסבר

ראשית, לצורך הבחינה האם שופט מסוים התקדם בקריירה, הוגדרו שני משתנים ככאלה שעמידה בהם מהווה התקדמות בקריירה השיפוטית (משתנים מוסברים).⁶⁴ המשתנה הראשון הוא מספר הערכאות אליהן התמנה השופט. ניתן לטעון כי, ולכאורה זו הנחה מתבקשת, שופט שמונה מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי וכן לאחר מכן לבית המשפט העליון, התקדם בקריירה שלו יותר מאשר שופט בית המשפט השלום שהתקדם "רק" לבית המשפט המחוזי, ושופט בית המשפט המחוזי התקדם בקריירה שלו יותר מאשר שופט בית המשפט השלום שנשאר בערכאה התחילית במשך כל הקריירה שלו.⁶⁵ המשתנה השני הוא מספר שנות הכהונה בכל ערכאה. טענה אפשרית היא ששופט בית המשפט השלום שהתמנה לבית המשפט המחוזי לאחר 4 שנים, התקדם בקריירה שלו יותר מאשר שופט בית המשפט השלום שהתמנה לבית המשפט המחוזי אחרי 25 שנה, הגם שבסופו של דבר שניהם פורשים באותה ערכאה.⁶⁶ ראשית, במישור הפרקטי, למינוי מהיר

⁶¹ לדוגמה השופט ברוך אזולאי מונה לאחר 13 שנים כשופט בית הדין האזורי לעבודה בבאר שבע לשופט בית המשפט המחוזי בבאר שבע.

⁶² השופטת תמר נמרודי.

⁶³ הרשמות רות וקסמן, רונית יצחקי ושלומית פומרנץ. פער זה נובע מכך שהמשוב העניק ציון גם לרשמים, בעוד במחקר נבחנו אך ורק שופטים מכהנים.

⁶⁴ יושם לב שמדובר אך ורק בבחינה של קידום בקריירה של שופטים מכהנים, לאור זאת, המוקד נשאר בקריירה השיפוטית בלבד.

⁶⁵ בעניין זה יש לציין החלטה עקרונית בקידוד הנתונים שנעשתה על מנת לפשט את הנתונים. מינוי בתור רשם לכהונה מסוימת ו/או שופט בפועל, לא קודד בתור קידום עד מינוי רשמי לכהונת שופט. שני הסטטוסים הנ"ל, רשם ושופט בפועל, בדרך כלל לא אורכים תקופה ארוכה, למרות שישנם חריגים, ולאור זאת, פער זה לא אמור לשנות בצורה משמעותית את הנתונים.

⁶⁶ למרות שמהירות המינוי תלויה, בצורה כזאת או אחרת, בסבבי מינויים ובתפקוד הוועדה לבחירת שופטים (או א-תפקוד הוועדה), הוחלט שלא לבחון את עניין זה בתור משתנה בדיד (אלא רצוף), מפני שבחינה של סבבי מינוי טומנת בחובה קשיים מתודולוגיים אחרים, ביניהם, השאלה כיצד מגדירים סבב מינוי ו/או תפקוד של הוועדה לבחירת שופטים, כל זאת, תוך הנחה שההבדלים בתוצאות בין המרדים השונים, אינם כה-משמעותיים.

לערכאה בכירה יש השלכות מעשיות רחבות. לדוגמה, שכר גבוה יותר וסמכויות רחבות לתקופת זמן ארוכה יותר.⁶⁷ בנוסף, מערכת בתי המשפט הישראלית, באופן כללי, בנויה על עיקרון הוותק. כך, באופן כללי, בבתי המשפט בישראל השופטים הצעירים הם שמקבלים את התיקים הפחות נחשקים וככל שהשופט יותר שנים במערכת אפשר להניח שהוא יקבל לידו יותר תיקים משמעותיים ומורכבים מאשר שופט שנמצא זמן מועט.⁶⁸ כמו כן, דרך אפשרית להגדיר הצלחה היא מבחינת כמות ההשפעה של השופט. כך, ככל שלשופט יש יותר שנים בערכאה בכירה יותר הוא מכריע ביותר תיקים בערכאה גבוהה זו, מה שבתורו מגדיל את השפעת השופט בבחינה כוללת של הקריירה שלו.⁶⁹

במקביל, מעבר למישור הפרקטי, יש גם אלמנט סמלי במהירות המינוי לכל ערכאה. מבחינה זו, ככל ששופט מתמנה מהר יותר לערכאה נוספת, הוא נתפס בתור מי שהתקדם בקריירה שלו יותר מאשר מי שהתמנה לאותה ערכאה לאחר שנים רבות.⁷⁰ עניין זה נכון גם בתפיסה הרווחת בקרב הציבור אך גם בנוגע לקהילת השופטים עצמה. כך, כאשר הוועדה למינוי שופטים מחליטה לקדם מישהו בצורה מהירה, הדבר מהווה איתות של הוועדה שהיא רואה במועמד שופט מוכשר ולפיכך הוא נתפס כשופט שמתקדם היטב בקריירה השיפוטית שלו.⁷¹

6. הוספת משתנים – משתנים מסבירים

(א) ציון המשוב

המשתנה המוסבר המרכזי שנבחן הינו ציון המשוב בשנת 2002, כפי שהוסבר לעיל. עם זאת, להעמקת הניתוח ולחיזוק תקפות הממצאים, התווסף קידוד נוסף הכולל את הערכת השופטים במשובים שנערכו לאחר משוב 2002.⁷² לגבי כל שופט שקיבל ציון במשוב 2002, קודד גם ציון המשוב שקיבל (ככל שקיבל) בכל המשובים האחרים שהיו (2000, 2004, 2005 ו-2014). הרציונל לקידוד זה התבסס על מספר שיקולים מתודולוגיים חשובים. תחילה, קידוד זה

בכל מקרה, על מנת להתמודד עם קושי זה, בהמשך המאמר נעשה שימוש במודלים שונים הממתנים את קושי זה.

⁶⁷ ראו לדוגמה הנהלת בתי המשפט, דו"ח שכר השופטים לשנת 2022 (2022).

⁶⁸ עניין זה אומת בעל-פה מול שני שופטי בית המשפט המחוזי מכהנים.

⁶⁹ בהקשר זה יצוין כי תפיסה זו, הוואה קשר בין מהירות הקידום של שופט ובין מעמד השופט, מעלה חשש לאנדוגניות במודל, קרי – יכול להיות שהמשתנה המוסבר (מהירות הקידום) הוא-הוא משתנה מסביר של משתנה מוסבר אחר (סיכוי הקידום). עניין זה, מעלה חשש של "זיהום" המודל כאשר בהמשך, יבוצע ניתוח סטטיסטי מתקדם להפגת חשש זה.

⁷⁰ ראו לדוגמה את דבריו של השופט מלצר על הנשיאה חיות בוועדה לבחירת שופטים בישיבה בה הצביעו על מינויה לנשיאה: "היא משפטנית מצוינת, והיא עברה בכל ערכאות השיפוט, ועשתה זאת במהירות מסחררת – מה שמלמד על כישרונותיה ועל ההכרה בהם" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 05.09.2017).

⁷¹ ראו לדוגמה דברי הנשיאה אסתר חיות בישיבת הוועדה לבחירת שופטים מיום 15.11.2020: "[השופט פלונין] הוא מטאור, הוא מונה למחוזי במינוי בפועל אחרי חמש שנים ודקה, מפני שברור שהאיש הזה נמצא במסלול המראה. יש לו עתיד גדול במערכת. אחד מהשופטים המבריקים שיש לנו" (מובא אצל נטעאל בנדל "תמלולי הקלטות הוועדה לבחירת שופטים" ישראל היום) (7.3.2024) (להלן: תמלול ישיבת הוועדה מיום 15.11.2020).

⁷² ראו לשכת עורכי הדין משוב השופטים 2000 – דוח מסכם (2000); לשכת עורכי הדין משוב השופטים הארצי 2004 – דוח מסכם (2004); משוב השופטים הארצי 2002 – דוח מסכם (2005), לשכת עורכי הדין, משוב השופטים הארצי 2014 – דוח מסכם (2014).

מאפשר, באמצעות כלים סטטיסטיים שונים, להגדיל את מספר התצפיות במדגם ולהסיק מסקנות נוספות מהמחקר. כחלק מעניין זה, שימוש בנתוני פאנל של כל שופט יאפשר לבדוד את ההשפעה של מאפיינים נוספים על התקדמות השופט ולהביא את שאלת השפעת המשוב לקדמת הבמה.⁷³ כמו כן, הוספת ציונים אלו תאפשר בחינה של יציבות הציונים לאורך זמן, עניין המהווה אינדיקציה מרכזית לאמינות כלי המדידה, וכן תאפשר בחינת התכנסות ממצאים וחיזוק התקפות החיצונית של המחקר. במסגרת זו, תיבחן גם רמת השונות בציוני השופטים המופיעים במספר משובים כאשר עקביות בציונים לאורך זמן (שונות תוך-אישית נמוכה) תחזק את ההיתכנות להכללת המסקנות מעבר לנקודת הזמן הספציפית של משוב 2002.

בעניין זה יש להעיר כבר בשלב כי למרות קיומם של נתונים אלו, והאפשרות לתכלולם במודל בצורה רוחבית,⁷⁴ הוחלט בסופו של דבר להתמקד במודל אך ורק במשוב השופטים משנת 2002. זאת, לאור העובדה שמדובר במשוב הראשון שנערך במתכונת ארצית, מה שמאפשר לבחון את התקדמות השופטים בפרספקטיבה רחבה. כמו כן, שימוש בכלים סטטיסטיים שונים העלה כי מבחינה מחקרית, אין קושי להשתמש במשוב אחד, תוך למידה והסקת מסקנות בנוגע למשובים כולם, וקיים יתרון לבחון נקודת זמן אחת צופת פני-עתיד, מוקדמת בזמן לכל שאר הנקודות. כך, שימוש במספר משובים, אם יוחלט לבחון אך ורק מי שקיבל ציון בשלושת המשובים ונשאר באותה ערכאה באותם השנים (מפני שלא נכון לבחון יחד ציון של שופט בית המשפט השלום מ-2002 יחד עם ציון של אותו שופט מ-2004 מבית המשפט המחוזי), יצמצם את המדגם משמעותית. במקביל, שימוש במשוב אחד ויחיד פותר חשש לאנדרוגניות, בעיקר בנוגע להשפעת המשובים אחד על השני. כך, אפשר שמי שקיבל ציון גבוה בשנת 2002, מעמדו עולה בפני עורכי הדין, מה שבתורו משפיע על הציון שהוא מקבל בשנים העוקבות.⁷⁵ כמו כן, בחירה במשוב אחד מגבירה את פשטות המודל ומונעת זיהום סטטיסטי: שילוב של מספר משובים במודל אחד (בין אם כממוצע ובין אם כמשתנים נפרדים) עלול ליצור בעיית מולטיקוליניאריות חמורה, בשל המתאמים הגבוהים ביותר בין המשובים, כפי שיפורט בהמשך. לכן, עדיף שימוש במודל יחיד ויציב על פני שימוש במספר מדדים חופפים המעלים את הסיכון לקושי בזיהוי תרומתו הייחודית של כל משוב בשל חפיפה סטטיסטית. בנוסף, התמקדות במשוב 2002, המשוב הארצי הראשון, מעניקה את "אורך הנשימה" המחקרי המקסימלי לצורך בחינת המשתנה המוסבר – התקדמות הקריירה השיפוטית – בפרספקטיבה רחבה של למעלה משני עשורים. פרספקטיבה זו מאפשרת לבחון

⁷³ יצוין כי קידוד זה מאפשר גם נטרול של הטיות רבות באמצעות יצירת מבנה נתוני פאנל הכולל תצפיות חוזרות על אותם שופטים לאורך זמן. מבנה זה פותח אפשרויות אנליטיות מתקדמות שאינן זמינות בבחינה נקודתית של משוב אחד, תוך מיצוי האפשרויות להסיק מסקנות בנוגע לסיבתיות בין המשתנים. ביתר פירוט, נתוני פאנל מאפשרים בקרה על הטרוגניות בלתי נצפית הספציפית לכל שופט, ובכך מספקים הערכות מדויקות יותר של ההשפעות הסיבתיות של ביצועי השופטים על התקדמותם בקריירה. עם זאת, כפי שיפורט בהמשך, בחינה של הנתונים שבמחקר מעלה כי קיים קושי משמעותי להשתמש בנתוני פאנל במקרה שלפנינו.

⁷⁴ לדוגמה, אפשר היה להגדיל את מאגר השופטים באמצעות שימוש במספר משובים. בפרט, המשובים משנים יחסים סמוכות – 2002, 2004 ו-2005 (תוך השמטת המשוב מ-2014, עקב פרק הזמן הארוך שבין המשובים).

⁷⁵ יצוין כי קיימת גישה מחקרית הגורסת שדווקא שימוש בנתוני פאנל עשוי לצמצם הטיות אנדרוגניות באמצעות נטרול אפקטים קבועים של הפרט. עם זאת, לאור המתאם הגבוה במיוחד בין המשובים והרצון לבחון את השפעת נקודת המוצא על מסלול הקריירה ארוך הטווח, נבחרה גישת החתך כמתאימה ביותר למחקר זה.

לא רק קידומים מידיים, אלא את מלוא מסלול הקריירה של השופטים, כולל קידומים מאוחרים והשפעות ארוכות טווח.

אם כן, על מנת להעריך את מידת האמינות של ממצאי המחקר המבוססים על משוב 2002 בלבד, נערכה השוואה ביחס לכלל השופטים שבמאגר בין ציוני המשוב משנת 2002 לציוני המשובים שנערכו בשאר השנים. כבר עתה יאמר שנמצא כי 94.4% מהשופטים הציגו מקדם שונות נמוך מ-15%, קרי-נדמה כי ניתן מחקרית, ברמת זהירות מתאימה, להשתמש במשוב אחד לטובת הסקת מסקנות לכלל המשובים. בשלב הראשון, נבחנו הנתונים של כלל השופטים שבמאגר תוך שקודד עבורם ציונים נוספים שקיבלו במשובים משנים אחרות. להלן, סטטיסטיקה תיאורית, ביחס לכלל השופטים שבמאגר וקיבלו ציון במשוב אחד (לפחות) מעבר למשוב משנת 2002:

טבלה (1) – סטטיסטיקה תיאורית של ציוני השופטים שבמאגר

שנה	N	ממוצע	חציון	סטיית תקן	טווח
2002	230	3.389	3.4	0.733	1.40-4.80
2004	193	3.378	3.4	0.695	1.80-4.70
2005	153	3.395	3.4	0.695	1.60-4.80
2014	63	3.376	3.4	0.65	1.54-4.36

אם כן, הסטטיסטיקות התיאוריות מעלות תמונה של יציבות במדדי המיקום והפיזור לאורך כל התקופה הנבחנת. בחינה של הממוצעים מגלה שוני זניח בין השנים השונות, כאשר הממוצע נע בין 3.376 (2014) ל-3.395 (2005) - טווח של 0.019 נקודות בלבד על סולם של 1-5. עניין זה מעיד על יציבות ברמת התפקוד השיפוטי הכללית, ביחס לשופטים המוערכים ב-2002, כפי שהיא נתפסת על ידי עורכי הדין לאורך תקופה של 14 שנים. עוד יצוין כי באופן דומה, החציון מציג יציבות רבה וזהה לחלוטין בכל המשובים. בהקשר זה, העובדה שהממוצע והחציון קרובים בכל השנים מעידה על התפלגות סימטרית יחסית ועל היעדר ערכי קיצון משמעותיים הפוגעים בייצוגיות הממוצע. סטיית התקן מציגה אף היא יציבות, כאשר היא נעה בין 0.65 (2014) ל-0.733 (2002).

מעבר לכך, אף בחינה של כל שופט בצורה פרטנית, תוך השוואה של ציון כל שופט בנפרד ביחס לציונים שקיבל במשובים אחרים (בניגוד לסטטיסטיקה התיאורית אשר בוחנת את השופטים כקבוצה) מביאה למסקנה דומה. כך, ניתוח המתאם הפרטני של כל שופט ושופט בין ציוני המשוב שלו בשנים השונות מעלה תמונה ברורה של יציבות גבוהה לאורך זמן, כמפורט, טבלה (2) מתארת את המתאם בין המשתנים השונים כאשר ככל שרקע התא כהה יותר, כך המתאם גבוה יותר. כחלק מעניין זה, בוצעו גם מבחני מובהקות לבדיקת מתאם פירסון, כמקובל במחקר:

טבלה (2) – טבלת מתאמים של הציונים לאורך השנים

שנה	2002	2004	2005	2014
2002	1.000 (N=193)	0.872*** (N=193)	0.798*** (N=153)	0.707*** (N=63)
2004	0.872*** (N=193)	1.000 (N=149)	0.891*** (N=149)	0.707*** (N=63)
2005	0.798*** (N=153)	0.891*** (N=149)	1.000 (N=60)	0.672*** (N=60)
2014	0.707*** (N=63)	0.707*** (N=63)	0.672*** (N=60)	1.000 (N=63)

הערות: $p > 0.05$; $p > 0.01$. מתאמי פירסון המציגים את רמת הקשר בין ציוני ההערכה הכללית של אותם שופטים בשנות המחקר השונות. גודל המדגם (N) מופיע בסוגריים מתחת לכל מתאם.

כפי שעולה מהטבלה כל המתאמים מובהקים ברמת מובהקות גבוהה מאוד. ביתר פירוט, המתאמים הגבוהים עם המשובים המאוחרים יותר (2004: $r = 0.872$; 2005: $r = 0.798$) מעידים על כך ששוב 2002 מייצג בצורה אמינה את מגמות ההערכה לאורך השנים הבאות. כמו כן, המתאם הגבוה בין שנים עוקבות 2004 ו-2005 מלמד גם הוא על יציבות הנתונים ($r=0.891$). כחלק מעניין זה, בחינת המתאמים מחזקת את הבחירה להתמקד בניתוח חתך ולא להשתמש במודל רב-שנתי או בנתוני פאנל. במצב כזה, בו השונות בין המשובים נמוכה, הכללת נתונים חוזרים לא הייתה מוסיפה כוח הסברי משמעותי למודל, ואף עלולה הייתה ליצור בעיות של מולטיקוליניאריות שהיו מקשות על בידוד משתנים.

אף אם נגדיל את הקבוצה מעבר למאגר שלפנינו, ונבחן בצורה רוחבית את כלל מוערכי המשוב (כולל שופטי בית משפט לענייני תעבורה ומשפחה וכיוצא בזה), התוצאות נשארות דומות. כך, עורכי המשוב התייחסו למתאם הגבוה בין המשובים בציינם כי המתאם בין משוב 2004 ובין משוב 2002 הוא גבוה מאד, חיובי ומובהק סטטיסטית ($r=0.876$, $P < 0.0001$, $N=227$)⁷⁶ וכן ממצא דומה נמצא אף ביחס למשוב 2005.⁷⁷ מעניין לציין כי בחינה של המתאמים בנוגע לשופטים שבמאגר של מחקר זה, למול המתאמים שנמצאו ביחס לשופטים

⁷⁶ משוב לשכת עורכי הדין 2004 שם, בעמ' 24.

⁷⁷ משוב לשכת עורכי הדין 2005 שם, בעמ' 23.

שהוערכו בכל המשובים, מעלה כי המתאמים סה"כ דומים,⁷⁸ מה שמלמד שמדובר שהמאגר מהווה אף מדגם מייצג ביחס לכלל השופטים שהוערכו בשנת 2002. אף בחינה של סטיית התקן של כל שופט ושופט פרטנית מגלה יציבות. כך, מקדם השונות, המחושב כיחס בין סטיית התקן לממוצע הציונים, המאפשר להעריך את השונות היחסית בציונים תוך נרמול ביחס לממוצע האישי של כל שופט, נשאר יציב לאורך השנים 2002, 2004 ו-2005. מתוך 197 שופטים שיש להם לפחות שני ציונים בתקופה זו, נמצא כי רק 11 שופטים (5.6%) חוו שונות יחסית גבוהה, במובן זה שמקדם השונות שלהם נע בין 15% ל-20%. יתרה מזאת, רק 3 שופטים (1.5%) הציגו מקדם שונות בטווח של 20%-25%, ו-2 שופטים בלבד (1.0%) הגיעו לרמת שונות גבוהה במיוחד של מעל 25%. במילים אחרות, 94.4% מהשופטים הציגו מקדם שונות נמוך מ-15%, כאשר רוב מוחלט של 76.7% נמצאים עם מקדם שונות נמוך מ-10%. ממצאים אלה מחזקים את המסקנה כי ציוני ההערכה של רוב השופטים נותרו יציבים ועקביים לאורך התקופה הנבדקת, והשונות היחסית בציונים היא קטנה אצל רובם המכריע של השופטים. עניין זה מתיישב היטב עם ממצאי המתאם שתוארו לעיל, ומחזק את המסקנה שציוני משוב 2002 מהווים אינדיקציה יציבה ואמינה להערכת השופטים.

אם כן, המתאם הגבוה בין משוב 2002 למשובים המאוחרים יותר, יחד עם המובהקות הסטטיסטית של מתאמים אלו, מצביעים על כך שמשוב 2002 מהווה אינדיקציה אמינה ויציבה להערכת השופטים, וההסתמכות עליו במחקר הנוכחי היא מוצדקת. נוכח הממצאים המפורטים לעיל, ההחלטה להתמקד במשוב 2002 נותרת בעינה, כאשר ההשוואה למשובים המאוחרים יותר מחזקת את אמינות הממצאים.

(ב) משתנים נוספים

בחינה ראשונית של השאלה מהם המשתנים המסבירים הכמותיים אשר יכולים לנבא התקדמות שיפוטית העלתה לא-מעט אפשרויות כאשר חלקן אף מקבלות משקל של ממש בוועדה למינוי שופטים.⁷⁹ לדוגמה, כיום, כל עורך דין המעוניין להתמנות למשרת שיפוט חייב לעבור קורס ייחודי הנועד לבחון את יכולותיו לכהן כשופט.⁸⁰ לכאורה, ציון זה יכול להיות אינדיקציה טובה ביותר ועליו להיות משתנה מסביר במודל.⁸¹ משתנים נוספים אפשריים הם מספר עיכובים בפרסום פסקי הדין, מספר הציטוטים של כל שופט בתיקים אחרים, מספר התלונות שהוגשו על השופט ומספר הפעמים שהפכו כל שופט בערכאה גבוהה יותר.⁸² בצורה דומה אך שונה, אפשר גם לבחון מספר עמודים ממוצע לפסק דין, מהירות

⁷⁸ משוב לשכת עורכי הדין 2005 שם, בעמ' 24.

⁷⁹ ראו פירוט המידע שעמד בפני הוועדה לבחירת שופטים בהחלטתה מיום 29.9.2016: "החומר שיועבר לחברי ועדת המשנה בעת ראיונות: תמונה צבעונית של המועמד. תמצית המלצת הוועדה לבחינת אפשרויות קידום. קורות חיים. נתונים סטטיסטיים. עמדת ערכאת הערעור. עמדת הנשיא בו מכהן השופט. פסקי דין אותם יתבקש השופט לשלוח למזכירות הוועדה במייל" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 29.9.2016).

⁸⁰ הנהלת בתי המשפט, אוגדן הנחיות למבקשים להתמנות לכהונה שיפוטית (2020) וראו את הדיונים הרבים לגבי השפעת ציון הקורס על קידום שופטים לדוגמה בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים מיום 21.5.2014.

⁸¹ ראו לדוגמה דברי ח"כ שמחה רוטמן בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים (22.2.2022): "אם היו באים ואומרים בדקנו את האנשים שקיבלו ציונים גבוהים ואח"כ רואים שלאחר שהם מתמנים כשופטים כולם מלקקים את האצבעות או מקללים אותם, זה מנבא איך השופט יהיה אחר כך".

⁸² ראו השוו יותם אייל "איך אפשר להעריך מקצועיות של שופטים" מקצועיים" בישראל? דיומא (18.10.2021).

הכתיבה של פסק הדין ומספר הפעמים בהם השופט נמצא בדעת המיעוט ו/או דעת הרוב בהרכבים. מעבר לכך, אפשר היה גם לקודד למודל משתנים איכותניים ביחס לשופטים. כך, לדוגמה, שקלול חוות הדעת של "הוועדה המייעצת לנשיאת בית המשפט העליון בנוגע לאפשרויות קידום שופטי בתי משפט השלום", המכונה גם "ועדת השתיים", שמטרתה לגבש המלצה על שופטי בית המשפט השלום תוך איסוף מידע על שופטים מכהנים בדרכים שונות.⁸³ במקביל, נהוג שגם וועד מחוז בלשכת עורכי הדין מציג את המלצתו בפני הוועדה.⁸⁴ עם זאת, נתונים אלו, האיכותניים והכמותיים כאחד, חסויים ואינם נגישים לציבור.⁸⁵ כמו כן, בעניין זה יש להעיר שחלק מן המשתנים המוזכרים לעיל, לא מהווים אך ורק משתנים מפקחים נוספים למשוב השופטים, אלא חלק מהם יכולים לשמש בצורה עצמאית בתור מושא מחקר עם שאלה דומה.⁸⁶

על מנת לשמור על אמינות המחקר, הוחלט להכניס למאגר את כלל המשתנים שנמצאים בקורות החיים של השופט, ואפשר שהם משפיעים הן על סיכוי הקידום והן על ציון המשוב. בעניין זה, נבחר שלא להסתמך על מידע שזמין באינטרנט ללא בקרה או אימות אלא אך ורק על נתונים הנמצאים באתר הרשמי של הרשות השופטת, שם על כל שופט יש דף המפרט את קורות חייו.⁸⁷ בעניין זה חשוב לזכור שהדף האמור נכתב על בסיס ההצהרה של השופט בלבד ולכן גם לא מאומת בצורה רשמית. כחלק מעניין זה, העובדה שקורות החיים נכתבים על בסיס הצהרת השופט, יכולה ליצור הבדל בנוגע למספר משתנים שתלויים בשאלה האם השופט הצהיר עליהם. זאת, מפני שאין פורמט אחיד לגבי מה יש לציין ולכתוב בקורות החיים של השופטים באתר האמור. חרף בעייתיות זו, בהיעדר מקור מידע אמין יותר וכן בהיעדר סיבה מבוססת לפקפק באמינות מקור זה, הוחלט להסתמך על מקור זה בתור מקור מידע מהימן כאשר נקודת ההנחה היא שגם אם יש הבדלים בין שופטים, לא מדובר בהבדלים משמעותיים שייצרו הטיה בצורה משמעותית.⁸⁸

תחילה, קודד לגבי כל שופט גיל המינוי הראשוני לכל ערכאה.⁸⁹ הערכה הראשונית הייתה שגיל המינוי לערכאות השונות משמעותי לניבוי התקדמות הקריירה מכמה סיבות. ראשית, ככל שיש לשופט יותר זמן בכהונתו, הסיכויים להתקדמות בקריירה שלו, בשלב כזה או אחר, גדלים. זאת, הן מפני שלוותק עצמו יש משקל בוועדה לבחירת שופטים כחלק מבשלות

⁸³ ראו נוהל נשיאת בית המשפט העליון 19-1 - ועדה מייעצת לבחינת אפשרויות קידום שופטי שלום (23.7.2019).

⁸⁴ ראו לדוגמה דברי עו"ד אילנה סקר בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 11.4.2022, בעמ' 24.

⁸⁵ ראו ע"מ 414/18 התנועה למשילות ודמוקרטיה נ' הממונה על יישום חוק חופש המידע בהנהלת בתי המשפט (נבו) (13.12.2018). כמו כן, ראו דיון בנוגע לעניין השפעת ועדת השתיים על הוועדה לבחירת שופטים: שלמה פיוטרקובסקי, "פוגלמן לסטרוק: לא תוכלי להשתתף בשיבות הוועדה המייעצת לנשיא ביהמ"ש" מקור ראשון (18.3.2024); שלמה פיוטרקובסקי "בניגוד לעמדת שופטי ביהמ"ש העליון: מונו שופטים שלא עברו את "ועדת השניים" מקור ראשון (2.5.2024).

⁸⁶ ראו רוטמן לעיל ה"ש 81.

⁸⁷ ראו בקישור: <https://judgescv.court.gov.il>.

⁸⁸ ראו והשווה מתודה דומה אך שונה לקידוד ביוגרפיות של שופטים אצל אלון חספר "מקום ליד השולחן: על ההרכב החברתי והמקצועי של הרשות השופטת" מחקרי משפט לג 593, 615 (2022) (להלן: חספר).

⁸⁹ בעניין זה יש לציין החלטה עקרונית בנוגע לקידוד משתנה זה. ברוב ככל קורות החיים של השופטים, שנת הלידה כתובה מפורשות. עם זאת, ישנם שופטים שבהם זה לא כתוב מפורשות, מה שיכול לפגוע משמעותית בקידוד משתנה זה. לכן, במידה שהיה רשום שנת סיום לימודיו התיכוניים של אותו שופט, נקודת ההנחה הייתה ששנת הלידה שלו היא שנת סיום הלימודים התיכוניים שלו, פחות 18 שנים.

השופט לקידום,⁹⁰ והן מפני שסטטיסטית גדל מספר הפעמים שהשם של השופט מגיע לוועדה. שנית, גיל המינוי מהווה אינדיקציה לתכונות רבות. בין היתר, שאפתנות, התמדה והצטיינות. כך, סביר להניח שככל שהשופט מתמנה בגיל צעיר יותר, הוא בעל תכונות המתאימות לשיפוט בצורה חזקה יותר מאשר שופט שמתמנה בגיל מאוחר. בהתאם לתפיסה זו, ההערכה היא שלגיל המינוי תהיה השפעה חזקה במיוחד על הקריירה השיפוטית. אינדיקציה לאישוש השערה זו עולה מהתבוננות בקורות החיים של שופטי בית המשפט העליון לדורותיהם – כמעט כולם מונו בגילאים צעירים מאוד לבתי המשפט השלום ובית המשפט המחוזי. כך, השוואת הממוצעים מצביעה על פער משמעותי בין אוכלוסיית השופטים הכללית לבין תת-הקבוצה שהגיעה לבית המשפט העליון. בעוד שממוצע גיל הכניסה למערכת אצל שופטים שבמאגר עומד על כ-42.5 שנים (עם סטיית תקן המעידה על מינויים גם בעשור החמישי והשישי לחיים), הרי שבקרב השופטים במאגר שקודמו לערכאה השלישית, ממוצע גיל המינוי הראשון צונח ל-37 שנים בלבד, כאשר אין ולו שופט אחד שהגיע בסופו של דבר לבית המשפט העליון שמונה לאחר גיל 40 לבית המשפט השלום. עוד על אותה הדרך, הממוצע לגיל המינוי לבית המשפט המחוזי במאגר הינו 51.3, בעוד אצל שופטי בית המשפט העליון שבמאגר הינו 45.9 שנים. בהתאמה, יתכן שציון המשוב מנבא התקדמות שיפוטית אך ורק מכיוון שהוא במתאם גבוה לגיל המינוי, קרי- מדובר במתאם מדומה. כך, יכול להיות שכאשר שופט מתמנה בגיל צעיר, הדבר מהווה איתות למקצועיות השופט, וכשפועל יוצא מכך, גם מקבל ציון גבוה במשוב השופטים, ולכן הוא מתקדם, אך לא בגלל ציון המשוב אלא בעקבות גיל המינוי לבית משפט השלום. לכן, על מנת לנטרל את השפעת הגיל על ההצלחה בקריירה (בהינתן המתאם בין גיל לבין הציון במשוב), שולב במודל משתנה גיל המינוי לערכאות השונות.

שנית, הוחלט להכניס למודל את משתנה וותק השופט באותה ערכאה בעת עריכת המשוב. משתנה זה מחושב על בסיס מספר השנים שעברו ממועד המינוי של השופט לערכאה בה כיהן בעת משוב השופטים ועד למועד ביצוע המשוב (2002). ההשערה היא שסביר להניח שקיים קשר בין הניסיון השיפוטי של המוערך ובין השאלה האם הציון מנבא את התקדמות השיפוטית שלו. זאת, בראש ובראשונה, מפני שככל שהוותק של השופט עולה, החל משלב מסוים, הסיכוי שלו להתמנות הולך וקטן, כאשר אפשר שבשלב מסוים, הוותק של השופט, יוביל לכך שציון המשוב לא משפיע כלל על הסיכוי שלו. במקביל, אפשר שהוותק בעת ביצוע המשוב משפיע על מהימנות המשוב בשיקוף יכולותיו השיפוטיות. זאת, בין היתר, מפני שאפשר להניח שבשנים הראשונות של הכהונה, יכולות השיפוט אינן באות לידי ביטוי בצורה מלאה. לדוגמה, סביר שציון בנוגע לשופט שמונה שנה לפני המשוב, ינבא פחות את הקריירה שלו מאשר שופט שהתמנה עשור לפניו. מאידך, יכולה להיות גם טענה הפוכה: השופטים הצעירים "נמרצים" יותר ולכן מקבלים ציון גבוה יותר, או לחלופין, עדיין לא נשחקו.⁹¹ כמו

⁹⁰ ראו לדוגמה דברי הנשיאה אסתר חיות, תמלול ישיבת הוועדה מיום 15.11.2020, לעיל ה"ש 71: "שופט פלוני הוא שופט מצטיין – וצריך להעדיף אותו על [שופט אלמוני], כי יש לו שבע שנים יותר בוותק, וצריך לתת לו את הכבוד שלו".

⁹¹ ממצא מסוג זה נמצא במשוב של 2005. כך, עורכי המשוב מצאו קשר מובהק בין הוותק של השופט לבין הציון של השופט. למסקנתם, שופטים עם ותק נמוך קיבלו ציון גבוה יותר. ראו לשכת עורכי הדין, **משוב השופטים הארצי 2005 – דוח מסכם** (2005).

כן, בספרות נבדק לא פעם האם וותק שיפוטי משפיע על עמדות השופט, בין היתר, עקב הזדהותם עם המדינה שגדלה עם השנים, כאשר יכול להיות שגם עניין זה משפיע על הקידום.⁹² לכן, כדי לבחון באופן תקף את השאלה האם ציון המשוב שניתן לשופטים בשנת 2002 מהווה מנבא להצלחתם המקצועית בהמשך הקריירה, יש להביא בחשבון את הוותק של כל שופט במועד עריכת המשוב. בהיעדר שליטה על וותק השיפוט בשנת 2002, ייתכן כי הקשר בין המשוב לבין ההתקדמות המקצועית מוטא, ושהמשוב משקף למעשה את השפעת הוותק, ולא את איכות השיפוט כשלעצמה. קידוד המשתנה נעשה כמשתנה רציף המבטא את מספר השנים הספציפי מתחילת הכהונה ועד למועד עריכת המשוב.

שלישית, שולב במודל משתנה אינטראקציה המכפיל את ציון המשוב בוותק השיפוטי של השופט בעת עריכת המשוב. מטרת הוספת משתנה זה היא לבחון האם הקשר שבין ציון המשוב לבין סיכויי הקידום אינו אחיד, אלא משתנה כתלות בוותק השופט. במילים אחרות, המודל מבקש לבדוק האם "ערכו השולי" של ציון גבוה משתנה בשלבים שונים של הקריירה השיפוטית. ההנחה העומדת בבסיס בדיקה זו היא שמשקלו של ציון המשוב ככלי ניבוי עשוי להיות דיפרנציאלי. ייתכן, למשל, כי עבור שופטים בראשית דרכם (בעלי וותק נמוך בעת המשוב), ציון גבוה מהווה איתות חזק למצוינות ולפוטנציאל שיפוטי, ולכן הוא בעל מתאם חיובי מובהק לקידום עתידי. לעומת זאת, עבור שופטים בעלי וותק רב מאוד שטרם קודמו, ייתכן כי ציון המשוב- יהיה גבוה ככל שיהיה- מאבד את כוחו המנבא. זאת, אם בשל העובדה שאי-קידומם עד לאותו שלב מעיד על חסמים אחרים שציון המשוב אינו משקף, ואם משום שחלף מבחינתם "חלון ההזדמנויות" האופטימלי לקידום בתוך המערכת. במצב כזה, ללא משתנה האינטראקציה, המודל היה "ממצע" את ההשפעה ומפספס את הניואנס הקריטי לפיו אפקטיביות הציון דועכת (או מתחזקת) ככל שהוותק עולה. משתנה האינטראקציה מאפשר, אפוא, לאמוד את ההשפעה של הציון על הקידום בהינתן רמת הוותק הספציפית של כל שופט.

על מנת לתת משקל למקצועיות בצורה שניתנת לכימות בצורה בינארית, הוחלט להכניס למשוואה את ההישג "סיום התואר בהצטיינות". הישג זה מהווה הוקרה רשמית מצד המוסד בו למד השופט שהישגיו בלימודים היו גבוהים.⁹³ הגם שאפשר לערער באופן עמוק על שיטת הציונים האקדמית והשאלה האם יש קשר בין מקצועיות המשפטן ובין ציוני לימודי המשפטים, נראה באופן פשוט שככל שממוצע הציונים של השופט גבוה יותר, רמת המקצועיות של השופט, סביר להניח, גדלה אף היא בהתאם. בהתאמה, על מנת לוודא שקידום השופט, וציונו, אינם פשוט מותאמים יחדיו למקצועיות השופט, הוכנס משתנה זה למודל.

משתנה מפקח נוסף שהוכנס למודל הוא התמחות בבית המשפט העליון כאשר ההשערה היא שהתמחות בבית המשפט העליון יכולה ללמד על רמת מקצועיות גבוהה עקב התחרות

⁹² ראו דוד גליקסברג "האם הרקע והמאפיינים האישיים של השופטים קובעים?" **כיצד שופטים מחליטים? עיונים אמפיריים בפסיקת בית המשפט העליון** 205 (2021).

⁹³ בעניין זה יש הבדל בין האוניברסיטאות השונות בנוגע לרף הנדרש. לדוגמה, באוניברסיטה העברית, נדרש ממוצע ציונים שנמצא ב-20% הגבוהים בשנתון על מנת לקבל הצטיינות (סעיף 14.5.1 לתקנון האוניברסיטה העברית). באוניברסיטת תל אביב, רק 15% הגבוהים ביותר מסיימים את התואר בהצטיינות (סעיף 29.g לתקנון אוניברסיטת תל-אביב). בכל מקרה, העיקרון בכל מוסדות הלימוד נשאר זהה.

הגדולה על כל משרה.⁹⁴ כך, סביר להניח שמועמד אשר התקבל להתמחות בבית המשפט העליון, ועשה אותה שם, נמצא ברמה מקצועית גבוהה יותר ממי שלא התמחה שם. עוד על אותה הדרך, אפשר שמי שעושה את דרכו במערכת בתי המשפט צובר ניסיון רלוונטי לשיפוט ובעקבות כך יהיה שופט טוב יותר ולכן יתקדם.⁹⁵ כמו כן, התמחות במערכת בתי המשפט יכולה להכניס למשוואה את נטיית הלב של המוערך.⁹⁶ כך, סביר שמי שהלך להתמחות במערכת בתי המשפט, בעל משיכה חזקה יותר למלאכת השיפוט ממי שהתמחה במקום אחר. במקביל, התמחות בבית משפט זה גם מבטיחה קרבה לשופטי בית המשפט העליון שהן המיועדות משפיעות ובעלי שם במערכת.⁹⁷ ואכן, גם כאן, מבט רטרוספקטיבי על הרקע המקצועי של שופטי בית המשפט העליון לאורך השנים, מעלה כי שיעור ניכר מהם התמחו במוסד זה בראשית דרכם. כך, בעוד שבקרב כלל שופטי הערכאות הנמוכות (שלום ומחוזי) שלא קודמו לבית המשפט העליון, רק כ-6.9% (15 מתוך 220) ביצעו את התמחותם בבית המשפט העליון, הרי שבקרב שופטי בית המשפט העליון שבמאגר השיעור מזנק ל-30.8%. נתון זה עשוי ללמד כי התמחות בבית המשפט העליון משמשת כאיתות מוקדם לאיכות המועמד, או לחלופין מקנה יתרון בראשיתי במירוץ לקידום השיפוט. אי לכך, ועל מנת לבודד את השפעת המשוב ממשתני רקע אחרים, שולב משתנה זה במשוואת הניבוי.

בשלב הבא, נבחנה ההשערה שמוסד הלימודים האקדמי משפיע גם הוא על סיכוי התקדמות הקריירה של כל שופט.⁹⁸ בחינה של קורות החיים של השופטים שבמאגר העלתה כי רובם המוחלט למדו באוניברסיטת תל-אביב או באוניברסיטה העברית,⁹⁹ כמעט ללא יוצא מן הכלל.¹⁰⁰ לפיכך, עניין זה הוכנס בתור משתנה "דמי" של כן או לא למד באוניברסיטה העברית. בעניין זה יש לציין כי בספרות הזרה קודדו את משתנה זה בתור משתנה מסביר לשאלות שונות. בארצות הברית, יצרו משתנה דמי של אוניברסיטאות העילית ("ליגת הקיסוס") לבין שאר המוסדות כאשר עניין זה יכול ללמד על מקצועיות השופט או לחלופין

⁹⁴ טענה דומה ראו דברי מנהל בתי המשפט, השופט צחי עזיאל: "אנשים אלה מצטיינים יותר ולכן הגיוני שהם עוברים את הקורסים. אלה אנשים מראש עם נתונים טובים יותר"; דברי ח"כ קארין אלהרר: "בסוף לוקחים להיות מתמחים בבית המשפט העליון את השליש העליון... הרי אני בטוחה שכל מי שיושב מסביב לשולחן רוצה את המקצועיים ביותר"; ודברי עו"ד מוחמד נעאמנה: "אי אפשר להתעלם מכך שמיטב הבוגרים בפקולטות למשפטים בארץ נכנסים לבית המשפט העליון, הן כמתמחים והן כעוזרים משפטיים. הרקע שלהם הוא מצויין" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 16.4.2024).

⁹⁵ ראו והשוו דברי עו"ד מוחמד נעאמנה, שם: "הכרת הדינימיקה של אולם בית המשפט זה דבר הכרחי".

⁹⁶ דברי מנהל בתי המשפט, השופט צחי עזיאל, שם: "יש גם הסבר טבעי, בגלל שהעוזרים המשפטיים מכירים את העניין מקרוב הם רוצים ללכת יותר לשפיטה".

⁹⁷ ראו לדוגמה ענת רואה "חבר מביא עוזר: המסלול המהיר לכס המשפט" כלכליסט (18.08.15). להרחבה על טענות מסוג זה ראו את טענות העותרים בבג"ץ 1213/24 ארגון לביא נ' שר המשפטים, ח"כ יריב לוין (נבו) 19.2.2024 וכן את הכרעת בית המשפט בסוגיה זו.

⁹⁸ ראו לדוגמה עלי זלצברגר "יובל לבית המשפט העליון בישראל - בית המשפט בין שועל לקיפוד" מחקרי משפט טז 141, 143 (2001) אשר עמד על הדומיננטיות המרכזיות של בוגרי האוני' העברית אצל שופטי בית המשפט העליון.

⁹⁹ ראו והשווה חספר, לעיל ה"ש 88, תרשים מספר 5, בעמ' 625.

¹⁰⁰ היוצאי-דופן היחידים לעניין זה הם שופטים שלמדו מחוץ לישראל. בעקבות העובדה שמדובר במוסדות שונים וכן במספר מועט של שופטים, נתון זה לא קיבל מקום בצורה עצמאית.

על רמת הליברליות של המועמד.¹⁰¹ עם זאת, עניין זה לא רלוונטי בישראל הן מפני שקשה לסווג את המוסדות בצורה מובהקת והן מפני שמבחינה היסטורית מספר המוסדות שבוגריהם מונו לשיפוט מצומצם, לכן, אין אפשרות להסיק מסקנות מרחיקות לכת מפרמטר זה.¹⁰²

לסיום, על מנת למנוע הטיה באומדני המודל ולבודד את השפעת המשוב, שולבו בניתוח משתנים דמוגרפיים שונים. זאת, מתוך ההנחה כי מאפיינים אלו עשויים להיות מתואמים עם סיכויי הקידום וציון המשוב גם יחד, ואי-הכללתם עלולה לפגוע בתוקף המסקנות לגבי הקשר שבין ציון המשוב לבין ההצלחה בקריירה. תחילה, קודד מיקום הערכאה בהתאם למחוזות שיפוט. קידוד זה, בין היתר, נועד לבחון האם העובדה ששופט מכהן במחוז מסוים, משפיעה על סיכויי ההתקדמות שלו בקריירה. עניין זה מתקבל על הדעת, הן בעיון לאחור בקורות חיים של שופטים מכהנים כיום (לדוגמה, אף שופט בית המשפט העליון המכהן כיום לא הגיע מבית המשפט המחוזי בנצרת), והן מתוך הנחה סבירה שיש הבדלים בין המקומות, בין היתר, ביקרה שלהם, סוג האוכלוסייה שנחשפת לשופט וכן בסוג הניסיון הנצבר בכל ערכאה (סוגי תיקים וכו').¹⁰³

עוד מהמשתנים הדמוגרפיים, קודדו המשתנים אשר ניתנים להגדרה בינארית יחסית פשוטה, ולא מצריכים ניתוח איכותני של פרופיל כל שופט. לכן, קודדו פרמטרים של מגדר ולאום,¹⁰⁴ בעוד פרמטרים כגון מגזר, שיוך דתי ועדת, עולים חדשים, ועוד נשארו מחוץ למודל. מעבר לשמירה על מהמינות המודל, עניין זה חשוב מפני שאפשר שפרמטרים מסוג זה מהווים שיקול משמעותי בוועדה, כאשר עניין זה משמעותי אפילו יותר במינוים לבית המשפט העליון שבו יש כיסאות מוגדרים – כיסא דתי, מזרחי, אישה ועוד.¹⁰⁵

¹⁰¹ ראו גליקסברג, לעיל ה"ש 92, עמ' 208.

¹⁰² ראו לדוגמה Rebecca D. Gill, Sylvia R. Lazos & Mallory M. Waters, *Are Judicial Performance Evaluations Fair to Women and Minorities - A Cautionary Tale from Clark County, Nevada*, 45 LAW & SOC'Y REV. 731, 746 (2011).

¹⁰³ לדוגמה ראו אלה לוי-וינריב "מסתמן: מזוו בדרך הבטוחה לכס השיפוט בבית המשפט העליון" גלובס (20.8.2014). ראו במקביל את הדיון שהתפתח בוועדה לבחירת שופטים ביום 27.1.2022 בין הנשיאה אסתר חיות לח"כ שמחה רוטמן בנוגע לקשר שבין מגזר ומחוז, ובפרט בנוגע לעובדה שרוב שופטי בית המשפט בנצרת הם מהמגזר הערבי (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 27.1.2022).

¹⁰⁴ חשוב לציין ששני עניינים אלו לא כתובים "שחור על גבי לבן" בקורות החיים, אך רוב מוחלט של השופטים, באמצעות עיון בקורות חייהם (היכן למדו, היכן נולדו, שם פרטי ומשפחה וכיוצא בזה) מאפשר ברמת וודאות גבוהה מאוד לקודד את פרמטרים אלו.

¹⁰⁵ ראו מיכאל בירנהק ודוד גוסרסקי "כיסאות ייחודיים, דעות מיעוט ופלורליזם שיפוטי" עיוני משפט כב 499 (2000). כמו כן ראו ציטוטים נבחרים של חברי הוועדה לבחירת שופטים: דברי השופט אליקים רובינשטיין בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 22.2.2017: "ישנן במינויים שאלות של שיקוף החברה הישראלית: בחירת נשים או גברים, בני מיעוטים, דתיים, חילוניים וכיוצא בזה"; דברי השופט סלים ג'ובראן באותה ישיבה: "חשבתי להציע הצעה שהמדינה תעשה היסטוריה, כפי שעשתה כאשר מינתה אותי, ותמנה שני שופטים ערבים ושתי נשים... המדינה תעשה היסטוריה בכך שהיא מאפשרת לשני שופטים בני מיעוטים לכהן בבית המשפט העליון, זה כבוד למיעוט הערבי ולמדינה כולה"; דברי השופטת דפנה ברק-ארז בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 16.1.2024: "חשוב מאוד שבמינויים, לצד המקצועיות, שיהיה גם שיקוף לחברה הישראלית"; דבריה בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 20.2.2024: "אנחנו נקפיד על ייצוג של קבוצות אוכלוסייה שונות, בהן נשים..."; דברי שרת המשפטים איילת שקד בפרידה מעו"ד חאלד זועבי, פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 24.10.2017: "כנציג המגזר אתה מקדם שופטים מצוינים, אנחנו נמשיך את המורשת שלך"; דברי השר משה

עוד בהתאם למחשבה מסוג זה, מתוך מאגר שופטי בית המשפט המחוזי המכהנים ב-2002, נמצאו 8 שופטי בית המשפט המחוזי שהתמנו ישירות לערכאה זו. בעניין זה, מפני שחלק גדול מהמשתנים המסבירים (בפרט, גיל המינוי לשלום) לא רלוונטיים בנוגע אליהם וכן כי מדובר במשפטנים שבדרך כלל בעלי עבר משפטי עשיר במקומות אחרים, קודד משתנה בינארי בנוגע לעניין זה, על מנת לייצר אפשרות לבחון בצורה פרטנית כל מודל ומודל בהמשך, בכפוף להתאמת שופטים אלו לשאלה הנבחנת באותו המודל.¹⁰⁶

בעניין כלל המשתנים המפקחים המוזכרים לעיל יש לתת את הדעת על קושי משמעותי בשימוש בהן, לבדן, לצורך ניבוי התקדמות שיפוטית. בראש ובראשונה מדובר בנתונים שלא מהווים אינדיקציה ישירה ליכולתו של השופט כשופט (בניגוד לציון המשוב) אלא מדובר בתכונות הקשורות לקורות חייו של השופט, בלי קשר לשאלה כיצד הוא מתפקד כשופט בפועל. לא זו אף זו, חלק גדול מן המשתנים המוזכרים רחוקים מבחינה כרונולוגית מהמינוי. לדוגמה, השאלה היכן השופט למד באוניברסיטה, רחוקה פעמים רבות עשרות שנים ממועד הקידום מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי. עם זאת, נקודת ההנחה היא שעניינים אלו מלמדים על תכונות אופי כלליות, שהגם שהן יכולות להשתנות עם השנים, המלוות את המועמד לאורך השנים. כמו כן, הגם שמדובר בנתונים שיחסית רחוקים ממועד המינוי, אלה הנתונים שנמצאים גם בפני הוועדה לבחירת שופטים ועורכי הדין. הכנסת משתנים אלו למודל, למרות הקשיים המוזכרים לעיל, חשובה על מנת לדייק ולצמצם את הסיכוי להטיה במודל. עם זאת, כאמור, להערכתנו, המשוב ישפיע ובצורה מובהקת יותר על סיכויי ההצלחה בקריירה השיפוטית.

7. בחינת המתאם בין המשתנים

בשלב הראשון, וטרם הצגת תוצאות המודל הסטטיסטי, יש לבחון את מטריצת המתאמים בין המשתנים השונים במחקר. בחינה זו, במחקר שלפנינו, חשובה מפני שבאמצעות אפשר לאמת את תקפות המודל הסטטיסטי באמצעות זיהוי היעדר בעיות מולטיקולינאריות.¹⁰⁷ במחקר המשך, אפשר באמצעות בחינה זו להפיק תובנות משמעותיות על הקשרים בין המשתנים השונים, אשר עשויות לשפוך אור על המנגנונים הפנימיים של מערכת המינויים

כחלון באותה ישיבה: "עשית שיא בבחירת שופטים ראויים מהמגזר"; והערת הנשיאה אסתר חיות מיד לאחר מכן: "מקדם ענייני המגזר שלו לא על חשבון איכות"; וכן דברי שר המשפטים אבי ניסנקורן בפתח ישיבת הוועדה לבחירת שופטים, 15.9.2020: "כיושב ראש הוועדה נר לרגליי הוא דו"ח ועדת זמיר שהמליץ על מינוי שופטים על פי איכות, ותחת כלל זה, גיוון".

¹⁰⁶ וראו עמדתו של השופט עוזי פוגלמן בוועדה לבחירת שופטים מיום 29.2.2024 בנוגע לקידום עורכי דין לבית המשפט המחוזי: "ראוי להגיד את זה, גם למען הפעמים הבאות, שההתלהבות שלנו למינוי עורכי דין ישירות למחוזי היא נמוכה" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 29.2.2024).

¹⁰⁷ מולטיקולינאריות מהווה בעיה סטטיסטית המתרחשת כאשר שני משתנים מסבירים או יותר במודל רגרסיה מתואמים זה עם זה ברמה גבוהה. במצב כזה, קשה להפריד בין ההשפעה הייחודית של כל משתנה על המשתנה התלוי, מה שמקשה על הפרשנות התקינה של תוצאות המודל. בספרות המחקרית, מקובל לראות במתאם העולה על 70% כמעיד על בעיית מולטיקולינאריות פוטנציאלית.

השיפוטיים בישראל.¹⁰⁸ להלן, תוצאות המטריצה הנ"ל לפי מתאם פירסון, תוך בחינה של מבחן Variance Inflation Factor (VIF), המקובל במחקר לבדיקת עניין זה:

טבלה (3) – טבלת מתאמים בין המשתנים שבמודל

VIF	טבלת מתאמים בין המשתנים שבמודל										
	אחר	מקצועי			המשוב			דמוגרפיה			
	(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)		
1.08	0%	-10%	-6%	-9%	-7%	-1%	23%	6%	100%	(1)	דמוגרפיה
1.09	-5%	0%	3%	11%	16%	15%	11%	100%	6%	(2)	
1.09	-9%	-8%	-8%	5%	4%	-3%	100%	11%	23%	(3)	
1.15	-7%	12%	23%	-14%	-13%	100%	-3%	15%	-1%	(4)	המשוב
1.14	-18%	-8%	-3%	21%	100%	-13%	4%	16%	-7%	(5)	
1.15	-8%	21%	3%	100%	21%	-14%	5%	11%	-9%	(6)	מקצועי
1.11	-2%	23%	100%	3%	-3%	23%	-8%	3%	-6%	(7)	
1.15	-9%	100%	23%	21%	-8%	12%	-8%	0%	-10%	(8)	
1.06	100%	-9%	-2%	-8%	-18%	-7%	-9%	-5%	0%	(9)	אחר

הערות: (1) מחוז; (2) מגדר; (3) לאום; (4) ציון המשוב ב-2002; (5) ותק שיפוטי בשנת 2002; (6) לימודים באוניברסיטה העברית; (7) סיום התואר בהצטיינות; (8) התמחות בבית המשפט העליון; (9) גיל המינוי לבית המשפט השלום.

אם כן, עיון בטבלה זו מלמד בראש ובראשונה כי אין מולטיקולינאריות במודל. אף אחד מן המשתנים לא מתואם עם השני מעל המקובל במחקר. ביתר פירוט, רוב מוחלט של המשתנים מתואם בפחות מ-20%, זאת, כאשר המתאם החזק ביותר במשתנים הבלתי תלויים, הוא 23%, מה שמהווה חזיון משמעותי לתקפות המודל. לא זו אף זו, ה-VIF של כל המשתנים נמוך מאוד ונע בין 1.06 ל-1.15, בלבד, כאשר הערך הגבוה ביותר נמצא בין ציון המשוב ב-2002 למשתנה לימודים באוניברסיטה העברית (1.15). ערכים אלה רחוקים מאוד מהסף המקובל של 5 (או 10 בגישות שמרניות יותר) המעיד על בעייתיות של מולטיקולינאריות. למעשה, ערכי VIF הקרובים ל-1 מצביעים על כך שכל משתנה מסביר כמעט אך ורק שונות ייחודית משלו, ללא חפיפה משמעותית עם המשתנים האחרים במודל. ממצא זה מחזק את המסקנה כי המודל אינו סובל מבעיית מולטיקולינאריות, ומאפשר לסמוך

¹⁰⁸ מאמר זה כעת בשלבי כתיבה מתקדמים, וניתוח זה יעמוד במרכזו המאמר, ראו אריאל רוזנברג, קידום שופטים בישראל – מחקר אמפירי (שם זמני) [טרם פורסם]. שם, יבחנו נתונים אלו, ועוד, ביחס לכלל השופטים שכהנו בישראל, מקום המדינה ועד פרסום המאמר (כ-1,800 שופטים).

על מקדמי הרגרסיה ועל הערכת ההשפעה העצמאית של כל אחד מהמשתנים המסבירים. מעבר לכך, בנוגע לחשש שהוזכר קודם לכן לגבי השפעת גיל המינורי לשלום על ציון המשוב, בחינה של המתאם בין השנים מלמדת כי המתאם ביניהם נמוך ביותר ועומד על -7% בלבד, דבר המצביע על כך שגיל המינורי אינו מתואם עם ציון המשוב באופן משמעותי. יתרה מזאת, ערך ה-VIF של משתנה גיל המינורי (1.06) הוא הנמוך ביותר מבין כל המשתנים במודל, דבר המצביע על כך שהשונות שהוא מסביר היא כמעט לחלוטין עצמאית ואינה חופפת לשונות המוסברת על ידי משתני הותק או יתר המשתנים במודל.

8. משתנים מפקחים שלא נכנסו למודל

לסיום פרק זה, יש לציין משתנים משמעותיים שהוחלט שלא להכניסם למודל. תחילה, המשתנים המרכזיים שהושמטו הם התכונות הנקודתיות שבמשוב. לכאורה, שאלה מרכזית במחקר יכולה הייתה להיות האם ישנן תכונות מסוימות שחשובות יותר לצורך התקדמות שיפוטית. עם זאת, בחינה של המתאם בין המשתנים השונים מעלה כי אין שונות מספיק גדולה בין הפרמטרים על מנת להגיע לתוצאות אמינות. טבלה (4) מתארת את המתאם בין המשתנים השונים כאשר ככל שרקע התא כהה יותר, כך המתאם גבוה יותר:

טבלה (4) - מתאם בין הציונים השונים במשוב בשנת 2002

	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
(1)	90%	86%	69%	73%	90%	92%	100%
(2)	89%	85%	66%	69%	89%	100%	92%
(3)	93%	90%	74%	76%	100%	89%	90%
(4)	89%	87%	97%	100%	76%	69%	73%
(5)	89%	88%	100%	97%	74%	66%	69%
(6)	97%	100%	88%	87%	90%	85%	86%
(7)	100%	97%	89%	89%	93%	89%	90%

לאור זאת, בהתאם לפרקטיקה המקובלת כיום במחקר ועל מנת להימנע מהטיה, לא נכלל במודל כל אחד מהפרמטרים בנפרד, אלא רק ציון ההערכה הכללית.¹⁰⁹ שנית, גם בצד המשתנה המוסבר ("התקדמות בקריירה") הוחלט להשמיט מספר משתנים בקריירת השופטים. כך, נבחר שלא להגדיר בתור "התקדמות בקריירה" משתנים מוסברים שאינם חלק משרשרת ההיררכיה השיפוטית. כך, תיאורטית היה מקום לבחון התקדמות של שופטים גם במינורי לדרגות שופטים שונים (שופט בכיר ושופט רגיל) וכן לתפקידי ניהול – סגני נשיא ונשיא. עם זאת, מכיוון שפעמים רבות השיקולים שבבסיס מינויים אלו לא קשורים בהכרח

109 Do Attorney Surveys Measure Judicial Performance or Respondent Ideology - ראו *Evidence from Online Evaluations*, לעיל ה"ש 45, בעמ' 232.

לתפקוד השופט בפועל, וגם עקב הקושי להגדיר "התקדמות" בתפקיד כזה או אחר, הוחלט שלא להתמקד בעניין זה.

לבסוף, יש לזכור כי המחקר בוחן שופטים שמונו במשך תקופת זמן ארוכה כאשר המינוי המוקדם ביותר במאגר היה בשנת 1968 והאחרון בשנת 2002. כך, מדובר על 34 שנים בהן התרחשו שינויים משמעותיים בעולם המשפט ובמינויי שופטים בפרט אך המחקר בוחן את כלל המינויים בנקודת זמן אחת. לדוגמה, מחקר עמד על כך שבמשך השנים התרחש שינוי משמעותי בתפקיד השופט ובאופיו של השופט הממוצע בישראל. בין היתר, המחקר הראה שגיל המינוי לשיפוט מטפס בעקביות.¹¹⁰ במובן מסוים, כבר במאגר שלפנינו אפשר למצוא את הברדל זה. לדוגמה, אחוז השופטים שלמדו באוניברסיטה העברית משופטי בית המשפט השלום ב-2002, הוא כ-50%. מנגד, שופטי בית המשפט המחוזי באותה שנה, אשר שייכים לדור אחר, כמעט 80% מהם למדו באוניברסיטה העברית.¹¹¹ כמו כן, כפי שציינה כבר השופטת דפנה ברק-ארז בוועדה לבחירת שופטים, חלו תמורות משמעותיות ביחסי הכוחות שבין מוסדות ועניינים שונים, כך שקשה למדל תקופה כה ארוכה יחדיו.¹¹² לאור זאת, לכאורה, היה מקום לתת מקום במודל להבדלים בין הדורות. עם זאת, על מנת לפשט את המודל, הוחלט שלא לנסות להכניס למודל את הברדל זה, כאשר משתנה הוותק, במידה מסוימת, ממדל ונותן משקל לעניין זה.

9. מגבלות המחקר

בצד הממצאים המובהקים שיוצגו לעיל, יש לעמוד על מספר מגבלות אינהרנטיות המלוות מחקר זה. מגבלות אלו נובעות הן מאופיים של הנתונים הזמינים והן מהמורכבות התיאורטית של הליך הקידום השיפוטי.

תחילה, ברמת המאקרו, יש להקדים ולהדגיש כי המערך המחקרי בחיבור זה הוא תצפיתי ולא ניסויי. מטבע הדברים, במחקר משפטי-היסטורי לא ניתן לבצע מניפולציה משתנית או להקצות "טיפול" באופן רנדומלי, ולפיכך היכולת להוכיח סיבתיות במובנה המדעי הטוהר אינה קיימת. אי לכך, כלל הממצאים שיוצגו להלן, לרבות אלו המתקבלים ממודלים רגריסיביים מורכבים, משקפים מתאם סטטיסטי ולא קשר סיבתי מוכח. גם כאשר נעשה שימוש במונחים כגון "השפעה", "ניבוי" או "הסבר השונות", הכוונה היא לקיומו של קשר סטטיסטי חזק ועקבי בין המשתנים, ולא לטענה סיבתית לפיה ציון המשוב הוא הגורם הישיר והבלעדי שיצר את הקידום. הבחנה זו עומדת בבסיס הניתוח כולו ומהווה את המסגרת הפרשנית לממצאים.

¹¹⁰ אלון חספר "שופטי מערכת: עלייתה של הברוקרטיה השיפוטית ומשמעויותיה" **מעשי משפט** יא 167 (2020).
¹¹¹ יצוין כי נדמה כי עניין זה יכול להסביר את המתאם המתואר לעיל בין משתנה הוותק בשנת המשוב ובין לימודים באוניברסיטה העברית.

¹¹² ראו דברי השופטת דפנה ברק-ארז בוועדה לבחירת שופטים מיום 16.4.2024, בדיון בנוגע למינוי מתמחים ועוזרים משפטיים בבית המשפט העליון לשיפוט: "צריך לזכור שבעבר מחזורי הבוגרים היו יותר מצומצמים ולכן אי אפשר לעשות השוואה לגודל המסיימים היום, וצריך גם לזכור, שוב, שהנושא הזה הוא לפעמים – בעבר היה משהו יותר מקרי. אתן דוגמה מעצמי: למדתי באוניברסיטת תל אביב בשנות ה-80 ולא היה מקובל ללכת אז מהאוניברסיטה הזו להתמחות בעליון. בשונה מאשר בדורות האחרונים, זה גם לא היה דבר יוצא דופן. היה מקובל שבוגרי האוניברסיטה העברית – זה לא נכון מבחינה סטטיסטית להסתכל על זה כך. הם לא היו קשורים לקריירה בבית המשפט העליון" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 16.4.2024).

קושי מתודולוגי ספציפי, הנובע מהמגבלה דלעיל, נוגע לשאלת כיוון הקשר בין המשתנים. על מנת לייחס את הקידום לשוב, עלינו להניח כי הערכת עורכי הדין היא משתנה בלתי-תלוי שאינו מושפע מהצלחתו המוקדמת של השופט. אולם, יש להביא בחשבון את האפשרות ל"סיבתיות הפוכה": ייתכן שהציון הגבוה במשוב אינו רק ה"סיבה" לקידום, אלא במידה מסוימת גם ה"תוצאה" של תפיסת השופט כהבטחה. תופעה זו עשויה להיות מוסברת על ידי "אפקט ההילה". כך למשל, שופט שמונה בגיל צעיר מאוד לערכאת השלום (מצב המעיד על הצטיינות עוד טרם המשוב), עשוי ליהנות מיוקרה מקצועית הגורמת לעורכי הדין לדרג אותו בצורה גבוהה יותר מלכתחילה, מעצם מעמדו כ"כוכב עולה". במצב דברים זה, קשה לנטרל לחלוטין את ההטיה הפסיכולוגית הגורמת להערכת יתר של אנשים הנתפסים כמצליחים. לפיכך, יש לקרוא את הממצאים בזהירות המתבקשת: המתאם שנמצא עשוי לשקף בחלקו גם את השפעת המוניטין המוקדם של השופט על המדרגים, ולא רק את הערכת ביצועיו המקצועיים הטהורים.

מגבלה נוספת היא שהמודל הנוכחי מתבסס על משתנים ביוגרפיים ומקצועיים שהיו גלויים ונגישים באופן שיטתי. עם זאת, הליך מינוי השופטים הוא הליך מורכב המושפע גם ממשתנים שקשה לכמת או לאסוף מידע לגביהם ("משתנים בלתי נצפים"). כך למשל, המודל אינו כולל נתונים מלאים על הרקע הסוציו-אקונומי של השופטים, על "קשרים" לא-פורמליים בתוך המערכת, או על הדינמיקה הפנימית הספציפית בכל ישיבת ועדה. היעדרם של משתנים אלו עלול ליצור הטיה, שכן ייתכן וקיים "כישרון כללי" בלתי נמדד (כגון כריזמה או אינטליגנציה רגשית) המהווה גורם משותף המשפיע הן על ציון המשוב והן על הקידום, ללא קשר סיבתי ישיר בין השניים. נעשה ניסיון לצמצם חשש זה באמצעות פיקוח על מגוון משתנים רחב ככל הניתן (התמחויות, השכלה, מוצא ומגדר), אך ברי כי אין אפשרות למדל לחלוטין את ה"קופסה השחורה" של הליך המינוי. לסיום, מגבלה נוספת נוגעת לטיב המשתנה המסביר עצמו – ציון המשוב. כפי שטוענים מבקרי המשוב, הערכת עורכי הדין עשויה להיות מוטה משיקולים זרים, כגון רצון "לבוא חשבון" עם שופטים קפדניים או לתגמל שופטים נוחים ("פופולריות" במקום "מקצועיות"). כמו כן, קיים חשש לתיאום עמדות בין קבוצות עורכי דין. ככל שהטיות אלו קיימות, הרי שהקשר שנמצא בין המשוב לקידום עשוי ללמד כי המערכת מתגמלת שופטים הפופולריים בקרב הברונו'ה המשפטית, ולא בהכרח את השופטים המקצועיים ביותר. עם זאת, יציבות הממצאים ועוצמת הקשר הסטטיסטי מרמזות כי המשוב מצליח ללכוד רכיב משמעותי של איכות שיפוטית הנתפסת על ידי המערכת כראויה לקידום וזו נקודת ההנחה של מחקר זה.

10. קידוד הנתונים

לגבי כל אחד מהשופטים קודדו הפרמטרים המוזכרים לעיל.¹¹³ דרך איסוף המידע התבצעה באמצעות עיון בקורות החיים של השופטים כפי שהם מפורסמים בצורה רשמית באתר של הרשות השופטת. קידוד הנתונים נעשה שלוש פעמים כאשר בכל אחד מן השלבים התבצע עיון בקורות החיים של השופט, תוך מעבר על הנתונים וקידודו בצורה הבאה:

משתנה מוסבר: מינוי מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי ("כן" מקודד כ-1; "לא": מקודד כ-0); מספר שנים שכינה בבית המשפט השלום; מינוי מבית המשפט השלום

¹¹³ נתונים אלו קודדו ונאספו לראשונה ב-12.2022. בהמשך, הנתונים אומתו ועודכנו בשנית ב-12.2025.

ו/או בית המשפט המחוזי לבית המשפט לעליון ("כן" מקודד כ-1; "לא" מקודד כ-0); מספר שנים שכיחן בבית המשפט המחוזי (ככל שהתמנה לערכאה זו).

משתנים מסבירים: ציון המשוב ב-2002 (הערכה כללית לשופט); ציון המשוב ב-2004 (הערכה כללית לשופט); ציון המשוב ב-2005 (הערכה כללית לשופט); ציון המשוב ב-2014 (הערכה כללית לשופט); ציון המשוב ב-2000 (הערכה כללית לשופט); גיל מינוי השופט לבית המשפט השלום; גיל מינוי השופט לבית המשפט המחוזי (ככל שהתמנה לערכאה זו); גיל מינוי השופט לבית המשפט העליון (ככל שהתמנה לערכאה זו); וותק שיפוטי בערכאה בה קיבל את הציון בעת עריכת המשוב (מספר שנים); סיום תואר בהצטיינות ("כן" מקודד כ-1; "לא" מקודד כ-0); התמחות בבית המשפט העליון ("כן" מקודד כ-1; "לא" מקודד כ-0); מקום לימודים לתואר ראשון (העברית מקודד כ-1; כל מקום אחר מקודד כ-0); קשרים מיוחדים בקורות חיים שלו ("כן" מקודד כ-1; "לא" מקודד כ-0); מגדר (גבר מקודד כ-0, אישה מקודדת כ-1); לאום (יהודי מקודד כ-0, ערבי מקודד כ-1); מחוז שיפוט (כל מחוז מקודד בתור משתנה נפרד – ירושלים מקודד כ-1, תל אביב מקודד כ-2, חיפה מקודד כ-3, דרום מקודד כ-4, צפון מקודד כ-5) ומינוי ישיר לבית המשפט המחוזי ("כן" מקודד כ-1; "לא" מקודד כ-0). עוד יצוין שקודדו אף השנים הבאות, ביחס לכל שופט: שנת המינוי לבית המשפט השלום, שנת המינוי לבית המשפט המחוזי (ככל שמונה), שנת המינוי לבית המשפט העליון (ככל שמונה), שנת הפרישה (ככל שפרש) ושנת הפטירה (ככל שנפט).

ג. הצגת הנתונים

במחקר, מאגר ובו 230 שופטים לגביהם קודדו המשתנים המוזכרים לעיל. בהקשר זה, כבר עתה חשוב לציין כי כל מחקר אמפירי המתבסס על נתוני משוב וסקרים, ובפרט כזה הנשען על דיווחי עורכי דין, חשוף מעצם טיבו לאתגרים מתודולוגיים ובראשם חשש מפני "הטיית בחירה". החשש המרכזי בהקשר זה הוא כי המדגם אינו אקראי, אלא מוטה על ידי המוטיבציה של המשיבים: אפשר שעורכי הדין בוחרים לדרג דווקא שופטים קיצוניים, בין אם כאלו שהם מעריכים במיוחד או לחלופין שופטים שעוררו את כעסם. חשש נוסף נוגע לייצוגיות המדגם עצמו, אפשר שקבוצת השופטים שלגביה הצטבר מידע מספק במאגר המשוב, שונה במאפייניה מקבוצת השופטים שלגביהם לא נאספו די נתונים. במידה והטיות אלו קיימות, הרי שהיכולת להשליך מממצאי המחקר על כלל אוכלוסיית השופטים (תוקף חיצוני) מוטלת בספק.

לאור זאת, בפרק זה נבחן באופן שיטתי את ייצוגיות המדגם על ידי השוואתו לאוכלוסייה הכללית של השופטים ב-2002 במספר מימדים מרכזיים, תוך בחינת השלכותיה של ייצוגיות זו על תקפות ממצאי המחקר ועל יכולת ההכללה לאוכלוסייה הרחבה יותר. בהקשר זה יצוין כי כלל הנתונים המוצגים בפרק זה, בפרט, הנתונים בנוגע לשופטים המכהנים בשנת 2002, לקוחים מתוך מאמר הנכתב בימים אלו ובו קידוד נרחב של כלל השופטים בישראל.¹¹⁴ מתוך המאגר הכולל של המחקר הנ"ל, נבנה תת-מאגר, בו כלל השופטים שכיחנו במהלך שנת 2002 ובהתאם לכללים שהוצגו במחקר זה (שופטי שלום ומחוזי בלבד) ($N=415$). כך, נתוני האוכלוסייה הכללית של השופטים בשנת 2002 מאפשרים השוואה ישירה למאפייני המדגם במחקר זה.

לטובת עניין זה, יוצגו הנתונים שנאספו במאגר שלפנינו, כאשר יצוין בהערת אגב כי נדמה שהצגת הנתונים לבדה יכולה לענות במעט על שאלת המחקר שבפנינו וכן מיפוי הנתונים במאגר מעניק נקודת מבט רחבה על מספר נתונים שלא מפורסמים בצורה רשמית.¹¹⁵ עם זאת, ניתוח הנתונים יעשה אך ורק בהקשר של משוב השופטים ותקפות המדגם, כאשר מתוכנן מחקר המשך מקיף בנוגע לנתונים אלו ביחס לעניינים נוספים.¹¹⁶ תחילה, יוצגו מאפיינים שונים ביחס לקבוצות שופטים שונות:

טבלה (5) – סטטיסטיקה תיאורית בנוגע למשתנים שבמודל

קטגוריה	קבוצה	N	דמוגרפיה				רקע מקצועי		אחוזי קידום	
			נשים (%)	ערבים (%)	הצטיינות (%)	התמחות עליון (%)	העברית (%)	קידום למחוזי	קידום לעליון	
		230	42.6	6.1	9.1	8.3	61.7	65.2	5.7	
מחוז	ירושלים	36	27.8	2.8	16.7	22.2	100.0	75.0	8.3	
	תל אביב	109	54.1	0.9	6.4	3.7	45.0	57.8	4.6	
	חיפה	42	33.3	16.7	11.9	11.9	76.2	59.5	9.5	
	דרום	23	39.1	0.0	8.7	4.3	56.5	78.3	4.3	
	צפון	20	30.0	25.0	5.0	5.0	60.0	85.0	0.0	
מגדר	גברים	132	0.0	8.3	9.8	8.3	66.7	65.2	6.1	
	נשים	98	100	3.1	8.2	8.2	55.1	65.3	5.1	
לאום	יהודים	216	44.0	0.0	9.7	8.8	61.1	65.7	5.1	
	ערבים	14	21.4	100.0	0.0	0.0	71.4	57.1	14.3	

הערות: $0.05 > p > 0.01$.

השוואה של נתונים אלו לנתונים בנוגע לאוכלוסיית השופטים בשנת 2002 מגלה כי המאגר שבפנינו מהווה מדגם מייצג לאוכלוסיית השופטים באותה העת, ולא קיימת הטיית בחירה משמעותית. מבחינת מגדר, המאגר כולל 42.6% נשים, לעומת 44.6% באוכלוסיית כלל השופטים בשנת 2002 - פער של 2% בלבד. פער זה נמוך משמעותית מהסף המקובל במחקר לטעות דגימה, ומעיד על ייצוגיות מצוינת. באופן דומה, בנוגע ללאום, במאגר 6.1% מהשופטים הם ערבים, לעומת 7.5% באוכלוסיית כלל השופטים בשנת 2002 - פער של 1.4%

¹¹⁵ זלצברג, לעיל ה"ש 98, מציג חלק מן הנתונים, לגבי שופטי בית המשפט העליון בלבד אך בתקופה קודמת למחקר. השוואת חספר, לעיל ה"ש 88. עוד ראו סקירות של מרכז המחקר והמידע של הכנסת: נורית יכימוביץ-כהן וג'רי אלמו-קפיטל מאפיינים דמוגרפיים של שופטים מרכז המידע והמחקר של הכנסת (31.1.2023); עדו אבנר נתונים על הרקע הדמוגרפי והתעסוקתי של שופטים מרכז המידע והמחקר של הכנסת (3.11.2020).

¹¹⁶ ראו רוזנברג, לעיל ה"ש 108.

בלבד. גם כאן, מדובר בהתאמה גבוהה המעידה על כך שהמדגם משקף נאמנה את ההתפלגות הדמוגרפית של השופטים באותה תקופה.

כחלק מעניין זה, גם בחינת ההתפלגות הגיאוגרפית של השופטים במדגם מציגה תמונה של ייצוגיות גבוהה ביותר. מחוז ירושלים מהווה 15.7% מהמדגם לעומת 16.2% באוכלוסייה - התאמה כמעט מושלמת עם פער של 0.5% בלבד. מחוז חיפה מהווה 18.3% מהמדגם לעומת 15.2% באוכלוסייה (פער של 3.1%), ומחוז הדרום מהווה 10% לעומת 7.8% (פער של 2.2%). בנוגע למחוזות תל-אביב והמרכז, אשר התמזגו בנתונים המאוחדים,¹¹⁷ המדגם מהווה 47.2% לעומת כ-54.2% באוכלוסייה - פער של כ-7% המצביע על ייצוג מעט נמוך יותר של אזור המרכז במדגם. עם זאת, גם פער זה נמצא בטווח הסביר של טעות דגימה. חשוב לציין כי ההתפלגות הגיאוגרפית אינה רק עניין של ייצוג טכני, אלא עשויה להשפיע על מאפייני השופטים עצמם - סוג התיקים, האוכלוסייה המשתמשת במערכת, והמורכבות המשפטית עשויים להשתנות בין מחוזות. לפיכך, ייצוגיות גיאוגרפית גבוהה מחזקת את תקפות הממצאים בנוגע לכלל המערכת.

בבחינת הרקע המקצועי וההשכלה של השופטים במאגר עולה תמונה של התאמה טובה לאוכלוסיית השופטים בשנת 2002, אם כי, קיימת נטייה מסוימת לייצוג יתר של בוגרי האוניברסיטה העברית. בנוגע למוסד הלימודים, 61.7% מהשופטים במאגר הם בוגרי האוניברסיטה העברית, לעומת 52.5% באוכלוסיית השופטים בשנת 2002 - ייצוג יתר של כ-9%. פער זה עשוי לנבוע מכך ששופטים בוגרי האוניברסיטה העברית, המהווה מוסד אקדמי ותיק ומוביל במשפט, צברו ניסיון רב יותר בממוצע ולכן נחשפו ליותר עורכי דין במהלך הקריירה שלהם, מה שהגדיל את הסיכוי שיקבלו את מספר ההערכות המינימלי הנדרש להיכלל במשוב. באופן דומה, שיעור המתמחים בבית המשפט העליון במדגם הוא 8.3% לעומת 6.3% באוכלוסייה (ייצוג יתר של 1.9%). גם כאן, מדובר בהבדל קטן יחסית, אך העובדה ששני עניינים אלו מצביעים בכיוון עקבי על ייצוג יתר של שופטים בעלי רקע אקדמי ומקצועי מובחר, מעלה שאלה האם המדגם מוטה לכיוון שופטים מרקעים אלה. בנוגע להצטיינות בתואר, 9.1% מהשופטים במדגם סיימו את התואר בהצטיינות, לעומת 9.2% באוכלוסייה - התאמה כמעט מושלמת.

לסיום, הממד הקריטי ביותר לבחינת ייצוגיות המאגר בהקשר של מחקר זה הוא התפלגות הקידום וההיררכיה השיפוטית, שכן זהו המשתנה המוסבר המרכזי במחקר. בנוגע לקידום לבית המשפט המחוזי, 65.2% מהשופטים במדגם הגיעו לערכאה זו בשלב כלשהו בקריירה שלהם, לעומת 56.4% באוכלוסייה הכללית. הפער הוא 8.5% ונמצא בטווח של הטיה קלה בלבד כאשר ייצוג יתר קל זה של שופטים שקודמו למחוזי במדגם אינו מהווה בעיה מתודולוגית משמעותית, שכן הוא עדיין משקף היטב את התפלגות הקידום במערכת. עם זאת, יש לתת לכך משקל בהסקת מסקנות ממחקר זה בצורה גורפת לכלל אוכלוסיית השופטים. ביחס לקידום לבית המשפט העליון, התמונה יציבה יותר: 5.7% במדגם לעומת 4.8% באוכלוסייה, פער של פחות מ-1% בלבד. זהות כמעט מוחלטת זו מעידה שבניגוד למצופה המדגם אינו סובל מ"הטיית הישרדות" או "הטיית הצלחה", אלא משקף נאמנה את מגוון הקריירות השיפוטיות במערכת, כולל אלו של שופטים שלא קודמו מעבר לערכאה הראשונית. משמעות הדבר היא שהממצאים בנוגע ליכולת המשוב לנבא קידום אינם

מעוותים על ידי הרכב המדגם, אלא משקפים דפוסים אמיתיים במערכת המינויים השיפוטית. כמו כן, נבחנו גם הנתונים התיאורים בנוגע למשתני הגיל ומשך הכהונה:

טבלה (6) - סטטיסטיקה תיאורית למשתני הגיל, משך הכהונה וההערכה

קבוצה	N	ממוצע	חציון	מיני	מקסי	ס"ת
גיל מינוי לבית המשפט השלום	219	42.36	41.0	33.0	63.0	5.92
גיל מינוי לבית המשפט המחוזי	150	50.90	51.0	41.0	64.0	5.46
משך כהונה בבית המשפט השלום – מי שהתמנה למחוזי	139	10.62	10.0	4.0	23.0	3.66

הערות: *** $p > 0.01$.

אם כן, אף בחינת מאפייני הגיל והוותק של השופטים מציגה תמונה של התאמה בין המאגר לאוכלוסיית השופטים בשנת 2002. גיל המינוי הממוצע לבית המשפט השלום במאגר הוא 42.36 שנים, לעומת 42.85 באוכלוסיית כלל השופטים בשנת 2002 - הבדל של פחות מחצי שנה. גיל המינוי לבית המשפט המחוזי הוא 50.9 במאגר לעומת 51.8 באוכלוסייה - שוב, הבדל זניח. משך הוותק הממוצע בבית המשפט השלום עד המינוי לבית המשפט המחוזי: 10.6 שנים במאגר לעומת 10.5 שנים באוכלוסיית כלל השופטים משנת 2002 - זהות כמעט מוחלטת. ממצאים אלו משמעותיים במיוחד לאור העובדה שבמחקר זה נמצא כי גיל המינוי לבית המשפט השלום מהווה מנבא חזק ביותר להתקדמות בקריירה, אף חזק יותר מצינן המשוב במודלים מסוימים. העובדה שהמאגר זהה לאוכלוסייה בפרמטרים אלו מחזקת את תקפות הממצאים ומאפשרת הכללה בביטחון גבוה.

לסיכום תת-פרק זה, משמעות ייצוגיות זו לתקפות המחקר היא משולשת. ראשית, התקפות הפנימית של המחקר גבוהה - הממצאים משקפים דפוסים אמיתיים ולא מייצגים הרכב מוטה. שנית, התקפות החיצונית של המחקר גבוהה - ניתן להכליל את הממצאים על כלל אוכלוסיית השופטים ב-2002 בביטחון רב. שלישית, תקפות המסקנה מחוזקת - המסקנות בנוגע ליכולת המשוב לנבא התקדמות שיפוטית אינן מוגבלות לקבוצה מצומצמת של שופטים "נבחרים", אלא משקפות את הדינמיקה במערכת כולה.

ד. ממצאי המחקר

תחילה, ולפני שימוש ברגרסיה רב-משתנית, ראוי לבחון את הקשרים הבסיסיים בין ציון המשוב 2002 לבין המשתנים המוסברים העיקריים במחקר. עם זאת, חשוב להבהיר שהגם ניתוח מתאמים שלעצמו מהווה כלי חשוב לבחינה ראשונית של הקשרים בין משתנים, הוא אינו מספיק לבדו כדי לבסס מסקנות מחקריות מהימנות. בבחינה זו נעשתה בדיקת מבוהקת להבדלים בממוצע ציון המשוב בין שופטים שקודמו בקריירה לעומת אלו שלא קודמו, הן במעבר מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי והן במעבר לבית המשפט העליון, וכן בדיקת מבוהקת לקשר בין אורך הכהונה בבית המשפט השלום (מעל/מתחת לחציון) לציון המשוב. כמו כן, נבחן מבחן מתאם פירסון לבחינת הקשר הליניארי בין משך שנות הכהונה בבית המשפט השלום לציון המשוב. כל זאת, כאשר מטרת הבחינה הראשונית היא לאמת את

השערת המחקר ברמה הבסיסית - כלומר, לבדוק האם קיים קשר ישיר וחד-משמעי בין ציון המשוב לבין התקדמותו בקריירה השיפוטית. תוצאות ניתוח זה יעמדו בבסיס הניתוח המתקדם שיוצג בהמשך, ויסייעו בפרשנות הממצאים של מודלי הרגרסיה הרב-משתניים. להלן, טבלה המציגה את תוצאות ניתוח זה:

טבלה (7) - השוואת ציוני המשוב לפי מעמד הקידום ומשך הכהונה

קטגוריה	קבוצה	N	ממוצע המשוב	ציון סטיית תקן	הפרש ממוצעים
מינוי למחוזי***	שופטים שקודמו למחוזי	73	3.667	0.668	+0.595
	שופטים שקודמו למחוזי שלא	80	3.072	0.715	
מינוי לעליון***	שופטים שקודמו לעליון	13	3.962	0.516	+0.612
	שופטים שקודמו לעליון שלא	217	3.350	0.72	
שנות כהונה בשלום***	כהונה ארוכה (≥ 11 שנים)	35	3.431	0.711	+0.453
	כהונה קצרה (< 11 שנים)	38	3.884	0.55	

הערות: *** $p > 0.01$.

אם כן, תוצאות ניתוח המתאמים הראשוניים חושפות קשרים מובהקים וחד-משמעיים בין ציון המשוב ב-2002 לבין התקדמות בקריירה השיפוטית, המספקים תמיכה ראשונית חזקה להשערת המחקר. ביחס למינוי לבית המשפט המחוזי, הניתוח מגלה הבדל מובהק וניכר בין שופטים שקודמו לעומת אלו שנותרו בבית המשפט השלום. שופטים שהתמנו בסופו של דבר לבית המשפט המחוזי קיבלו בממוצע ציון של 3.667 לעומת 3.072 בקרב שופטים שלא קודמו - הפרש של 0.595 נקודות המהווה שיפור של כ-19.3% יחסית לקבוצת הבקרה. ביחס למינוי לבית המשפט העליון, הממצאים אף חזקים יותר. כך, שופטים שהגיעו בסופו של דבר לבית המשפט העליון קיבלו בממוצע ציון של 3.962, הציון הגבוה ביותר מכל הקבוצות שנבחנו. לעומתם, שופטים שלא התמנו לבית המשפט העליון קיבלו בממוצע של 3.353, כלומר הפרש של 0.609 נקודות. עובדה זו משמעותית במיוחד לאור העובדה שמדובר בקבוצה קטנה יחסית של 13 שופטים בלבד כאשר העקביות של הציונים הגבוהים שלהם מעידה על דפוס ברור של מצוינות מקצועית שזוהתה כבר במשוב 2002. ממצא מעניין ומשמעותי נוסף הוא לגבי הקשר בין ציון המשוב לבין משך הכהונה בבית המשפט השלום. כך, נמצא מתאם שלילי מובהק בין אורך הכהונה בבית המשפט השלום, בהינתן מינוי לבית המשפט המחוזי, לציון המשוב. שופטים עם כהונה ארוכה (11 שנים ומעלה) קיבלו בממוצע

ציון נמוך יותר (3.431) מאשר שופטים עם כהונה קצרה יותר (3.884) - הפרש של 0.453 נקודות. הקשר השלילי בין ציון גבוה במשוב לבין משך הכהונה בבית המשפט השלום מעיד על כך ששופטים בעלי ציון גבוה מקודמים מהר יותר מבית המשפט השלום. בסיכומו של עניין זה, ניתוח המתאמים הראשוניים מספק בסיס איתן להשערת המחקר המרכזית ומעלה ממצאים עשירים הדורשים הכללה במודלים מתקדמים יותר. כך, ניתוח רגרסיה מרובת משתנים מהווה כלי הכרחי המאפשר לבחון את השפעתו הייחודית של כל משתנה תוך שליטה על השפעותיהם של יתר המשתנים במודל. הרגרסיה מאפשרת להעריך את כוח ההסבר הכולל של המודל, לזהות אינטראקציות בין משתנים, ולהעריך את משמעותם של הממצאים באופן מדויק יותר.

בשלב הבא, יבוקש לבחון באמצעות כלים סטטיסטיים מתקדמים את המתאם בין ציון המשוב לבין התקדמות שיפוטית. הבחינה תיעשה בשלושה מישורים שונים, אשר כל אחד מהם שופך אור על היבט אחר של הליך הקידום: המישור הראשון בוחן את המתאם בין ציון המשוב לבין עצם הסיכוי של שופט בית המשפט השלום להתקדם לבית המשפט המחוזי בשלב כלשהו בקריירה (משתנה בינארי). המישור השני מתמקד במימד הזמן, ובוחן את המתאם בין ציון המשוב לבין משך תקופת הכהונה בבית המשפט השלום עד לקידום, זאת בקרב השופטים שקודמו בפועל לבית המשפט המחוזי. המישור השלישי בוחן את קצב הסיכוי של שופט שלום להתקדם למחוזי בכל רגע נתון על ציר הזמן (Hazard Rate), בהתחשב הן בציוני המשוב והן בותק שנצבר באותו מועד.

1. סיכוי שופט בית המשפט השלום להתמנות לבית המשפט המחוזי

נבחן תחילה האם ברגרסיה רבת משתנים ימצא קשר בין ציון המשוב ובין סיכוי המינוי מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי תוך ניסיון לאמוד את ההשפעה זו. בנתונים שבמחקר 153 שופטי שלום שקיבלו ציון במשוב. עיון בשאלה הנבחנת בשלב זה מעלה כי יש להשמיט את שופטי השלום שנפטרו בעודם בשלום (ארבעה במספר).¹¹⁸ לאור זאת, קבוצת המדגם ברגרסיה הייתה 149 שופטי השלום במאגר. המשתנה המוסבר הוא האם התמנה למחוזי (1- התמנה, 0-לא התמנה) והמשתנים המסבירים הם כמפורט לעיל. המשוואה הראשונה שנאמדה היא מהצורה הבאה:

נוסחה (1) – משתנים מסבירים להצלחה בקריירה השיפוטית

$$\begin{aligned}
 P(\text{District Appointment}) &= \Phi(\beta_0 + \beta_1(\text{Score}) + \beta_2(\text{Age}) + \beta_3(\text{Honors}) \\
 &+ \beta_4(\text{SC Clerkship}) + \beta_5(\text{University}) \\
 &+ \beta_6(\text{Seniority}_{2002}) + \beta_7(\text{Score} \times \text{Seniority}_{2002}) \\
 &+ \beta_8(\text{Nationality}) + \beta_9(\text{Gender}) + \beta_{10}(\text{District}) \\
 &+ \varepsilon)
 \end{aligned}$$

¹¹⁸ עם זאת, אין צורך להשמיט את שופטי בית המשפט השלום שמונו לבית המשפט המחוזי ורק לאחר מכן נפטרו (2 במספר).

בהתאם, הורצה רגרסיה רבת-משתנים בצעדים בשיטת Probit, המקובלת במחקר לבדיקת סיכויי מינויי¹¹⁹ תוך שימוש בסטיות תקן רובסטיות, לשם קבלת אומדנים מהימנים ושלילה של מובהקות סטטיסטית שגויה הנובעת משונות לא קבועה בנתונים. מודל זה מאפשר לבחון את השפעתו הנקייה של ציון המשוב על סיכויי הקידום, תוך נטרול משתנים מתערבים ושליטה על מאפיינים אישיים ומקצועיים של השופטים. טבלה (8) מציגה את תוצאות משוואה זו:¹²⁰

טבלה (8) – מודל Probit לבחינת הקשר שבין ציון המשוב וסיכויי הקידום לבית המשפט המחוזי

	כולל דמוגרפיה (4)		מלא (3)		מקצועי (2)		בסיסי (1)		
	M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	
ציון המשוב	0.137***	0.364	0.147***	0.389	0.175***	0.632***	***0.274	***0.805	
		(0.304)		(0.297)		(0.180)		(0.168)	
גיל מינוי לשלום	-0.029***	-0.118***	-0.029***	-0.111***	-0.027***	-0.097***	—	—	
		(0.028)		(0.029)		(0.025)			
הצטיינות	0.141	0.565	0.131	0.505	0.193	0.695	—	—	
		(0.484)		(0.550)		(0.560)			
התמחות בעליון	0.183	0.734	0.202	0.782	0.296**	1.068	—	—	
		(0.884)		(0.732)		(0.735)			

ראו דוגמה אחת מיני רבות Tom Ginsburg & Mila Versteeg, *Why Do Countries Adopt Constitutional Review?*, 30 J.L. ECON. & ORG. 587 (2014).¹¹⁹

לטובת הקורא המשפטן הממוצע, חשוב להבהיר כי בנייתו רגרסיה לא ליניארית מהסוג Probit, יש להבחין הבחנה מהותית בין המקדמים המתקבלים מהמודל לבין ההשפעות השוליות הנגזרות ממנו. המקדם (Coefficient) מבטא את השינוי ביחס שבין המשתנה הבלתי תלוי לבין הפונקציה הליניארית הגולמית, המומרת לאחר מכן להסתברות באמצעות פונקציית ההצטברות של ההתפלגות הנורמלית התקנית. במילים אחרות, מדובר בהשפעה של האירוע להתרחש, אך לא ישירות על ההסתברות עצמה. לעומת זאת, ההשפעה השולית (Marginal Effect) מבטאת את השינוי בהסתברות של התרחשות התוצאה (למשל, פסיקה "כן" או "לא") כתוצאה משינוי ביחידה אחת של המשתנה הבלתי תלוי, בהנחה שהשאר קבועים. המשמעות המחקרית היא כי בעוד שהמקדם מאפשר לזהות כיוון ועוצמה של קשר בתוך של המודל, ההשפעה השולית מייצגת את הגודל הממשי של ההשפעה על ההסתברות עצמה, והיא לרוב המדרד האינטואיטיבי והשימושי יותר לצרכי פרשנות משפטית או מדיניות. יתרה מכך, אין הכרח שרמות המובהקות של המקדם ושל ההשפעה השולית תהיינה זהות. השפעה שולית עשויה להיות מובהקת גם כאשר המקדם עצמו אינו מובהק, ולהפך.

119

120

כולל דמוגרפיה (4)		מלא (3)		מקצועי (2)		בסיסי (1)		
M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	
0.118	0.474	0.107	0.415	—	—	—	—	האוני' העברית
	(0.318)		(0.312)					
-0.017**	-0.161	-0.018**	-0.157*	—	—	—	—	ותק 2002
	(0.106)		(0.094)					
0.011	0.027	0.010	0.026	—	—	—	—	ציון משוב × ותק
	(0.034)		(0.031)					
-0.179	-0.719	—	—	—	—	—	—	לאום (ערבי)
	(0.688)							
-0.030	-0.122	—	—	—	—	—	—	מגדר (אישה)
	(0.263)							
-0.019	-0.076	—	—	—	—	—	—	מחוז תל אביב
	(0.484)							
-0.106	-0.418	—	—	—	—	—	—	מחוז חיפה
	(0.488)							
0.045	0.175	—	—	—	—	—	—	מחוז דרום
	(0.785)							
0.103	0.405	—	—	—	—	—	—	מחוז צפון
	(0.778)							
—	149	—	149	—	149	—	149	תצפיות
—	0.365	—	0.341	—	0.298	—	0.136	Pseudo R ²
—	159.22	—	152.05	—	154.89	—	182.46	AIC

כולל דמוגרפיה (4)		מלא (3)		מקצועי (2)		בסיסי (1)		Log- Likelihood
M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	M.E.	Coef.	
—	-65.61	—	-68.03	—	-72.44	—	-89.23	

הערות: * $p > 0.1$; ** $p > 0.05$; *** $p > 0.01$. סטיות תקן רובסטיות (HC1) בסוגריים. מחוז ירושלים משמש כקטגוריית ייחוס למשתני המחוז. השפעות שוליות (M.E.) מחושבות במוצע המדגם.

עיון בתוצאות מלמד מספר דברים בנוגע לשאלת המחקר. ראשית, כפי שאפשר לראות, הציון במשוב מתואם עם הסיכוי להתמנות לבית המשפט המחוזי באופן מובהק ובצורה משמעותית גם ככל שמוסיפים משתנים מפקחים נוספים. מסקנה זו שלעצמה עונה על שאלת המחקר ומשמעותית אף ללא עיון בשאר המשתנים. כך, הוספה של נקודה אחת בציון המשוב, מתואמת עם הסיכוי המנובא של שופט בית המשפט השלום להתמנות לבית המשפט המחוזי, לבדה ב-27.4%, ובמודל המלא, ב-13.7%.

עיון בממצאים מעלה מספר מסקנות מעניינות. ראשית, גיל המינוי לבית המשפט השלום, בהתאם להשערה הראשונית, בעל משקל משמעותי. כמו ציון המשוב, השפעת גיל המינוי לבית המשפט השלום נשארת מובהקת ככל שמוסיפים משתנים נוספים. על פי המודל המלא, כל שנה מוקדם יותר שבה מתמנה השופט לערכאה הראשונית, מגדילה את סיכויי הקידום שלו למחוזי בכ-2.9%. מעבר לכך, ניתוח העוצמה היחסית מלמד כי גיל המינוי הוא בעל השפעה דומיננטית אף יותר מציון המשוב; בעוד שעלייה של סטיית תקן אחת בציון המשוב (0.75) מתואמת עם עלייה של כ-10.3% בסיכוי לקידום, שינוי של סטיית תקן אחת בגיל המינוי (כ-6.1 שנים) מתואם עם עלייה של כ-17.7% בסיכויי הקידום- השפעה הגדולה פי 1.7 מזו של ציון המשוב. נקודה מעניינת נוספת היא שבניגוד להשערה, המשתנה סיום התואר בהצטיינות לא מובהק באף שלב, כאשר בהמשך ממצא זה ינותח בהרחבה.

ממצא נוסף שעולה ממודל זה הוא שמשנתה הוותק ב-2002, מובהק בצורה משמעותית. למרות שמשנתה זה הוכנס בעיקר על מנת לפקח על משתנים אחרים, מתגלה בפנינו ממצא מעניין המלמד כי אולי יש הבדל בין-דורי בהשפעת המשוב. אם כן, טבלה (8) בראש ובראשונה מראה היטב כי קיים קשר חזק ומובהק בין הציון במשוב לבין הסיכוי להתמנות מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי.

על מנת לחזק את ממצא זה מהיבט אחר, הוחלט לבדוק את הסיכויים של השופטים שקיבלו ציון נמוך במיוחד והתמנו בגיל מאוחר לבית המשפט השלום למול שופטים שקיבלו ציון גבוה במיוחד והתמנו בגיל מוקדם לאותה ערכאה בדיוק. נבדק מה הסיכוי של שופט בית המשפט השלום שקיבל ציון מרביעים שונים, להתמנות לבית המשפט המחוזי, בשילוב רביעים שונים של גיל המינוי של אותו השופט לבית המשפט השלום. לשם כך, יוצגו תחילה חלוקת הרביעים במשתנים השונים:

טבלה (9) - סטטיסטיקת סדר למשתני המחקר המרכזיים

משתנה	מינימום	רביע ראשון	חציון	רביע שלישי	מקסימום
ציון במשוב	1.5	2.9	3.4	3.9	4.8

טבלה (9) - סטטיסטיקת סדר למשתני המחקר המרכזיים

משתנה	מינימום	רביע ראשון	חציון	רביע שלישי	מקסימום
גיל המינוי לשלום	33	39	42	46	63
וותק בשנת 2002	1.0	4.0	7.0	9.0	33.00

המשוואה, בהתאם לרגרסיה בצעדים, ¹²¹ היא מהצורה הבאה: ¹²²

נוסחה (2) – סיכוי מינוי למחוזי בהינתן גיל מינוי לבית המשפט השלום, ציון במשוב וותק שיפוטי בשנת 2002

$$\begin{aligned}
 P(\text{District Appointment}) &= \Phi(4.521 + 0.312(\text{Score}) - 0.120(\text{Age}) \\
 &\quad - 0.181(\text{Seniority}_{2002}) \\
 &\quad + 0.035(\text{Score} \times \text{Seniority}_{2002}))
 \end{aligned}$$

ניתוח ההסתברויות החזויות הנגזרות ממודל ה-Probit חושף את עוצמתם של משתני המחקר בניבוי סיכויי הקידום לבית המשפט המחוזי. בחינת פרופילים מייצגים על בסיס הרביעים מדגימה פער דרמטי של כ-60% בין הקצוות: בעוד שלמועמד בעל פרופיל 'חלש' (ציון משוב ברביע התחתון, גיל מינוי ברביע העליון וותק גבוה) מנבא המודל סיכוי קידום של כ-20.9% בלבד, ¹²³ הרי שמועמד בעל פרופיל 'חזק' (ציון משוב ברביע העליון, גיל צעיר וותק נמוך) נהנה מהסתברות קידום של כ-81.1%. ביתר שאת, תמונה זו מתחדדת בבחינת מקרי הקיצון התיאורטיים: המודל נע בין הסתברות אפסית (כ-0%) עבור שילוב הנתונים הגרוע ביותר, לבין וודאות כמעט מוחלטת (כ-98%) עבור שילוב הנתונים האופטימלי. כך, שופט בית המשפט השלום שקיבל במשוב השופטים ציון 4.6 והתמנה לאותה ערכאה כשהוא מתחת לגיל 35, ברמת וודאות גבוהה מאוד יתמנה לבית המשפט המחוזי (96%). ואכן, עיון לאחור במועד כתיבת שורות אלו בקריירות של השופטים שבמאגר, מעלה כי כל מי שעמד בתנאים המוזכרים, התמנה לבית המשפט המחוזי. יתר מכך, מעניין לציין שעיון במאגר מעלה כי כבר בשלב מוקדם יותר של ערכים אלו, כל שופטי בית המשפט השלום שעמדו באותם תנאים התמנו לבית המשפט המחוזי- כל שופטי בית המשפט השלום שקיבלו ציון 4 ומעלה, והתמנו לאותה ערכאה עד גיל 40, התמנו להיות שופטי בית המשפט המחוזי. מסקנה דומה, אך הפוכה, עולה מהתבוננות ברביעים התחתונים של השופטים. שופט בית המשפט השלום שקיבל במשוב ציון מתחת ל-2, והתמנה לאותה ערכאה מעל גיל 50, הסיכוי שלו להתמנות לבית המשפט המחוזי קטן מאוד (3.6%). גם כאן, מעניין לראות שעיון בקורות החיים במבט

¹²¹ המקדמים לא מופיעים בצורה מפורשת בטבלה לעיל, כי על מנת להציג את הנתונים, המודל "קופץ" מספר שלבים כל עמודה.

¹²² בעניין זה יש לזכור כי "התוצאה" הסופית של מודל ה-Probit לא מלמדת על ההסתברות, לכן, ההסתברויות המוצגות יוצגו לאחר הצבת ערך ה-Z בהתפלגות המתאימה.

¹²³ כאמור, ההסתברויות המוצגות כעת הן לאחר הצבת ערך ה-Z בהתפלגות המתאימה.

צופה פני-עבר מעלה תמונה יותר מובהקת. מתוך 20 שופטי בית המשפט השלום שהתמנו לאותה ערכאה לאחר גיל 50, רק 2 מתוכם התמנו להיות שופטי מחוזי, ושניהם קיבלו ציון מעל 2 (ציון 2.8 ו-2.6). עניין זה יכול ללמד שבמובן מסוים, גיל המינוי לבית המשפט השלום משמעותי אף יותר מאשר הציון במשוב. בכל מקרה, מנעד רחב זה ממחיש כי המשתנים הבלתי-תלויים – ובראשם גיל המינוי וציון המשוב – אינם בעלי השפעה שולית, אלא מהווים גורמים דומיננטיים המכתיבים במידה רבה את מסלול הקידום במערכת השיפוטית

עוד על אותה הדרך, ולשם חיזוק וביסוס תקפות המודל המרכזי של המחקר הורצו מספר ניתוחים לתקפות המודל בכללותו (בניגוד לכל משתנה בנפרד) כאשר הכלי המרכזי לצורך עניין זה הוא מבחן יחס הנראות (Likelihood Ratio Test). כלי זה מהווה כלי סטטיסטי מרכזי לבחינת המובהקות הכוללת של מודלים אקונומטריים, ובמיוחד במודלי בחירה בינארית כמו מודל ה-Probit. תוצאות המבחן מעידות על דחיית השערת האפס ברמת מובהקות גבוהה מאוד, קרי- קיימת ראייה סטטיסטית חזקה לכך שהמשתנים במודל - ציון המשוב וגיל המינוי לבית המשפט השלום - תורמים באופן משמעותי להסבר השונות בהסתברות הקידום לבית המשפט המחוזי. עוד נמצא כי ה- $Pseudo R^2$, הכולל את מידת התרומה של המשתנים במודל לניבוי עומד על 36.5%. בהקשר של מחקר התנהגותי וחברתי, ערך זה נחשב משמעותי ומעיד על יכולת חיזוי טובה של המודל. כמו כן, נמצא שיפור משמעותי במדדי AIC ו-BIC (ירידה של 54.6 ו-42.5 נקודות בהתאמה) המעריכים את איכות המודל תוך איזון בין דיוק ההתאמה לנתונים לבין מורכבות המודל, מה שמחזק את המסקנה לגבי איכות המודל המוצע. אם כן, נדמה כי בידנו כלי סטטיסטי תקף ומובהק לצורך ניבוי התקדמות שיפוטית של שופט מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי.

2. משך הכהונה בבית המשפט השלום (ביחס לשופטי בית המשפט השלום שכיחנו בערכאה זו ב-2002)

בשלב הבא, נבחן הקשר שבין הציון במשוב לבין מספר השנים בהם שופט בית המשפט השלום כיהן בערכאה זו עד למינויו לבית המשפט המחוזי. הנחת העבודה הראשונית גורסת כי לא אמורה להשתקף שונות מהותית בין המתאם שבין ציון המשוב לעצם הקידום, לבין המתאם שבינו לבין מהירות הקידום. כך, ההשערה הראשונית הייתה כי אם טבלה (8) העלתה כי ציון גבוה במשוב השופטים מהווה אינדיקציה טובה למבחן התוצאה של הוועדה למינוי שופטים, אין סיבה שהציון במשוב לא יהיה אינדיקציה גם למהירות המינוי לערכאה דלמעלה. עם זאת, הבדל אחד אפשרי הוא שיכול להיות שקידום שופט אכן מתואם בקשר חזק לציון המשוב אך קידום זה לא קורה המינוי בצורה יעילה. כך, יכול להיות שהגם שבסופו של דבר השופטים עם הציונים הגבוהים יתמנו לערכאה הגבוהה, עניין זה לא יקרה מהר יותר מאשר שופטים עם ציון נמוך, כאשר יכול להיות ששיקולי וותק וכיוצא בזה "גוברים" על קידום מהיר לשופטים ראויים. לפיכך, וכן על מנת לבחון את ההשערה הישירה של הציון במשוב השופטים על מספר השנים בערכאה, יש לבחון בחינה זו בצורה נפרדת.

הורצה רגרסיה בשיטת OLS¹²⁴ בה המשתנה המסביר הוא מספר שנות הכהונה בבית המשפט השלום והמשתנים המסבירים הם כאמור לעיל. בעניין זה חשוב להבהיר שקבוצת

124 במחקר זה נבחרה רגרסיה לינארית רגילה (OLS) לבחינת השפעת ציון המשוב על מספר שנות הכהונה בבית משפט השלום. אמנם מבחינה תאורטית ניתן להתייחס למספר שנות כהונה כאל משתנה ספירה ולהפעיל מודלים

הייחוס לרגרסיה זו היא אך ורק שופטי בית המשפט השלום שמונו לבית המשפט המחוזי בשלב כלשהו בקריירה שלהם, מפני שהמטרה המרכזית היא לבדוק כמה מהר החליטו לקדם את השופט ולא כמה שנים הוא היה בפועל בבית המשפט השלום. לאור עניין זה, אין צורך להשמיט שופטים שנפטרו, לפני המינוי ו/או אחריו, מפני שהבחינה היא אך ורק ביחס למי שהתמנה, ללא קשר לשאלה מה קרה לאחר המינוי. אם כן, סה"כ ישנם 73 שופטי שלום במאגר שהתמנו בסופו של דבר להיות שופטי בית המשפט המחוזי. בעקבות התוצאות המפתיעות של מודל זה, יוצג המודל בשלמותו, ולא בחלוקה לשלבים מרכזיים כמו בטבלה (8). טבלה (10) מציגה את תוצאות רגרסיה זו:

טבלה (10) – מודל OLS לבחינת הקשר שבין ציון המשוב למהירות הקידום לבית המשפט המחוזי

מחוזות	לאום	מגדר	אוני	ווחק	הצטיינות התמחות	הצטיינות	גיל	בסיסי	ציון המשוב
(9)	(8)	(7)	(6)	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	
-3.054**	-3.000**	-3.160**	-3.169**	-3.171**	-1.849***	-1.841***	-2.159***	-1.874***	
(1.298)	(1.334)	(1.348)	(1.366)	(1.353)	(0.476)	(0.488)	(0.529)	(0.473)	
-0.249**	-0.279**	-0.285**	-0.285**	-0.284**	-0.310***	-0.299***	-0.211***	—	גיל מינוי לשלום
(0.113)	(0.115)	(0.118)	(0.121)	(0.119)	(0.111)	(0.111)	(0.110)		
-3.368***	-3.302***	-3.158***	-3.159***	-3.149***	-3.061***	-3.217***	—	—	הצטיינות
(0.899)	(0.797)	(0.789)	(0.789)	(0.795)	(0.796)	(0.769)			
-1.044	-0.941	-0.803	-0.806	-0.788	-0.939	—	—	—	התמחות בעליון
(0.810)	(0.786)	(0.784)	(0.784)	(0.760)	(0.793)				
-0.695	-0.636	-0.674	-0.675	-0.673	—	—	—	—	ותק 2002
(0.642)	(0.657)	(0.665)	(0.665)	(0.661)					
0.256	0.252	0.264	0.265	0.264	—	—	—	—	ציון משוב × ותק
(0.185)	(0.184)	(0.188)	(0.188)	(0.187)					
-0.062	0.023	0.040	-0.037	—	—	—	—	—	האוני' העברית
(0.783)	(0.719)	(0.716)	(0.715)						
-0.169	0.066	-0.036	—	—	—	—	—	—	מגדר (אישה)
(0.611)	(0.613)	(0.646)							
-1.678	-1.853	—	—	—	—	—	—	—	לאום (ערבי)
(2.084)	(1.865)								

ייעודיים כגון רגרסיית פואסון או רגרסיה בינומית, אולם מאפייני הנתונים מצדיקים שימוש ב-OLS. זאת, מכמה סיבות. ראשית, טווח המשתנה התלוי רחב יחסית (4–23 שנים), והממוצע (10.61) קרוב לחציון (10), דבר המעיד על התפלגות שאינה מוטה בצורה חריגה. שנית, שונות המשתנה קרובה לערכו הממוצע, כך שאין אינדיקציה מובהקת לבעיית שונות יתר (overdispersion), שהיא אחת הסיבות העיקריות להעדיף מודלים מבוססי פואסון. שלישית, בדיקות השאריות מצביעות על פיזור יציב יחסית וללא חריגות משמעותיות. לאור נתונים אלו, השימוש ב-OLS מאפשר קירוב טוב, פרשנות אינטואיטיבית של המקדמים, והשוואה פשוטה יותר בין מודלים שונים.

מחזור (9)	לאום (8)	מגדר (7)	אוני (6)	וחק (5)	התמחות (4)	הצטיינות (3)	גיל (2)	בסיסי (1)	
-0.688 (1.027)	—	—	—	—	—	—	—	—	מחוז תל אביב
-**2.059 (0.906)	—	—	—	—	—	—	—	—	מחוז חיפה
-2.123 (1.367)	—	—	—	—	—	—	—	—	מחוז דרום
-1.351 (1.470)	—	—	—	—	—	—	—	—	מחוז צפון
73	73	73	73	73	73	73	73	73	תצפיות
0.437	0.392	0.373	0.373	0.373	0.308	0.296	0.193	0.141	R ²
0.312	0.305	0.295	0.305	0.316	0.268	0.266	0.170	0.129	Adjusted R ²
2.767 (df=59)	2.783 (df=63)	2.803 (df=64)	2.781 (df=65)	2.760 (df=66)	2.856 (df=68)	2.859 (df=69)	3.041 (df=70)	3.115 (df=71)	Residual Std. Error
3.516*** (df=59; 13=)	4.504*** (df=63; 9=)	4.757*** (df=64; 8=)	5.521*** (df=65; 7=)	6.540*** (df=66; 6=)	7.579*** (df=68; 4=)	9.693*** (df=69; 3=)	8.349*** (df=70; 2=)	11.617*** (df=71; 1=)	F Statistic

הערות: $0.01 > p^{***}$; $0.05 > p^{**}$; $0.1 > p^*$. סטיות תקן רובסטיות (HC1) בסוגריים. מחוז ירושלים משמש כקטגוריית ייחוס. המדגם כולל רק שופטי שלום ב-2002 שוקדמו למחוזי.

גם כאן, אפשר לראות בנקל כי הציון במשוב מתואם באופן מובהק עם מספר השנים של אותו שופט בבית המשפט השלום. עם זאת, חשוב לציין כי הממצא המרתק של תת-פרק זה הוא דווקא בהשפעת משתנה סיום התואר בהצטיינות על מהירות הקידום לבית המשפט המחוזי. כך, במודל זה, לא רק שציון המשוב וגיל המינוי נשאים עקביים ומובהקים לאורך כל השלבים, משתנה סיום התואר בהצטיינות בולט אף ברמת המובהקות שלו ואף בגודל השפעתו, כאשר עיון ביכולת ההסבר של המודל, מחזקת את תקפותו: ה- R^2 עולה באופן דרמטי מ-14.1% במודל הבסיסי ל-43.7% במודל המלא, שיפור של פי 3. ממצא זה מעיד על כך שהמשתנים שנוספו אכן תורמים להבנת הדינמיקה של קידום שופטים.

הוספה של נקודה אחת בציון המשוב, מתואמת עם ירידה של 3 שנים במשך הכהונה של שופט בבית המשפט השלום. כמו כן, הוספה של שנה אחת בגיל המינוי לאותה ערכאה מתואמת עם ירידה של רבע שנה ממשך הכהונה של שופט בערכאה זו עד למינויו לבית המשפט המחוזי. בניגוד לטבלה (8), סיום התואר בהצטיינות מתואם עם ירידה של 3.36 שנים ממשך הכהונה בבית המשפט השלום בצורה מובהקת.¹²⁵ אם כן, ציון גבוה במשוב השופטים

¹²⁵ יצוין, כי המשתנים הדמוגרפים אינם מובהקים, זאת, למעט מחוז תל אביב, אשר מובהק במידה מסוימת, והשפעה שלו גדולה יחסית – הפחתה של 2.06 שנים ממשך השנים בבית המשפט השלום (לעומת שופטי בית המשפט השלום בירושלים), אך כאמור, ניתוח בנוגע לעניין זה יעשה במאמר נפרד כאשר בקצרה נדמה כי ממצא זה עשוי לשקף מאפיינים ייחודיים של השופטים באזור זה.

לא רק מעלה את הסיכויים שבסופו של דבר אותו שופט ימונה, אלא גם מעלה את הסיכויים שהוא יתמנה מהר יותר. ממצא זה, מעבר לכך שהוא מתאים להשערת המחקר, מחזק את ההשערה שהצלחה בקריירה השיפוטית קשורה לסיכויי המינוי ולמהירות המינוי כאחד. תקנון התוצאות מעלה נקודה מעניינת. שינוי של סטיית תקן אחת בציון במשוב (0.66), מורידה 2.02 שנים ממספר השנים בהם שופט בית המשפט המחוזי מכהן בבית המשפט השלום. מאידך, שינוי של סטיית תקן אחת בגיל המינוי של שופט בית המשפט השלום (3.72), מורידה 0.93 שנה מאותן שנים. מכאן עולה הבחנה משמעותית: בעוד שבבחירת עצם ההסתברות לקידום לבית המשפט המחוזי, גיל המינוי לבית המשפט השלום הוא המשתנה הדומיננטי, הרי שבקביעת קצב הקידום (מהירות המינוי), משקלו של ציון המשוב הופך למכריע יותר. כך, נראה כי בעוד שגיל המינוי משפיע במידה רבה יותר על השאלה האם שופט יקודם, ציון המשוב – לצד משתנים איכותיים כגון סיום תואר בהצטיינות – הוא הגורם המשפיע יותר על השאלה מתי יתבצע הקידום.

נדמה כי ממצא זה מתקשר בצורה ישירה להשפעה החזקה של סיום התואר בהצטיינות, אשר לא הייתה מובהקת ומשמעותית בסוגיית סיכויי הקידום, אך בנוגע למהירות הקידום, מקבלת משקל משמעותי. הסבר מרכזי לעניין זה ניתן למצוא בגישות כלכליות המבחינות בין השיקולים שעומדים בבסיס עצם הקידום לבין השיקולים שעומדים בבסיס קצב הקידום. לפי גישות אלו, קבלת ההחלטה על עצם הקידום נשענת לעיתים על עמידה בתנאי סף מינימלי, דהיינו סינון מועמדים לקבוצת המועמדים המתאימים. לעומת זאת, קביעת מהירות הקידום בתוך הקבוצה הנבחרת נשענת על הבדלים יחסיים בביצועים ובמקצועיות. לפי תיאוריות אלו, המבנה המתואר, בו ישנה הבחנה בין תנאי סף לקידום ובין קביעת מהירות קידום בתוך "תחרות יחסית", פועל כתמריץ להשקעה בביצועים מקצועיים, במיוחד כאשר התגמול מתבטא לא רק בקידום עצמו אלא גם בעיתו, בהתאם לדירוג יחסי לעמיתים ולא רק לעמידה בתנאי סף אבסולוטיים.¹²⁶ בהקשר זה, מחקרים מאוחרים יותר מחזקים את התובנה הזו, ומראים כי ביצועים יחסיים ומבנה התחרות הפנימית אינם רק תנאי לקידום אלא משפיעים באופן דיפרנציאלי על קצב ההתקדמות בתוך הקבוצה שכבר מועמדת לקידום.¹²⁷ מכאן ניתן להסיק כי המקצועיות, ככל שהיא משתקפת בלימודיו האקדמיים של אותו שופט, וככל שלימודיו האקדמיים הם אכן איתות אמין ליכולתו המקצועיות, היא בעלת משקל כקריטריון מרכזי בקביעת סדר הקידום, אך לא בנוגע לעצם הקידום. במקביל, הסבר משלים הוא שכל שרמת התחרותיות עולה וקבוצת הייחוס איכותית יותר (כגון שופטים שסומנו כראויים לבית המשפט המחוזי), משקל המקצועיות היחסית בחישוב קצב הקידום גדל. במובן זה, המערכת פועלת באופן רציונלי לקיצור "עלות ההמתנה" של השופטים המצטיינים. אם כן, נמצא כי מקצועיות (בהנחה שסיום תואר בהצטיינות אכן מהווה אינדיקציה למקצועיות כלשהי) משפיעה בצורה שונה על סוגית עצם הקידום, למול מהירות הקידום.

Edward P. Lazear & Sherwin Rosen, *Rank-Order Tournaments as Optimum Labor* 126
Contracts, 89 J. POL. ECON. 841, 844 (1981)
 המבוססת על דירוג יחסי מתמרצת השקעה במאמץ וביצועים.

LAB. ECON. .M.C. Ekinici et al., *Bonuses and Promotions: Theory and Evidence*, 36 J 127
 1101, 1136 (2018).

3. פונקציית קצב הסיכוי של שופט בית המשפט השלום לקידום לבית המשפט המחוזי

בשלב הבא, וכפי שצוין לעיל, ייעשה שימוש במודל סטטיסטי של ניתוח הישרדות (Survival Analysis) כמסגרת משלימה. כבר בשלב זה חשוב לציין כי מטרת פרק זה אינה להקיף את מלוא הסוגיות שהתעוררו אלא הפרק בעיקרו נועד להתמודד עם אתגרים מתודולוגיים המובנים בנתונים תוך תיקוף הממצאים הקודמים. בין היתר, מודל זה מעשיר את הדיון מפני שהוא לוקח בחשבון במודל אף את השופטים שיוצאים מתוך המודל במשך השנים ("מצונזרים"). במודל זה, שאלת הסיכוי למינוי ומועד המינוי משולבות לכדי פונקציה אחת, פונקציית הסיכון (Hazard Function), המודדת את ההסתברות המיידית של שופט להתמנות בכל רגע נתון, בהינתן שטרם קודם עד לאותו מועד. יתרונו המרכזי של מודל זה טמון ביכולתו לכלול בניתוח גם שופטים שלא קודמו במהלך תקופת המחקר (עקב פרישה או סיום תקופת המעקב), תוך שקלול משך הזמן שבו היו "חשופים לסיכון" לקידום. בכך, מתאפשרת הגדלה משמעותית של המדגם ושיפור בתוקף הסטטיסטי. במקביל, המודל משלב את ממד הזמן עם עצם ההתרחשות, ולא מפריד ביניהם כך שנפתרת הבעיה, האפשרית, ששני המשתנים המוסברים, סיכוי הקידום ומהירות הקידום, אפשר שמשיערים אחד על השני.¹²⁸ בנוסף, המודל מאפשר להתמודד עם העובדה שמהירות המינוי של כל שופט תלויה פעמים רבות בנסיבות חיצוניות כגון מספר תקנים פנוי, תפקוד הוועדה לבחירת שופטים ועוד,¹²⁹ מפני שהמודל בוחן את סיכויי הקידום בכל רגע נתון, קרי – בחינה של מהירות וסיכוי קידום, כאחד, גם מבלי להידרש למדידה ישירה של כלל הגורמים המוסדיים והחיצוניים המשפיעים על קצב המינויים. כך, ההשפעה המצרפית של זמינות תקנים או פעילות הוועדה לבחירת שופטים, מגולמת בפונקציית הסיכון הבסיסית של המודל, אף שאין בכך כדי לשלול את השפעתם בפועל על עיתוי הקידום.

הניתוח האמפירי התבסס על הגדרת ציר זמן אישי לכל שופט, המודד את משך הזמן עד לקידום (Event) או עד ליציאה מהמדגם. כדי למנוע הטיה סטטיסטית, השופטים הוגדרו כנכנסים לסיכון לקידום רק שהם כשירים להתמנות כשופטי בית המשפט המחוזי, או בשנת 2002, לפי המאוחר מביניהם. תקופת המעקב הסתיימה במועד הקידום, ובמקרים שבהם השופט לא קודם – במועד פרישתו או בתום תקופת המחקר ב-2025 (נתונים מצונזרים). האמידה מוצגת במונחי יחס סיכונים (Hazard Ratio), המשקף את השינוי בסיכון המידי לקידום כתלות במשתנים כגון ציון המשוב, גיל המינוי והצטיינות בלימודים. תוצאות המודל הינן מהצורה הבאה:

¹²⁸ יובהר, ניתוח הישרדות אינו פותר כשלעצמו בעיות של תלות דינמית מורכבת או אפקטים מצטברים. עם זאת, הוא מאפשר לבחון את השפעת המשתנים המסבירים, יחדיו, על קצב ההתרחשות של אירוע הקידום לאורך זמן, ולא רק על התוצאה הבינארית של קידום או אי-קידום.

¹²⁹ יתרונו של מודל Cox כמודל חצי-פרמטרי (Semi-Parametric) הוא בכך שאינו מניח התפלגות מוקדמת של פונקציית הסיכון הבסיסית, ומשווה בין שופטים על בסיס נקודות הזמן שבהן התרחשו אירועי קידום בפועל (תוך שימוש במנגנוני טיפול באירועים חופפים). תכונה זו מפחיתה את הרגישות לאי-הסדירות של מועדי הסבבים, ומאפשרת להתמקד בשאלה היחסית: מי מבין המועמדים שהיו בסיכון בנקודת זמן מסוימת קודם, להבדיל מהעיסוק בשאלה מתי בדיוק התרחש הקידום על ציר הזמן הקלנדרי.

טבלה (11) – ניתוח הישרדות לבחינת הקשר שבין ציון המשוב לפונקציית הסיכוי לקידום של שופט ברגע נתון

Cox Model	
1.988*** (0.170)	ציון משוב 2002
0.924*** (0.024)	גיל מינוי
2.599*** (0.331)	הצטיינות
147	N
73	Events
0.735	Concordance

הערות: $0.01 > p^{***}$; $0.05 > p^{**}$; $0.1 > p^*$. Hazard Ratios מוצגים; Robust SE בסוגריים. המודל מטפל ב- $\max$ Left Truncation: Entry Time = (2002), שנת מינוי+4). לשופטים שהתקדמו באותה שנה שנכנסו ל-risk set, נוסף epsilon של 0.01 שנה. $HR < 1$ מגדיל סיכון לקידום; $HR > 1$ מקטין סיכון לקידום.

המודל חושף תמונה ברורה לגבי הגורמים המשפיעים על התקדמות שופטים בקריירה השיפוטית, זאת, אף לאחר שמתכללים את כלל השופטים שבמאגר (אף שלא מונו), וכן נותנים משקל לסבבי המינוי ומנטרלים את ההשפעה של מהירות הקידום למול סיכויי הקידום. בכך, מודל זה מהווה חותמת מהימנות משמעותית לתוצאות שהוצגו בהרחבה עד כה. בהקשר זה, יש לתת משקל לכך שהמודל עומד על יכולת חיזוי גבוהה במיוחד (Concordance=0.735)¹³⁰, כאשר תוצאה בטוחים אלו מעידה כי המשתנים הכלולים במודל מצליחים להסביר דפוסים משמעותיים בהליכי הקידום, מעבר לאקראיות גרידא. ביתר פירוט, מהטבלה עולה כי ההשפעה של ציון המשוב ב-2002 על פונקציית הסיכוי של כל שופט ברגע נתון היא פי 1.988, כאשר זה מובהק ברמה הגבוהה ביותר. עניין זה, מעיד על מתאם יוצא דופן בין ציון המשוב ובין סיכויי הקידום. במילים פשוטות: הוספה של נקודה אחת בלבד בציון המשוב כמעט הכפילה את הסיכוי של השופט להתקדם לערכאה גבוהה יותר. זהו ממצא המצביע על מתאם חזק ומובהק בין ציון המשוב לבין החלטות הקידום

¹³⁰ מדד זה, האומד את יכולת ההבחנה של המודל הינו בדיקת ההסתברות שהמודל יחזה נכונה את סדר האירועים עבור זוג תצפיות אקראי (במקרה דגן: האם השופט שקיבל מהמודל הסתברות גבוהה יותר לקידום, אכן קודם בפועל לפני עמיתו). המדד נע על סקאלה שבין 0.5, המייצג ניבוי אקראי חסר ערך (שקול להטלת מטבע), לבין 1.0 המייצג יכולת ניבוי מושלמת. בספרות המחקרית המקובלת בעניינינו, מקובל לראות בערך הנע בטווח שבין 0.60 ל-0.70 כבעל יכולת ניבוי סבירה, ובערך העולה על 0.70 כבעל יכולת ניבוי טובה.

בפועל. אף גיל המינוי לשלום נמצא מובהק כאשר כל שנה נוספת בגיל המינוי מקטינה את הסיכוי לקידום בכ-7.6%. בהקשר זה חשוב לציין כי אין סתירה, ואף להפך, בין תוצאות אלו לתוצאות עד כה. כך, בעוד שמודל ה-Probit אומד את ההסתברות הסופית ('האם') ומצביע על עליה מתונה אך משמעותית של 13% בסיכוי המינוי לכל נקודת ציון, ניתוח ההישרדות חושף את עוצמת ההעדפה ('הדחף') ומראה כי המערכת מעדיפה את המצטיינים בקצב כמעט כפול בכל נקודת זמן. בהקשר זה, נדמה כי הפער בין 'הדחף' החזק לבין העלייה המתונה בהסתברות המוחלטת (במודל Probit) מוסבר על ידי 'צוואר הבקבוק' של המערכת: מספר התקנים בערכאה הגבוהה הוא מוגבל, ובהגדרה, גם שופטים מקצועיים, נדרשים לחכות תקופה משמעותית לצורך הקידום, מטעמים שונים.

ממצא נוסף הוא ששופטים שסיימו את התואר בהצטיינות נהנים מיתרון משמעותי ביותר. סיום התואר בהצטיינות הגדיל פי 2.6 את קצב הסיכוי לקידום. ממצא זה מעניין במיוחד לאור הממצאים של המודלים האחרים, ובהתאם לתיאוריות הכלכליות שהוצגו בקצרה לעיל. כך, ניתוח השפעת משתנה "ההצטיינות" (סיום תואר במשפטים בהצטיינות) על פני שלושת המודלים חושף ממצא אמפירי מובהק, המחזק את ההבחנה התיאורטית שבין עצם הזכאות לקידום לבין קצב הקידום. הממצאים מצביעים על כך שהצטיינות אקדמית אינה משמשת כתנאי סף בתור קידום לבית המשפט המחוזי, אלא כ"מאיץ" משמעותי, המקנה למועמדים המצטיינים יתרון יחסי בולט בממד הזמן. הממצאים האמפיריים מצביעים על הבחנה שיטתית בין הגורמים המשפיעים על עצם הסיכוי לקידום לערכאה גבוהה יותר לבין הגורמים המשפיעים על מהירות הקידום. בשלב הסינון הראשוני למועמדות לקידום, ההצטיינות אינה משמשת קריטריון מבחין מרכזי מעבר למשתני הסף הכלליים, אך בנוגע לסוגית התזמון – היא בעלת משקל משמעותי. כך, האינטגרציה של הממצאים מלמדת כי מערכת המשפט מפעילה מנגנון דיפרנציאלי: היא אינה חוסמת את קידומם של שופטים "רגילים", אך היא מפעילה "מסלול מהיר" עבור המצטיינים.

בהקשר זה, ממצאי המחקר מלמדים כי ההצטיינות האקדמית וציון משוב השופטים מתפקדים כמדדי איכות יחסית בתוך קבוצת המועמדים, ולכן משפיעים בעיקר על קצב הקידום ולא על עצם ההסתברות להיכלל במסלול הקידום. מאחר שמרבית השופטים המקודמים לבית המשפט המחוזי, ממילא עומדים בסטנדרט מקצועי ואקדמי גבוה, ההצטיינות אינה מייצרת הבחנה חדה בשאלה הבינארית של קידום לעומת אי-קידום, אך היא כן משמשת אות אינפורמטיבי לדירוג פנימי המשפיע על סדרי הקדימות. במונחים מוסדיים, ניתן לפרש זאת כמנגנון המפחית את עלות ההמתנה של מועמדים בעלי ביצועים גבוהים, ובכך יוצר תמריץ להשקעה באיכות מקצועית גם כאשר עצם הקידום אינו מובטח אלא רק עיתויו.

מן הבחינה המתודולוגית, ממצאים אלו מדגישים את החשיבות של הבחנה אנליטית בין מודלים המעריכים הסתברות לקידום לבין מודלים המנתחים את זמן ההמתנה עד לקידום. הסתפקות במודל בינארי עלולה להחמיץ מנגנוני הקצאה פנימיים הפועלים בתוך קבוצת המתקדמים בפועל, בעוד שניתוח הישרדות מאפשר לחשוף דפוסים דיפרנציאליים של עיתוי הקידום, אשר להם משמעות נורמטיבית ומוסדית נפרדת. לפיכך, השילוב בין המודלים אינו רק בחירה טכנית אלא משקף תפיסה מושגית של הקידום כתהליך רבי-שלבי, שבו פועלים קריטריונים שונים בשלבים שונים של מסלול הקריירה השיפוטית.

4. סיכוי שופט בית המשפט השלום ו/או בית המשפט המחוזי להתמנות לבית המשפט העליון במהלך הקריירה

לסיום, נבחנה שאלת המינויים לבית המשפט עליון. על בסיס הממצאים עד כה, הוחלט לקודד במודל זה את גיל המינוי לבית המשפט המחוזי כאשר ההשערה היא שגיל מינוי זה, בהינתן ששופט השלום התמנה לבית המשפט המחוזי, תהיה בעלת משמעות בניבוי התקדמות של אותו השופט לבית המשפט העליון. כפי שגיל המינוי לבית המשפט השלום, על פי ההשערה, מלמד על תכונות מסוימות אצל השופט, נדמה שגיל המינוי לבית המשפט המחוזי יכול ללמד בצורה חזקה אף יותר. כך, לא רק שאותו שופט נמצא כבעל התכונות המתאימות להתמנות בגיל צעיר לשיפוט, גם בתור שופט בית המשפט השלום, הוא הוכיח את עצמו, וקודם במהירות לבית המשפט המחוזי. כמו כן, מדובר באירוע קרוב יותר מבחינה סדר הזמנים למינוי הנבחן בבית המשפט העליון מאשר גיל המינוי לבית המשפט השלום, לפיכך, סביר שהשפעת גיל המינוי לבית המשפט המחוזי תהיה חזקה יותר. עוד יש לציין שגם עיון בקורות החיים של שופטי בית המשפט העליון כיום מלמד שחלק גדול מהם מונו בגיל צעיר לבית המשפט המחוזי. כך, רק שישה שופטים במאגר מונו לבית המשפט המחוזי לפני גיל 45 וכאשר ארבעה מתוכם התמנו להיות בהמשך שופטי בית המשפט העליון (השופטים רות רונן ונעם סולברג מונו למחוזי בגיל 43, השופט יצחק עמית בגיל 44 והשופט חאלד כבוב בגיל 45).¹³¹ עניין זה שלעצמו, לעמדתו, משמעותי מאוד.

בעניין זה יובהר תחילה כי מספר המינויים המוגבל לבית המשפט העליון (13 מינויים מתוך 230 שופטים במאגר) מציב אתגר מתודולוגי מרכזי, זאת, בראש ובראשונה מפני שבהתאם לכללי האצבע המקובלים במחקר הסטטיסטי, יחס של פחות מ-10-15 אירועים לכל משתנה מסביר במודל לוגיסטי או Probit עלול להוביל לבעיות של התאמת-יתר (over-fitting) ותוצאות לא יציבות.¹³² לכן, ועל מנת להגדיל למקסימום את המאגר, הוחלט, הגם שיש לכך מחירים, לבחון את קבוצת השופטים המלאה יחדיו, קרי – שופטי בית המשפט השלום ושופטי בית המשפט המחוזי בקבוצה אחת, למרות, שבהחלט יכול להיות, כפי שהוצג לעיל, שיש הבדל מהותי בין מאפייני הקבוצות והשפעה שונה של כל משתנה על הערכאות השונות. עם זאת, ועל מנת לאפשר הסקת מסקנות כלשהן מהנתונים, הוחלט לאחד בין הקבוצות וכן לבחון את השפעתו של כל משתנה בנפרד באמצעות מודלי Probit חד-משתניים.¹³³ לאור זאת, בחינה זו תעשה בתור קריאת כיוון בלבד למחקר המשך, כאשר

¹³¹ למעט אלו, רק שניים נוספים התמנו מתחת לגיל 45 - השופט משה סובל (כיום נשיא בית המשפט המחוזי בירושלים) התמנה בגיל 43 והשופט רון סוקול בגיל 45.

¹³² Michael A. Babyak, *What You See May Not Be What You Get: A Brief, Nontechnical Introduction to Overfitting in Regression-Type Models*, 66 PSYCHOSOMATIC MED. 411 (2004).

¹³³ ביחס לגיל מינוי לבית המשפט השלום יושם סינון מתודולוגי נוסף. כיוון שחלק מהשופטים במאגר מונו ישירות לבית המשפט המחוזי (ללא כהונה קודמת בבית המשפט השלום), למשתנה זה אין ערך עבורם. לפיכך, ניתוח המשתנה נעשה אך ורק עבור השופטים שכיהנו בבית המשפט השלום טרם מינויים לערכאות גבוהות יותר.

המטרה היא לא להקיף את הנושא בצורה מפורטת, כמו במינוי לבית המשפט המחוזי, אלא בראש ובראשונה ללמד על אינדיקציות ראשוניות אף לצורך מינוי לבית המשפט העליון.¹³⁴ השערת המחקר הראשונית הייתה שבעוד בנוגע למינויים לבית המשפט המחוזי אפשר להגיע לתוצאות מובהקות בצורה חד-משמעית, בנוגע לבית המשפט העליון יהיה קשה הרבה יותר להגיע לתוצאה מובהקת, עקב מורכבות סוגיית המינויים לבית משפט זה. עם זאת, מבוקש לבחון האם משתנים אשר מנבאים התקדמות לבית המשפט המחוזי יכולים אף לנבא התקדמות לבית המשפט העליון, תוך שימת דגש על ההבדלים המבניים שבין הערכאות, וכן סדרי המינוי לכל ערכאה.¹³⁵ מחקרי המשך, המבוססים על מאגר נתונים רחב יותר או על תקופת זמן ארוכה יותר, יוכלו לבחון מודלים רב-משתניים מקיפים, לזהות אינטראקציות בין משתנים, ולספק אומדנים מדויקים. תחילה, בוצע השוואת ממוצעים פשוטה ביחס לשופטים, בניכוי שופטי בית המשפט השלום והמחוזי שנפטרו במהלך הקריירה שלהם (במהלך השלום (4) והמחוזי (3)) (223 שופטים סה"כ):

טבלה (12) - השוואת מאפיינים בין שופטים שמונו לעליון לעומת שלא מונו

משתנה	N	מונו לעליון		לא מונו לעליון		הפרש ממוצעים
		ממוצע	ס"ת	ממוצע	ס"ת	
ציון המשוב***	223	3.962	0.516	3.350	0.726	0.612
גיל מינוי לשלום***	212	37.000	2.000	42.680	5.851	-5.680
גיל מינוי למחוזי***	147	45.923	2.753	51.276	5.371	-5.353

הערות: *** $p > 0.01$.

עיון בממוצעים לבדו, מלמד כי די במספר המינויים המצומצם שבמאגר על מנת ללמוד על מאפיינים מובהקים ומשמעותיים לשופטים בבית המשפט העליון. כך, שופט עליון בממוצע, התמנה 5 שנים מוקדם יותר מהממוצע, הן לבית המשפט המחוזי והן לבית המשפט השלום, וקיבל, בממוצע 0.6 נקודות יותר בציון המשוב (18.9% שוני אם בוחנים את פער זה ביחס לטווח הציונים). כל זאת, כאמור, כאשר הבדל זה מובהק ברמת מובהקות גבוהה מאוד.

¹³⁴ בחינה נפרדת של כל משתנה מספקת תמונה ברורה של הקשרים הבסיסיים בין המשתנים המסבירים ובין המשתנה המוסבר, ללא הסתרה אפשרית של השפעות משמעותיות עקב קולינאריות בין המשתנים המסבירים. עם זאת, חשוב להדגיש כי מודלים חד-משתניים אלו אינם מספקים אומדן של ההשפעה הנטו של כל משתנה, אלא את השפעתו הגולמית בלבד. כך, לדוגמה, הקשר שבין ציון המשוב ובין המינוי לבית המשפט העליון עשוי להיות מושפע מקורלציה בין ציון המשוב ובין גיל המינוי לבית המשפט השלום, או בין ציון המשוב ובין השכלה אקדמית. לפיכך, התוצאות אינן מאפשרות להסיק מסקנות חד-משמעיות או לטעון להשפעה עצמאית של משתנה מסוים ללא השפעת משתנים מתערבים אפשריים. המגבלה העיקרית של גישה זו היא חוסר היכולת לשלוט על השפעות של משתנים מתערבים. כך, יתכן שמשנתה שנראו מובהק במודל חד-משתני יאבד את מובהקותו במודל רב-משתני הכולל בקרות מתאימות. לחלופין, יתכן שמשנתה שאינו מובהק בבחינה בודדת יהפוך למובהק כאשר שולטים על משתנים מתערבים.

¹³⁵ וראו בהרחבה דיון לגבי עניין זה בפרק המסקנות.

עוד מעניין לראות כי סטיית התקן של גיל המינוי לבית המשפט השלום וגיל המינוי לבית המשפט המחוזי, אצל שופטי העליון, מאוד נמוכה – קרי, התפזרות גילאי המינויים, נמוכה, מה שמלמד שלעצמו, שגיל המינוי, הן לבית המשפט השלום והן לבית המשפט המחוזי צריכים להיות פרמטר בעל משקל במשוואה.

בחינת הגורמים הקשורים במינוי לבית המשפט העליון נערכה באמצעות סדרת מודלים של רגרסיית Probit, כאשר כל משתנה נבחן במודל נפרד (זאת, על מנת לצמצם את "ניפוח האלפא"). לאור ריבוי המבחנים, אשר מגדילים דרמטית את הסיכון המצטבר לטעות מסוג ראשון, יושמו תיקוני מובהקות (Bonferroni, Holm, FDR) וכן הושמט משתנה המחוז, שנועד בעיקר, כאמור, לפקח על המודל. להלן, התוצאות מוצגות הן בערכי p גולמיים והן מתוקנים, תוך שימוש בסטיות תקן רובוסטיות, והמסקנות מבוססות על הערכים המתוקנים בלבד והמובהקות בטבלה היא על בסיס FDR. להלן תוצאות מודל זה:

טבלה (13) – בחינה ראשונית של הקשר בין משתנים שבמודל לסיכוי הקידום לבית המשפט העליון

מדדי טיב התאמה	מובהקות					גודל האפקט		תצפיות	משתנה
	Wald χ^2	Pseudo R ²	P FDR	P הולם	P בונפרוני	P גולמי	Coef.		
11.30***	0.104	0.0028***	0.0070***	0.0085***	0.0008	0.728	0.077	223	ציון המשוב
23.60***	0.187	0.0000***	0.0000***	0.0000***	0.0000	-0.179	0.017-	212	גיל מינוי השלום
16.70***	0.168	0.0002***	0.0004***	0.0005***	0.0000	-0.138	-0.019	147	גיל מינוי למחוזי
0.62	0.006	0.5255	1.0000	1.0000	0.4300	0.324	0.038	223	סיום בהצטיינות
6.24**	0.058	0.0344**	0.1001	0.1376	0.0125	0.900	0.099	223	התמחות בעליון
0.00	0.000	0.9517	1.0000	1.0000	0.9517	-0.017	0.002-	223	אוני' העברית
1.98	0.011	0.2809	0.9553	1.0000	0.1592	-0.028	-0.003	223	ותק 2002
1.81	0.017	0.2809	0.9553	1.0000	0.1788	0.602	0.069	223	לאום (ערבי)
0.12	0.001	0.8045	1.0000	1.0000	0.7314	0.095	0.011	223	מגדר (אישה)
1.11	0.009	0.4009	1.0000	1.0000	0.2916	-0.119	-0.014	223	מחוז
12.21***	0.119	0.0478**	0.1520	0.2388	0.0217	-0.042	—	223	ציון משוב x ותק

הערות: $0.01 > p > 0.05$; $0.05 > p > 0.1$; רגרסיה Probit נפרדת לכל משתנה עם תיקון מובהקות מרובה. גולמי = p-value מקורי; בונפרוני = תיקון בונפרוני; הולם = תיקון הולם; FDR = False Discovery Rate.

הממצאים, גם לאחר תיקון, מצביעים על מספר מנבאים חזקים. למרות ההסתייגות האמורות, ודווקא בגללם, ועקב העובדה שישנו קושי משמעותי לניבוי התקדמות לבית המשפט העליון, עצם מציאת משתנים מובהקים, הגם שהשפעתם לא גדולה, מהווה הישג משמעותי. ציון המשוב, גיל המינוי לערכאות השונות והתמחות בבית המשפט העליון, נמצאו כמשתנים שמשיעים בצורה מובהקת על סיכוי המינוי לבית המשפט העליון. ביתר פירוט, בחינה נקודתית של משתנים אלו, מגלה כי בהתאם להשערת המחקר הראשונית הציון במשוב השופטים משפיע בצורה פחות משמעותית, הן מבחינת גודל האומדן והן ברמת המובהקות שלו, ביחס למינוי לבית המשפט המחוזי. הוספה של נקודה אחת בציון המשוב, הגדילה את הסיכוי של שופט בית המשפט השלום להתמנות לבית המשפט העליון, בסופה של הקריירה שלו, ב-7.7% (ברמת מובהקות של 1%), זאת, בניגוד להגדלת הסיכוי לשופט בית המשפט השלום למינוי לבית המשפט המחוזי עליה ציון המשוב משפיע ב-13.7%. עוד על זו הדרך, כל שנה מוקדם יותר שהשופט מתמנה לבית המשפט השלום, הגדילה את הסיכוי שלו להתמנות לבית המשפט העליון ב-1.7% (ברמת מובהקות של 1%) בניגוד לסיכוי המינוי לבית המשפט המחוזי, שם הסיכוי גדול בכ-3% על כל שנה. עוד יצוין כי באופן דומה, כל שנה מוקדם יותר במינוי לבית המשפט המחוזי הגדילה את הסיכוי למינוי לבית המשפט העליון ב-1.9% (ברמת מובהקות של 1%) כאשר אין מודל קונקרטי אליו אפשר להשוות את תוצאה זו בצורה ישירה. עוד יצוין כי בחינה יחסית של ההשפעה מגלה כי המשתנה המרכזי, בראש ובראשונה, לניבוי התקדמות לבית המשפט העליון הוא גיל המינוי לערכאות השונות, כאשר ככל שמדובר בערכאה גבוהה קרובה יותר למינוי, עניין זה בעל כוח ניבוי גדול יותר. יתר המשתנים שנבחנו, לרבות סיום לימודים בהצטיינות, קשרים, מגדר (אישה) ולאום (ערבי), לא נמצאו כבעלי השפעה מובהקת סטטיסטית על סיכוי המינוי.

משתנה אחד ייחודי במודל שלפנינו, הוא התמחות בבית המשפט העליון, אשר משפיע במודל זה בצורה מובהקת ומעלה את הסיכוי להתמנות לאותה ערכאה בכהונת שופט ב-9.9% (ברמת מובהקות של 5% לפי תיקון FDR), בעוד משתנה זה, ביחס לסיכוי המינוי לבית המשפט מחוזי, לא מובהק כלל (הגם שהאומדן שלו ביחס לסיכוי המינוי לבית המשפט המחוזי גדול יותר). השפעה זו היא הגבוהה ביותר מבין כל המשתנים מה שמדגיש את חשיבותו של רקע זה. עם זאת, יש לזכור כי מדובר במשתנה בינארי שמשיע על מספר מצומצם יחסית של שופטים במאגר ולכן אין להסיק ממנו מסקנות חד-משמעיות וכן כי לפי חלק מהתקנונים הוא אינו מובהק במקרה שלפנינו. בזהירות המתבקשת, אפשר להסביר את עניין זה באחד משני דרכים. הראשונה, בהתאם להשערה, התמחות בבית המשפט העליון מעידה על מצוינות אקדמית ומקצועית, בהתחשב בתחרותיות הגבוהה של תהליך הקבלה להתמחות זו.¹³⁶ כך, הסיבה שמקצועיות זו באה לידי ביטוי אך ורק במינוי לבית המשפט העליון ולא בית המשפט המחוזי מתכתבת עם התיאוריה שהוצגה קודם לכן בנוגע להשפעת סיום התואר בהצטיינות על מספר שנות השיפוט בבית המשפט השלום. לפי תיאוריה זו, ככל שהתחרות ביחס להישג מסוים גדלה, ימצא קורלציה גבוהה יותר עם משתנים המייחדים את המתמודד. כך, בעוד 20% בשנתון מסיימים את התואר בהצטיינות, רק מעטים מתוכם יתקבלו להתמחות בבית המשפט העליון. עניין זה מתאים לתיאוריות שונות בעולם הכלכלה, הסבורות

ראו לעיל את הדיון המקביל שהתעורר בוועדה לבחירת שופטים לעיל ה"ש 94.

שככל שאיתות יותר קשה להשגה, השפעתו העתידית עולה.¹³⁷ כל אחת מהאינדיקציות הללו מלמדת בצורה חזקה יותר על ייחודיות ומקצועיות המוערך. לאור זאת, כאשר התחרות היא רק לגבי מינוי מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי, האפקט של איתותים מסוג זה "נאבדים" במודל. מנגד, במינוי לבית המשפט העליון, בו מתמנים רק 5% משופטי בית המשפט השלום שבמאגר, הגיוני שמשנתנים המאפיינים תת-קבוצה מצומצמת של מועמדים מקבלים משקל יחסי גבוה יותר בהחלטה. הסבר אלטרנטיבי לממצא הוא שהתמחות בבית המשפט העליון יוצרת קשרים מקצועיים ואישיים עם שופטי בית המשפט העליון,¹³⁸ אשר מהווים חלק מרכזי בוועדה לבחירת שופטים. כך, פעמים רבות המתמחים בבית המשפט העליון משתלבים לאורך זמן ברשתות מקצועיות הקרובות לשופטי בית המשפט העליון. להם, למעט המשקל הכבד שיש להמלצותיהם, יש גם שלושה כיסאות בוועדה לבחירת שופטים.¹³⁹ לפיכך, הגיוני שמי שהתמחה בבית המשפט העליון יגביר את סיכויו להתמנות למשרה הנשחקת מכולן.

אם כן, הממצאים תומכים בתמונה מורכבת של תהליכי המינוי לבית המשפט העליון. מחד, העובדה שציון המשוב נותר מובהק מעידה על כך שמקצועיות, כפי שהיא נתפסת על ידי עורכי הדין, עדיין משחקת תפקיד בתהליך המינוי. מאידך, העובדה שהשפעתו חלשה יחסית, ושמשתנים כמו גיל המינוי והתמחות בבית המשפט העליון חשובים יותר, מעידה על כך שבמינויים לבית המשפט העליון פועלים שיקולים נוספים ומורכבים יותר. דפוס זה עשוי לשקף את התפקיד הייחודי של בית המשפט העליון כמוסד חוקתי ולא רק כערכאה שיפוטית. במובן זה, המשקל הפחות של משוב עורכי הדין, המתמקד בעיקר בכישורים מקצועיים-טכניים, עשוי להיות מוצדק בהתחשב בתפקידו הרחב יותר של בית המשפט העליון בעיצוב הנורמות החברתיות והמשפטיות. עם זאת, חשוב בשנית להדגיש את המגבלות של הניתוח, הנובעות בעיקר ממספר המינויים המצומצם (13 מתוך 223 שופטים). בכל מקרה, לעניין שאלת מחקר זה, נדמה כי ציוני המשוב מנבאים בצורה חלקית הצלחה למינוי לבית המשפט העליון.

ה. דיון בתוצאות

ניתוח הממצאים מעלה כי קיים מתאם חיובי מובהק בין ציון המשוב לבין סיכויי המינוי ומהירות הקידום מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי. מבחינת עוצמת הקשר, נמצא כי כל נקודת ציון נוספת מתואמת עם עלייה של 13.7% בסיכוי המנובא למינוי, ועם קיצור של כ-3 שנים במשך הכהונה בשלום עד לקידום. עוד עולה מן הנתונים, כי גיל המינוי לבית המשפט השלום מהווה משתנה מסביר בעל עוצמה רבה, עם מקדם השפעה הגדול כמעט פי שניים מזה של ציון המשוב ביחס לסיכויי הקידום למחוזי. אשר למינויים לבית המשפט העליון, נמצא כי הקשר הסטטיסטי בין המשוב לסיכויי המינוי חלש יותר (עלייה מנובאת של

¹³⁷ Michael Spence, *Job Market Signaling*, 87 Q.J. ECON. 355 (1973).

¹³⁸ על השאלה העובדתית בנוגע לטענה זו ראו עמדת השופטת דפנה ברק-ארז בוועדה לבחירת שופטים מיום 16.4.2024: "לגבי המתמחים למשל, הם עשו התמחות בעליון, ומטבע הדברים אם היו מתמחים בבית המשפט העליון לפני שנים רבות הם לא מכירים אף אחד משופטי העליון על בסיס של עבודה, חלקם כנראה התמנו בגלל החלקים היותר דומיננטיים בקריירה שלהם" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 16.4.2024).

¹³⁹ סעיף 4 לחוק-יסוד: השפיטה.

7.7% בלבד לכל נקודת ציון). לעומת זאת, גיל המינוי המוקדם לערכאות הנמוכות והתמחות בבית המשפט העליון נמצאו כמשתנים בעלי קשר חזק יותר לסיכויי הקידום לערכאה העליונה.

נדמה כי המתאם החזק והעקבי בין ציון השופט במשוב לשכת עורכי הדין ובין קידומו לבית המשפט המחוזי, הוא בעל חשיבות מכרעת, דווקא משום שהוא מייתר את הצורך להכריע במחלוקת ארוכת השנים לגבי מהותו של משוב עורכי הדין. כך, המחקר הנוכחי אינו מתיימר להכריע בשאלה מהו הנעלם שהמשוב מודד, אלא מתמקד בשאלה האופרטיבית: האם הציון מתואם עם התנהגות המערכת. התשובה האמפירית לכך היא חיובית באופן מובהק. בהקשר זה, העובדה כי המודלים הסטטיסטיים מזהים את הציון במשוב כמשתנה המסביר החזק ביותר לקידום, מלמדת כי קיימת הלימה בין הפרמטרים שמעריכים עורכי הדין לבין הפרמטרים שמעריכה הוועדה לבחירת שופטים. בין אם עורכי הדין מעריכים "מקצועיות" ובין אם הם מעריכים "יעילות" או "נחמדות", הנתונים מוכיחים כי אלו בדיוק התכונות שהמערכת מתגמלת בקידום. מכאן, שניתן להתייחס לציון במשוב כאל "אות" שוק יעיל. בכך, המשוב מוכיח את עצמו ככלי המרכזי להערכת מסלול הקריירה של השופט וכן משמש מגלה העדפות של המערכת כולה. הוא חושף בפני הציבור, את הפרופיל של השופט שהמערכת חפצה ביקרו, ומאפשר לנבא ברמת דיוק גבוהה מי מהשופטים יחצה את הסף לערכאה הגבוהה, ובאיזה קצב. בהקשר זה, מהצד השני של אותו המטבע, עולה מכך שהמערכת השיפוטית אינה פועלת בחלל ריק או במנותק מהשטח; היא קשובה, במודע או במשתמע, להלכי הרוח של ציבור עורכי הדין. במקביל, ממצאים אלו מגלים כי עבור השופט בערכאה הדיונית, הציון במשוב אינו רק משוב מקצועי אבסטרקטי, אלא אינדיקטור קונקרטי ומדויק למיקומו ב"תור" לקידום, אינדיקטור שאמינותו הוכחה במחקר זה כגבוהה יותר מכל משתנה אחר, לרבות הוותק השיפוטי. בהקשר זה חשוב לציין כי וודאי שממצאים אמפיריים אלו אינם פותרים את הקשיים עליהם עמדו השופטים בהתנגדותם למשוב, כגון החשש לפגיעה בעצמאות השפיטה והטיה מכוונת, אך בכל מקרה, בסיס אמפירי זה מעשיר ומוסיף נופך משמעותי לוויכוח האמור.

מסקנות אלו שלעצמן משמעותיות ואינן צריכות הרחבה. עם זאת, בפרק זה נבחנו בקצרה כיוונים אפשריים להסקת מסקנות מתוצאות המחקר, אשר חלקם דורשים פיתוח נוסף החורג מיריעתו של מאמר זה. בהקשר זה יוזכר בשנית כי יש לנקוט משנה זהירות בגזירת מסקנות סיבתיות או נורמטיביות מהנושאים הנדונים. בהתאמה, מטרתם המרכזית של הממצאים היא להעשיר את הדיון, ולהוות פתח וקריאת כיוון למחקרי המשך, אמפיריים ונורמטיביים כאחד.

1. ערך המשוב

ללא תלות בשאלת המניעים של הוועדה לבחירת שופטים, הרי שלעצם היכולת של המשוב לנבא את החלטותיה ישנה משמעות נורמטיבית כבדת משקל. יתרה מכך, לממצא בדבר הקשר בין המשתנים ישנן השלכות דו-כיווניות. מחד גיסא, המשוב משמש ככלי איתות באמצעותו, שופט המוערך כצפוי לקידום יכול לקבל אינדיקציה חיובית מקהילת עורכי הדין עוד טרם קידומו בפועל. מאידך גיסא, דווקא מתאם מובהק זה עלול לעורר קושי, שכן הוא מעניק משנה תוקף לחששם של השופטים מפני כוחם של עורכי הדין. אם הציון במשוב מנבא

קידום, הרי שלדירוג עורכי הדין, ולעיתים אף לאיום המרומוז בו, ישנה השפעה פוטנציאלית דרמטית על מסלול הקריירה של השופט, לעיתים כבר בשלבים מוקדמים שלה. בהקשר זה, וכאמור בפרק המגבלות, יש להיות מודעים לכך שבהחלט אפשר שהמשוב עצמו בעל משמעות בוועדה לבחירת שופטים, כך שהוא-הוא שיוצר בעצמו את תוצאה זו. במידה וכך, ואכן הציון הגבוה במשוב הוא הסיבה להתקדמות הקריירה שלהם, נדמה כי יש בכך חיזוק משמעותי לטענות השופטים - המשוב מזהם את הליך בחירת השופטים בשיקולים לא ענייניים (לשיטת מי שטוען שאלו השיקולים שעומדים בבסיס המשוב).¹⁴⁰ בהקשר זה מעניין לציין כי צלילה לעומק בפרוטוקולים של הוועדה לבחירת שופטים מלמדת כי אין ולו אזכור אחד של משוב השופטים בתור משתנה רלוונטי לשיקולי הוועדה,¹⁴¹ כאשר עניין זה יכול ללמוד מחד שהציון במשוב לא משפיע בצורה ישירה על קידום שופטים, או לחלופין,

¹⁴⁰ ראו לעניין זה: William P. Marshall, *Be Careful What You Wish For: The Problems with Using Empirical Rankings to Select Supreme Court Justices*, 78 S. CAL. L. REV. 119, 123–24 (2004) (המתריע מפני ההשלכות השליליות של מדידה כמותית על עצמאות שיקול הדעת השיפוטית); Jay S. Bybee & Thomas J. Miles, *Judging the Tournament*, 32 FLA. ST. U. L. REV. 1055, 1066–69 (2005) (הטוענים כי הסתמכות על דירוגים כמותיים עלולה לעוות את התמריצים של השופטים, לעודד התנהגות אסטרטגית ולזהם את ההליך בשיקולים שאינם ממין העניין).

¹⁴¹ פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (13.6.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (9.5.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (16.4.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (7.4.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (12.3.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (29.2.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (20.2.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (16.1.2024); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (16.11.2023); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (22.3.2022); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (11.4.2022); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (21.2.2022); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (27.1.2022); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (5.10.2021); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (9.8.2021); תוספת לפרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (6.12.2020); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (6.12.2020); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (15.11.2020); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (23.11.2018); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (15.9.2020); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (20.9.2018); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (22.2.2018); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (10.5.2018); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (24.10.2017); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (5.9.2017); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (12.6.2017); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (21.3.2017); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (22.2.2017); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (29.9.2016); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (7.6.2016); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (23.2.2016); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (15.12.2015); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (3.12.2015); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (16.9.2015); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (9.8.2015); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (4.11.2014); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (21.9.2014); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (17.9.2014); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (19.2.2014); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (15.10.2013); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (1.9.2013); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (10.7.2013); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (7.12.2012); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (15.6.2012); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (20.4.2012); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (10.2.2012); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (13.1.2012); פרוטוקול ישיבת הוועדה לבחירת שופטים (6.1.2012).

שמסקלו נמצא ברקע ההחלטות ללא שזה בא לידי ביטוי רשמי. בהקשר זה, אפשר להניח שלנציגי הלשכה, להם שני מושבים בוועדה,¹⁴² אינטרס לשקף את עמדת שולחיהם, ולכן ייצמדו ביתר שאת לתוצאות המשוב. עם זאת, העובדה שבהליך בחירת השופטים לוקחים חלק גורמים רבים,¹⁴³ מקשה לבודד בצורה מחקרית את השפעת ציון המשוב על קידום השופטים ביחס לכל אחד מהגורמים בוועדה, כאשר נדרש לבודד ולבודק בצורה פרטנית את משקל נציגי לשכת עורכי הדין בוועדה, תוך בחינה האם הם דומיננטיים דיים כדי להשפיע על זהות המינויים. מנגד, הנחה זו בנוגע להשפעת המשוב על עורכי הדין שבוועדה איננה הכרחית מפני שהשיקולים שנשקלים על ידי עורכי הדין בוועדה לא תמיד זהים לציבור אותם הם מייצגים,¹⁴⁴ וכן לא בהכרח המשוב מקבל משקל כה-גדול גם בתוך עולם עורכי הדין.¹⁴⁵ כחלק מהדיון במסקנה זו, יש לתת את הדעת על כך שדווקא לפרסום מחקר זה עשוי להיות אפקט שלילי בעניין. כך, תיקוף הקשר שבין המשוב לקידום עלול להציף מספר השלכות רוחב שליליות. ראשית, ממצא זה מעורר חשש כבד לפגיעה בעצמאות השפיטה. קיומו של קשר – אמיתי או מדומה – בין הערכת עורכי הדין לבין סיכויי הקידום, עלול לייצר לחץ סמוי על שופטים לקבל החלטות 'פופולריות' בקרב המייצגים, תחת הכרעות משפטיות לא-פופולריות אך ראויות. שופט המודע לכך שמחקר מצא כי יש מתאם בין ציון המשוב ובין סיכויי קידומו, ודבר זה ידוע לכל, ירגיש שקידומו תלוי במידה כזו או אחרת בשביעות רצונם של עורכי הדין. לכן, הוא עלול למצוא את עצמו, ולו באופן לא-מודע, מטה את שיקול דעתו לטובת צד המיוצג על ידי עורך דין 'משפיע', או נמנע מהחלטות קשות מחשש לפגיעה בדירוגו.¹⁴⁶ זהו חשש אקוטי הנוגע לליבת העקרון של עצמאות שיפוטית. במובן זה, ממצאי המחקר מעניקים משנה תוקף לטענת השופטים כי המשוב אינו מסתכם ב'ביוש' גרידא, אלא מהווה כלי בעל פוטנציאל השפעה ממשי המזהם את הליך המינוי מעיקרו.

שנית, ונגזר מכך, מתעורר חשש לפגיעה באמון הציבור במערכת המשפט. כאשר הציבור הרחב מפנים כי קידום שופטים תלוי במידה משמעותית בחוות דעתם של עורכי הדין המופיעים בפניהם, הדבר עלול לערער את תרמית השופט כגורם עצמאי ונטול פניות. תפיסה לפיה שופטים נדרשים 'לשחק למצלמות' או לרצות את הגילדה המקצועית כדי להתקדם,

¹⁴² ראו לדוגמה דברי עו"ד מוחמד נעאמנה בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 11.4.2022, בעמ' 23.

¹⁴³ ראו אוגדן הנחיות, לעיל ה"ש 80.

¹⁴⁴ ראו אברהם טננבוים וסיון רצון "על הוועדה לבחירת שופטים – תוכנות מתורת המשחקים, חכמת ההמונים ואינטליגנציה קבוצתית לשיפור הרכבה ונהליה" המשפט כד 173, 181 (2018); דברי השר משה כחלון בפרידה מעו"ד חאלד זועבי, פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 24.10.2017: "העצמאות שהפגנת מעוררת כבוד, עמדת הלשכה לא תמיד היתה לנגד עיניך"; וכן דברי עו"ד מוחמד נעאמנה בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 11.4.2022: "קודם כל, שיהיה ברור: אני, יש לי שיקול דעת עצמאי".

¹⁴⁵ על מעמדם של חברי הלשכה בוועדה ראו בג"ץ 10145/17 עו"ד אבי שינדלר נ' שרת המשפטים (נבו) 23.1.2018: "לא בכדי נקבע כי בוועדה יכהנו שני חברי לשכת עורכי הדין. הנחת המחוקק הייתה, כי עורכי הדין יביאו לוועדה את ניסיונם ואת היכרותם עם השופטים מהצד השני של הדוכן, כמי שמופיעים בבתי המשפט ויכולים להתרשם ישירות מהשופט כנציגי "הצרכן" של מערכת השיפוט...".

¹⁴⁶ לגבי המתח בהשתתפות עורכי הדין בוועדה לבחירת שופטים ראו עמדת השרה איילת שקד בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 29.9.2016: "יש ניגוד עניינים גדול שהלשכה נפגשת עם שופטים". וכן ראו להרחבה בנוגע לעניין זה יעקב בן-שמם "בין ייצוג מגזרי לניגוד עניינים" ניגוד עניינים במרחב הציבורי – משפט, תרבות, אתיקה, פוליטיקה 345 (2009).

עלולה לצייר את המערכת כפוליטית או מוטה, ולפגוע בלגיטימיות של בתי המשפט. שחיקה כזו באמון עלולה, בטווח הארוך, לפגוע בנכונות הציבור לקבל את הכרעות הדין ולציית להן. שלישית, יש להיזהר מיצירת מערך תמריצים מעוות, המסיט את הדגש מאיכות מהותית לנראות חיצונית. מחקרים קודמים הראו כי המשוב נוטה להעניק משקל יתר להתנהגות השופט ולמזגו, על פני איכות ההחלטות או עומקן המשפטי,¹⁴⁷ כאשר הלשכה הצהירה על עניין זה בפה-מלא.¹⁴⁸ לאור זאת, הידיעה כי ציון המשוב מנבא קידום עלולה לתמרץ שופטים להתמקד בהיבטים השטחיים של השיפוט (כגון מהירות ונגישות) על חשבון ההיבטים המהותיים (כגון עומק מחקרי, יסודיות, ונכונות לקבל החלטות תקדימיות). במקביל, קיים חשש כי שופטים יעדיפו לטפל בתיקים פשוטים ו'מתגמלים' מבחינת הציון, ויימנעו מתיקים סבוכים או מפסיקות חדשניות המושכות אש וביקורת. תהליך כזה עלול להוביל לרידוד השיח המשפטי ולפגיעה באיכות השפיטה בישראל.

לבסוף, הממצאים עשויים להצביע על כשל מערכתי של 'שעתוק' או 'מעגל שוטה' במינויים. מערכת קידום הנשענת במידה רבה על טעמים של עורכי הדין עלולה לפגוע בגיוון האנושי והרעיוני בשיפוט. קיים חשש כי עורכי הדין יעדיפו לקדם שופטים המדברים ב'שפה' שלהם או מגיעים מרקע דומה (סוציו-אקונומי, תרבותי או מחשבותי). דינמיקה כזו עלולה להוביל להדרת קולות שונים ולפגוע ביכולתה של מערכת המשפט לשקף את הפסיפס החברתי המגוון של החברה הישראלית.

2. שיקולי הוועדה לבחירת שופטים

לחלופין, ממצאי המחקר עשויים להוביל למסקנה אפשרית אחרת. היות שמסקנה זו תלויה במספר משתנים ואינה הכרחית, היא תוצג להלן כקריאת כיוון למחקרי המשך.¹⁴⁹ תוצאות המחקר יכולות להראות שהשופטים המקצועיים הם שמקודמים, תוך בניית מערכת היברידית שמתכללת את משקל המקצועיות למול כל ערכאה בצורה דיפרנציאלית. ביתר פירוט, ובוזירות המתבקשת, נמצא קשר בין משתנים שונים, המאותתים, כל אחד בדרכו, על הצטיינות השופט ובין קידומו לבית המשפט המחוזי (בעוצמה גבוהה) ולבית המשפט העליון (בעוצמה נמוכה). ממצא זה מתיישב עם התפיסה המובעת בספרות לפיה בית המשפט העליון הוא לא רק ערכאה שיפוטית המיישמת את הדין בסכסוכים פרטניים, אלא גם מוסד חוקתי-ציבורי הנדרש להכרעות ערכיות ועיצוב מדיניות.¹⁵⁰ במובן זה, המשקל הפחות של מאפייני

¹⁴⁷ ראו Thomas לעיל ה"ש 45.

¹⁴⁸ ראו עמית בן ארויה לעיל ה"ש 21.

¹⁴⁹ ראו רוזנברג, לעיל ה"ש 108.

¹⁵⁰ ראו לדוגמה דברי השופט אליקים רובינשטיין בפרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 22.2.2017: "מינוי שופטים לבית המשפט העליון שונה ממינוי שופטים לבתי משפט השלום או המחוזי. המחוקק הפך את בית המשפט העליון לפוסק בעניינים ערכיים לפי ציוויי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק, לדון בענייני דת ומדינה, גיור, מגדר, מיעוטים, מתנחלים ופלסטינים, ניצולי שואה ועניינים אחרים. מי שבא לבית המשפט העליון ולא עסק בנושאים אלה יצטרך לעסוק בהם עכשיו. אין לנו מד לערכים, 'ערכומטר', באמצעותו ניתן בסגולות המתאימות לדון בעניינים אלו, ולכן המשימה מאוד קשה. ישבנו שעות בועדות המשנה וראינו את כל המועמדים, אך במסגרת זו לא ניתן לשאול אותם לדעותיהם, ובסופו של דבר תמיד זה מבחן התוצאה בדיעבד. כמו כן ישנן במינויים שאלות של שיקוף החברה הישראלית: בחירת נשים או גברים, בני מיעוטים, דתיים, חילוניים וכיוצא בזה". להרחבה על מתח זה ראו שאולי שארף "שופט פוליטי בחברה דמוקרטית" מאזני

המצוינות במינוי לבית המשפט העליון אינו בהכרח חיסרון, אלא עשוי לשקף הכרה בתפקידו המיוחד של בית המשפט העליון ובצורך בהרכב מגוון שישקף תפיסות עולם ורקעים מקצועיים שונים.

כדי להבין לעומק את הסיבות לפער זה, יש להרחיב את היריעה ולבחון את התפיסות השונות של קידום שיפוטי. כך, בחינה אפריורית של קידום שופטים בישראל, מעלה כי אפשר להציע שתי גישות עקרוניות בניתוח הסוגייה. לפי הראשונה, יש להסתכל על שלוש הערכאות הנבחנות בתור ציר היררכי ברור. לפי גישה זו, כל בית משפט נמצא בצורה אבסולוטית מעל בית המשפט שמתחתיו, כאשר התכונות הנדרשות לכל ערכאה הן התמקצעות של העבודה השיפוטית בערכאה דלמטה. בהתאם, לפי גישה זו, השופטים הטובים ביותר בכל ערכאה, מבלי להיכנס לשאלה מהי ההגדרה של שופט טוב, הם שצריכים להתקדם לערכאה הגבוהה, בלי חלוקה בין מינויים לבית המשפט העליון ובין מינויים לבית המשפט המחוזי. לשון אחר, גם אם יש הבדל בין אופי העבודה בערכאות השונות, אין הבדל מהותי בין הערכאות אלא ההבדל הוא בכירות הדרג השיפוטי. מנגד, אפשר להסתכל על שלוש הערכאות בתור צירים מקבילים, שלא בהכרח מהווים ציר היררכי ברור, הגם שללא ספק יש היררכיה מסוימת בין הערכאות. לדוגמה, בית המשפט השלום, מהווה ערכאה דיונית במהותה, כאשר לא בהכרח שופט בית המשפט השלום שמצטיין בתחומו, יביא את אותן התכונות לידי ביטוי גם בבית המשפט המחוזי, וכן להפך. הבדל זה יכול להיות טמון הן בסוג התיקים שנשמעים בכל ערכאה וכן באופי הדיוני הייחודי של הערכאות השונות.¹⁵¹ בהתאם לגישה זו, יש לבחון בצורה נפרדת, בהתאם לסטנדרטים אחרים, קידום ומינוי לכל ערכאה,¹⁵² כאשר גם כאן ברור שמדובר בספקטרום של אפשרויות והבדלים בין הערכאות. חיזוק משמעותי לגישה זו היא העובדה שגם לבית המשפט המחוזי וגם לבית המשפט העליון, אפשר להתמנות ישירות, מבלי לכהן קודם לכן בשופט בערכאה נמוכה יותר,¹⁵³ וכן בעובדה שדרכי המינוי לבית המשפט העליון דורשים תנאים אחרים משאר הערכאות.¹⁵⁴ מעבר לכך, השוני המשמעותי בסמכויות בתי המשפט (בית המשפט בשבתו כבית משפט לערעורים, בית דין גבוה לצדק וכו'), וההבדל המהותי בין הספרות המשפטיות השונות (לדוגמה, המשפט המינהלי למול המשפט הפלילי), תומכים אף הם בטענה שאין מדובר בציר היררכי כפשוטו.¹⁵⁵

משפט 173 (2021) וההפניות שם; וכן ראו את הדיון הפילוסופי בעניין זה אצל ידידיה צ' שטרן "בין שופט לשיפוט" **משפט וממשל** ט 189, 204–297 (2006); גדעון ספיר "ההליך החוקתי כהליך פוליטי" **מחקרי משפט** יט 461 (2002).

¹⁵¹ ראו והשוו גליקסברג לעיל ה"ש 92, בעמ' 211.

¹⁵² ראו והשוו עמדה דומה אך שונה של ח"כ יצחק הרצוג, **פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים**, 17.9.2014, בנוגע לסטנדרטים שונים של קרבת משפחה לשופט עליון למול שופטים מערכאות אחרות; וכן עמדת שרת המשפטים איילת שקד, **פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים**, 22.2.2017: "...יתרו... מציע לבחור את הטובים ביותר: אנשי חיל יראי אלוקים, אנשי אמת – שונאי בצע, אלה יאיישו את הערכאות הנמוכות. לעומתם, את הערכאה העליונה, העוסקת בדיון בעניינים המהותיים ביותר, משה מותר לעצמו: והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך"; וכן דברי מ"מ הנשיא עוזי פוגלמן, **פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים**, 16.11.2023: "מינוי שופטים לשלום ולמחוזי נתפס יותר מקצועי וגרעיני, ומינוי שופטי עליון נתפס תמיד בהיבטים רחבים וציבוריים ותמיד היה במחלוקת".

¹⁵³ ראו סעיפים 2-4 **לחוק בתי המשפט** [נוסח משולב], תשמ"ד-1984.

¹⁵⁴ ראו סעיף 7 לחוק, שם.

¹⁵⁵ לדוגמה, ראו את דברי שרת המשפטים ציפי לבני לפני מינויה של השופטת ענת ברון: "אנחנו מתייחסים לבית המשפט העליון לא רק כגוף של שופטים מקצועיים... בסופו של יום, בית המשפט העליון צריך לשקף

בעניין זה, ברי כי השאלה כיצד ראוי להגדיר "שופט מקצועי" היא שאלה לא פשוטה,¹⁵⁶ ולא בהכרח ציון גבוה בפרמטרים במשוב וכן שאר המשתנים שבמודל מצביעים על מקצועיותו ואיכותו של השופט, זאת, מפני שאפשר ש"שופט מקצועי" עונה על הגדרות אחרות. עם זאת, הנחת המחקר הלכאורית הנה שסביר להניח שהתכונות שנבחנות במשוב, בשילוב שלל הפרמטרים שנבחנו, עונות על חלק מספיק גדול מתוך התכונות הנדרשות ל"שופט מקצועי" ולו ב"עירבון מוגבל" לצורך הדיון. בין השאר, אפשר לחזק עניין זה בהתבוננות במתאם הגבוה בין התכונות במשוב,¹⁵⁷ כאשר לכאורה לא אמור להיות בהכרח קשר בין התכונות. לדוגמה, שופט יכול ללמוד היטב את העובדות בתיק אך עדיין לא לשלוט בדין הרלוונטי, כאשר הסבר אפשרי למתאם זה הוא ששופט מקצועי מביא את יכולותיו לידי ביטוי בצורה רוחבית בכל התכונות.¹⁵⁸ בהתאם להנחה זו, משתני המודל מאפשרים, לכאורה, ל"סמן" שופט במידה והוא "מקצועי" יותר משופטים אחרים. לאור זאת, נדמה כי אפשר לנסות אף לשפוך אור על האפשרויות השונות ביחס בין הערכאות.

בתור פתיחת פתח למחקרי המשך,¹⁵⁹ נדמה כי ממצאי המחקר ובעיקרם השוני בהשפעת ציון המשוב על סיכוי המינוי לערכאות השונות, מאפשר לנו ללמוד במעט על היחס בין הערכאות במתח שהוצג לעיל. כך, הסבר אפשרי לממצא זה הוא, שמטבע הדברים, המינויים לבית המשפט העליון קשורים גם לסוגיות ציבוריות ופוליטיות. משכך, נשקלים במסגרתם גם שיקולים אישיים או ייצוגיים (כגון מוצא עדתי, השתייכות דתית וכיוצא באלו), ולכן משקלו של המשוב בניבוי הקידום פוחת.¹⁶⁰ בעניין זה יש לשים לב כי קבלתו של הסבר זה קשורה בטבורה לדיון אקדמי רחב-היקף בנוגע לשאלה האם ראוי ששיקולים חוץ-מקצועיים (פוליטיים, ייצוגיים, אישיים) יזכו להכרה רשמית כקריטריונים לגיטימיים למינויים לבית המשפט העליון.¹⁶¹ לכן, שימוש לא-זהיר בממצא שלפנינו, תוך כלבול נורמטיבי בין המצוי

עמדות/תפיסות לזהות של מדינת ישראל בהיבט החוקתי והמנהלי" (פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 2014.9.21); וכן עמדת שר המשפטים גדעון סער ביחס לשידור חי של ועדות המשנה בנוגע לשופטי בית המשפט השלום או שופטי בית המשפט המחוזי, פרוטוקול הוועדה לבחירת שופטים, 2022.4.11: "אני חושב שזה ששופט בית משפט עליון, ברגיל, דן בנושאים בהיקף שבשלום, בנושאים של משפט ציבורי שמגיעים לשלום ולמחוזי – אבל זה לא דומה...".

ראו והשוו, Lawrence B. Solum, *A Tournament of Virtue*, 32 FLA. ST. U. L. REV. 1365, 1368 (2005); 1373–74 הטוען כי מדדים כמותיים של תפוקה אינם יכולים לשקף מצוינות שיפוטית, התלויה ב"מידות טובות" של השופט; Frank B. Cross & Stefanie Lindquist, *Judging the Judges*, 58 DUKE L.J. 1383, 1385, 1389 (2009) העומדים על כך שאין הגדרה אובייקטיבית מוסכמת ל"שופט טוב" וכי איכות שיפוטית היא מושג חמקמק שקשה למדידה אמפירית.

ראו לעיל טבלה (2).
 כנגד, המתקשים לקבל את מסקנה זו ויכולו לטעון את אותה הטענה אך בכיוון ההפוך: המתאם הגבוה בין המשתנים מלמד על כך שהשיקולים הם לא עניינים, כי הרי לא יכול להיות שהשופט טוב בכל המאפיינים, ולכן המתאם הגבוה דווקא צריך להדליק נורות אזהרה בנוגע למהימנות הנתונים.

כאמור, מחקר בנוגע לעניין זה נמצא כעת בשלבי כתיבה מתקדמים. ראו רוננברג, לעיל ה"ש 108.
 ראו מחקר שהראה כי יש משקל גדול יותר לאידאולוגיה במינוי שופטים לערכאות הגבוהות מאשר לערכאות הנמוכות: Adam Bonica & Maya Sen, *The Politics of Selecting the Bench from the Bar: The Legal Profession and Partisan Incentives to Introduce Ideology into Judicial Selection*, 60 J.L. & ECON. 559, 589–590 (2017). כן ראו לעיל ה"ש 150.

להרחבה על עניין זה ראו רוננברג, לעיל ה"ש 108.

לרצוי, עלול להוביל לתפיסה, מוטעית, שבית המשפט העליון "מעל" לשיקולי המקצועיות. כל זאת, בעוד נדמה דווקא כי המסקנה המרכזית של מחקר זה תומכת בטענה ההפוכה - השופטים המקצועיים הם אלו שמתמנים, בכל הערכאות.

בהקשר זה, הפער שנמצא בין כוחו של המשוב לנבא קידום לבית המשפט המחוזי לבין חולשתו היחסית בניבוי קידום לבית המשפט העליון, אינו ממצא טכני גרידא. הוא טומן בחובו תובנה עמוקה על אופיים השונה של המוסדות. בעוד שבית המשפט המחוזי נתפס, הן על ידי עורכי הדין והן על ידי המערכת, כערכאת ערעור מקצועית הדורשת בעיקר מיומנות משפטית, יעילות ומזג שיפוטי, תכונות הנמדדות היטב במשוב, הרי שבית המשפט העליון מתפקד בזירה אחרת. כך, העובדה שציוני המשוב, המשקפים "מקצועיות דיונית", אינם מהווים את המנבא המרכזי לקידום לערכאה זו, תומכת בתפיסה הרואה בבית המשפט העליון מוסד חוקתי וציבורי, ולא רק את קודקודה של הפירמידה המקצועית. בכך, הנתונים מספקים אישור אמפירי לטענה שקידום לעליון אינו רק "עוד מאותו הדבר", אלא מעבר לקטגוריה נפרדת של עשייה שיפוטית, הדורשת סל כישורים ומאפיינים שונה מזה שבוחן הלקוח המקצועי של המערכת – עורך הדין. לפיכך, ציוני המשוב בנוגע לערכאות אלו לא מנבאים מינוי לערכאה זו.¹⁶²

לא למותר לציין כי הסבר אפשרי נוסף הוא שבעקבות העובדה שמינויי שופטים לעליון כיום מתבצעים משלל מקומות, בין היתר, מהמגזר הפרטי ומהאקדמיה, ולא בהכרח מבתי משפט נמוכים (בניגוד לפרקטיקה הנפוצה בבתי המשפט המחוזי) ציון המשוב, שמתייחס אך ורק לשופטים מערכאות נמוכות, לא מספיק משמעותי. במקביל, הסבר מרכזי נוסף אשר מטיל בסימן שאלה משמעותי את כלל המסקנות בנוגע לשופטי בית המשפט העליון, ממנו אי-אפשר להתעלם, הוא מספר שופטי בית המשפט העליון הקטן שבמאגר (13 סה"כ).¹⁶³

1. סיום

במחקר זה נבחנה לראשונה באופן אמפירי השאלה האם ציון משוב השופטים, כלי שעורר מחלוקת עזה במערכת המשפטית, אכן מנבא התקדמות בקריירה השיפוטית בישראל. באמצעות ניתוח נתונים ייחודי של 230 שופטים ומעקב אחר מסלול קידומם לאורך שני עשורים, ביקש המחקר לחלץ תובנות כמותיות בנוגע למשתנים המנבאים התקדמות בקריירה שיפוטית.

ממצאי המחקר מציגים תמונה מורכבת וחד-משמעית כאחת. ברמה הבסיסית ביותר, נמצא כי קיים מתאם חזק, עקבי ומובהק סטטיסטית בין ציון השופט במשוב לבין סיכויו להתקדם מבית המשפט השלום לבית המשפט המחוזי. כל נקודה נוספת בציון המשוב לא רק מגדילה את ההסתברות לקידום בשיעור ניכר (כ-13.7%), אלא גם מקצרת משמעותית את משך ההמתנה בערכאה הדיונית (בכ-3 שנים). ממצא זה, אשר נותר יציב גם תחת מודלים של ניתוח הישרדות (Survival Analysis) ופיקוח על משתנים ביוגרפיים, מלמד כי הלכה

¹⁶² ראו Choi לעיל ה"ש 47, בעמ' 31, שם המאמר עומד על ההבדל בין קביעות מדיניות בבית המשפט העליון לבין כפיפות לתקדים בערכאות הנמוכות; Steven Goldberg, *Federal Judges and the Heisman Trophy*, 32 FLA. ST. U. L. REV. 1237, 1241-42 (2005) הטוען כי אין מתאם בין כהונה בערכאות נמוכות להצלחה בבית המשפט העליון בשל שוני מהותי באופי התפקיד, הכולל היבטים פוליטיים וסופיות הדיון.

¹⁶³ קריאת כיוון למחקר המשך היא בחינה מסוג דומה אך לגבי כל שופטי העליון, כך שהמאגר יגדל משמעותית.

למעשה, המערכת השיפוטית ועורכי הדין חולקים "שפה משותפת", ברמה כלשהי, לגבי איכויות השופטים בערכאות הדיוניות. המשוב, כך מתברר, מתפקד כ"אות" יעיל בשוק המינויים.

עם זאת, המחקר חשף הבחנה דקה וחשובה בין הגורמים המשפיעים על עצם הקידום לבין אלו המשפיעים על קצב הקידום. בעוד שגיל המינוי הראשוני לשיפוט מהווה את המנבא החזק ביותר לעצם המינוי לבית המשפט המחוזי, הרי שמשנתני איכות מובהקים, ובראשם סיום התואר בהצטיינות וציון המשוב, משמשים כ"מאיצים" בנוגע למהירות הקידום. הממצא לפיו הצטיינות אקדמית אינה משפיעה על הסיכוי הבינארי לקידום אך משפיעה דרמטית על מהירותו, תומך בתיאוריה הכלכלית של תחרות יחסית: המערכת אינה חוסמת שופטים בהכרח שופטים עם תכונות מסוימות מקידום, אך היא מפעילה "מסלול מהיר" עבור העילית המקצועית, ובכך מקטינה עבורם את עלות ההמתנה.

ביחס למינויים לבית המשפט העליון, כוחו המנבא של המשוב נחלש משמעותית. עובדה זו משקפת את השוני המוסדי בין הערכאות. בעוד בית המשפט המחוזי נתפס כערכאת ערעור מקצועית הדורשת מיומנות טכנית וניהולית, תכונות הנמדדות היטב במשוב, בית המשפט העליון נתפס כמוסד בעל מאפיינים חוקתיים וציבוריים, שבו נדרש תמהיל כישורים שונה, שאינו נלכד בהכרח בשאלון שביעות הרצון של עורכי הדין.

לסיכום, המחקר מספק אישור אמפירי לטענה כי המשוב, חרף הביקורת עליו, מהווה אינדיקטור המשקף את העדפות המערכת בפועל. בין אם הדבר נובע מהשפעה ישירה של הלשכה בוועדה לבחירת שופטים, ובין אם מדובר בזהות אינטרסים לגבי דמותו של "השופט הראוי", התוצאה היא אחת: שופט המוערך כמקצועי על ידי עורכי הדין, הוא השופט שיקודם, ויקודם מהר. תובנה זו, המעגנת את הדיון הסוער בנתונים עובדתיים, מחייבת את כלל השחקנים במערכת, שופטים ועורכי דין כאחד, להכיר במשקלו הממשי של המשוב לא רק ככלי משמעותי או הצהרתי, אלא ככלי חזק המנבא התקדמות שיפוטית, לטוב ולמוטב. כחלק מעניין זה, נדונו מספר השלכות, חיוביות ושליליות העולות מממצא זה.